

In memoriam

Hervé Coutau-Bégarie
1956 – 2012

ISSN 2457 - 9904

REVISTA DE ȘTIINȚE MILITARE ANUL XII, 2012 NR. 1 (26)

Revista de Științe Militare

Editată de Secția de Științe Militare
a Academiei Oamenilor de Știință din România

Nr. 1 (26)
Anul XII, 2012

Revista de Științe Militare

*Editată de Secția de Științe Militare
a Academiei Oamenilor de Știință din România*

Nr. 1 (26)
Anul XII, 2012

*Responsabilitatea integrală a asumării intelectuale
a articolelor trimise redacției aparține autorilor.*

ISSN 1582-7410

CUPRINS

PRIMĂVARA ARABĂ – EVOLUȚII ȘI CONSECINȚE REGIONALE ȘI GLOBALE.....	5
<i>General-maior (r) prof. cons. dr. Constantin MINCU</i>	
ROLUL TEHNOLOGIILOR INFORMATICE ȘI DE COMUNICAȚII ÎN DESFĂȘURAREA REVOLTELOR DIN PRIMĂVARA ARABĂ	10
<i>General-locotenent (r) prof. univ. dr. Cristea DUMITRU</i>	
PARTICULARIZĂRI ALE CRIZEI ECONOMICO-FINANCIARE ROMÂNEȘTI.....	17
<i>General de brigadă (r) prof. univ. dr. Mircea UDRESCU</i>	
PERICOLELE GLOBALIZĂRII – NOI VREMURI, NOI ACTORI.....	29
<i>General maior (r) prof. univ. dr. Gheorghe TOMA</i>	
RISCURILE PE CARE CRIMA ORGANIZATĂ LE CREEAZĂ SECURITĂȚII NAȚIONALE	39
<i>Colonel (r) prof. univ. dr. Eugen SITEANU</i>	
ASPECTE RELEVANTE PRIVIND SECURITATEA ÎN ZONA ASIEI CENTRALE	46
<i>Cătălin-Ștefan IBĂNESCU</i>	

ROLUL INTERNETULUI ÎN PRIMĂVARA ARABĂ.....	53
<i>Colonel dr. Mihai BURLACU</i> <i>Colonel dr. Dănuț ȚIGĂNUȘ</i>	
INTERVENȚIONISMUL. STUDIU DE CAZ: POLITICA EXTERNĂ AMERICANĂ ÎN CONTEXTUL PRIMĂVERII ARABE	65
<i>Lector univ. dr. Iulian LĂZĂRESCU</i>	
SECURITATEA DUNĂREANĂ – O NOUĂ VALOARE EUROPEANĂ.....	72
<i>Vlăduț BRÎNZĂ</i>	
ANALIZĂ DE SECURITATE: PUTERILE EMERGENTE: BRICS	83
<i>Cristina AVRAM</i>	
CONFLICTE ÎNGHEȚATE.CONFLICTE PRELUNGITE.....	102
<i>Ana-Maria CRISTEA</i> <i>Diana-Luiza GULINESCU</i>	
GLOBALIZAREA ȘI REGIONALIZAREA SECURITĂȚII	115
<i>Iulia Florina NENTU</i> <i>Căpitan Laura SIMIONESCU</i>	
IN MEMORIAM: HERVÉ COUTAU-BÉGARIE	126
<i>Colonel (r) prof. univ. dr. Eugen SITEANU</i>	

PRIMĂVARA ARABĂ - EVOLUȚII ȘI CONSECINȚE REGIONALE ȘI GLOBALE

ARABIAN SPRING – REGIONAL AND GLOBAL EVOLUTIONS AND CONSEQUENCES

General-maior (r) prof. cons. dr. Constantin MINCU*

Articolul prezintă, pe scurt, evoluțiile din lumea arabă între Decembrie 2010 și Februarie 2012, punând accent pe: contextul Internațional, importanța geopolitică și economică a statelor din nordul Africii și Orientul Mijlociu, cauzele, scopurile, caracteristicile și urmările "Primăverii Arabe", implicațiile mișcărilor în re poziționarea marilor puteri și a actorilor regionali în perioada următoare.

Cuvinte cheie: Primăvara Arabă; Geopolitică; producția de petrol; cauze; scopuri; caracteristici; urmări.

The article briefly presents the evolutions from the Arabian World between December 2010 and February 2012 emphasizing: the international context, the geopolitical and economic importance of states from the Northern Africa and the Middle East, causes, goals, characteristics and consequences of the „Arabian Spring”, the implications of movements in the repositioning of great power and regional actors in the following period.

Keywords: Arabian Spring; Geopolitics; oil production; causes; goal; characteristics; consequences.

Anul 2011 a fost marcat de revoluțiile în lumea arabă și de căderea dictaturilor (regimurilor autoritare) din Tunisia, Egipt și Libia, precum și de începutul unor reforme parțiale în multe alte țări din Nordul Africii, Orientul Mijlociu și zonele adiacente.

Deși evenimentele populare mai mult sau mai puțin violente din țările menționate au fost prezentate ca fapte de eroism ale unei populații însetate de libertate și democrație, bilanțul ultimului an pune puternic sub semnul întrebării mobilul real al revoluțiilor și mișcărilor de protest.

Numeroși analiști și observatori, de diverse orientări, din lumea occidentală, Rusia, China și din țările arabe încearcă și reușesc, adeseori, să creioneze un spectru complex de interese și condiționări, care conduc spre jocuri de putere geopolitice,

* Constantin Mincu – membru Titular al AOȘ-R, Secretar Științific al Secției de Științe Militare, membru în consiliul onorific al AOȘR; e-mail: mincu_constantin@yahoo.com; telefon: 0722303015; fax: 031402180.

geostrategice și economice (goana după petrol și alte materii prime strategice), situații în care democrația, drepturile omului și justiția socială se pierd în uitare și dezinteres.

1. Contextul internațional din ultimii ani (2008-2012)

Numeroase teorii ale conspirației (cu parfum de credibilitate) circulă în media și pe site-urile de socializare ale rețelei globale numită Internet, teorii care, **pun geneza crizei economice mondiale**, accelerarea adeseori haotică a fenomenelor globalizării, goana bezmetică după resurse (îndeosebi energetice – petrol și gaze), redefinirea sferelor de influență, noile alianțe și grupări de forțe, problematica complexă a creșterii demografice și sărăcirea severă a unor mase uriașe de oameni pe seama unor grupări oculte formate din marea finanță mondială (mogulii de la Wall Street și City, grupul Bilderberg, Bancherii Illuminați, boardul FMI și al Băncii Mondiale etc.).

Aceste grupări ar controla guvernele lumii, inclusiv pe cele ale țărilor mari și până acum puternice (SUA, Marea Britanie, Franța, Germania etc.), promovându-și propria agendă care ar conduce, în termen mai scurt decât se credea până acum, către **Noua Ordine Mondială**.

Plecând de la realitatea că lumea are acum șapte miliarde de oameni și de la faptul că resursele neregenerabile sunt insuficiente (vorbele unor analiști – „prea mulți pentru atât de puțin petrol”) se caută soluții care să satisfacă și să salveze doar pe cei deja puternici printr-un set de măsuri politice, economice, demografice, militare și de altă natură, care ar consta din:

- **reducerea drastică** prin măsuri rapide și eficiente a populației actuale a globului (unele surse vorbesc de cifre între 50-90%);
- **producerea unei lovituri devastatoare** asupra Iranului în următoarele luni (protagoniști – SUA și Israel);
- **distrugerea poziției și potențialului** de dezvoltare a monedelor importante (dolarul, Euro, Yenul etc.) pregătind astfel introducerea unei **Monede Unice Globale**;
- **limitarea și apoi distrugerea** puterii marilor state ale lumii începând cu SUA, Rusia, Japonia etc.;
- **determinarea creșterii prețului petrolului** la 150 – 200 USD barilul;
- **orchestrarea de către marile bănci a Crizei Ipotecilor Bancare**, prin reglementarea preluării locuințelor fără împuterniciri juridice (vezi SUA);
- **promovarea unor „legi”** care atacă ființa umană și fondul biologic (a se vedea Legea Sănătății în SUA și nu numai);
- **creșterea pe termen scurt și mediu a rolului Chinei**, ca etapă intermediară înainte de preluarea controlului de către un Guvern Mondial (China deține deja toate porturile grecești; deține 90% din toate mineralele rare ale Pământului – componente esențiale pentru tehnologii industriale și arme; este deja cel mai mare extractor de resurse minerale la nivel mondial. (deține exploatare miniere în Australia, Africa, SUA, Orientul Mijlociu, Canada); ocupă locul cinci în lume la producția de petrol (3,8 milioane de barili de petrol pe zi) și importă o cantitate egală de pe piața mondială, în principal din Iran și Arabia Saudită);

- **orchestrarea unor puternice atacuri asupra** principalelor religii ale lumii cu scopul instituirii „One World Religion” (O Religie Unică a Lumii). Utilizarea în acest scop a promovării prin toate mijloacele media a homosexualității, avortului, eutanasierii, pornografiei, vrăjitoriei și a altor mijloace de deusolare a oamenilor (a se studia activitatea Consiliului Mondial al Bisericilor sponsorizat de organizații masonice – Fundațiile Rockefeller, Carnegie și Ford).

- **intensificarea controlului asupra cetățenilor** din toate țările prin introducerea unor legi (reglementări) cum sunt „Cyber Security Act” și „Carbon Tax Act” în SUA și „ACTA” în Uniunea Europeană.

- **utilizarea banilor publici** pentru „ajutorarea” marilor bănci, deși acestea au declanșat dezastrul mondial (cu bună știință și după planuri bine puse la punct). Numai contribuabilii americani trebuie să contribuie cu 3 trilioane de dolari. Aceeași soartă o au contribuabilii din toate țările atinse grav de criza declanșată.

Aspectele prezentate, succint, mai sus, prefigurează în lunile și anii următori situații explozive, imposibil de controlat, cu rezultate greu de anticipat chiar și de către cei care le pun la cale, cu atâta determinare.

Este cu atât mai explicabilă dezamăgirea observatorilor și analiștilor occidentali și din alte zone ale lumii care au privit cu optimism evoluțiile din „Primăvara Arabă” (căderea a trei dictatori, alegeri libere în Tunisia, Maroc și Egipt) față de evoluțiile reale: continuarea crizei economice, creșterea instabilității în Nordul Africii, Orientul Mijlociu și zonele adiacente, intrarea la putere a partidelor islamiste și salafiste (unii se declară moderați, dar nimeni nu-i crede).

2. Importanța geopolitică și economică a statelor din Nordul Africii și Orientul Mijlociu

Aproape toți analiștii și observatorii evoluțiilor, din ultimii ani, pe scena internațională sunt de acord că statele care au fost cuprinse de „Primăvara Arabă” precum și unele țări din vecinătatea lor dețin un rol important din mai multe puncte de vedere:

-**sunt situate în vecinătatea** unor importante rute comerciale (Marea Mediterană, Canalul de Suez, Marea Roșie, Golful Persic, Oceanul Indian);

-**dețin o importantă pondere demografică** care poate fi luată în calcul ca potențial de dezvoltare și piață de consum pentru statele occidentale;

-**produc și exportă o mare cantitate din petrolul lumii**, resursă vitală, încă, pentru economiile lumii occidentale și a noilor state emergente (China, India, Brazilia, etc.). Astfel, în topul primelor douăzeci de state producătoare de petrol din lume se găsesc: pe **locul 2 – Arabia Saudită**, produce 8,3 milioane de barili de petrol pe zi din care exportă 7,5 milioane; **locul 4 – Iranul**, produce 4 milioane de barili de petrol pe zi și exportă 3 milioane; **locul 8 – Emiratele Arabe Unite**, produc 2,4 milioane de barili pe zi și exportă 2 milioane de barili; **locul 9 – Irak**, produce 2,4 milioane de barili pe zi și exportă 1,9 milioane de barili; **locul 10 – Kuwait**, produce 2,4 milioane de petrol pe zi și exportă 1,4 milioane; **locul 16 – Algeria**, produce 1,8 milioane de barili de petrol pe zi și exportă 1,3 milioane; **locul 17 – Libia**, produce 1,7 milioane de barili de petrol pe zi și exportă 1,2 milioane.

Dacă luăm în considerație și statele aflate în vecinătatea marilor producători menționați mai sus (Nigeria – locul 12, Angola – locul 15, Kazakstan – locul 18 și Azerbeidjan – locul 20) rezultă, în mod clar, dependența majoră a statelor industrializate, mari consumatoare și fără resurse proprii (cu excepția Marii Britanii – locul 19 și Rusiei – locul 1) de producția aurului negru din zonele afectate de mișcările revoluționare numite în presa internațională „Primăvara Arabă” sau „Primăvara Islamică”. Vorbim de fapt de o producție de 29,4 milioane de barili pe zi și un export de 24,4 milioane de barili pe zi.

Aceste cantități uriașe de petrol alimentează zi de zi mașinăria industrială, consumul public și nevoile sistemelor militare (deloc de neglijat). Iată de ce mișcările revoluționare care au început în decembrie 2010 și care, în diferite forme, continuă și astăzi trebuie privite dincolo de cauzele economice, sociale, politice și religioase reale și în cheia controlului unor resurse vitale pentru economia lumii industrializate și a marilor puteri militare. Acest fapt impune o analiză mai atentă a fenomenelor contemporane și o apreciere mai realistă a ipocriziei istorice a unor puteri occidentale (clamarea cauzei democrației și a drepturilor omului, când, de fapt, lupta se dă pentru accesul privilegiat la resurse vitale).

3. Cauze, scopuri, caracteristici și urmări ale „Primăverii Arabe”

În ultimii 30-40 de ani în lumea arabă s-au acumulat multe tensiuni de ordin demografic, politic, economic, religios și de altă natură. Această situație avea nevoie de un catalizator, de o scânteie pentru ca totul să sară în aer. Mulți analiști^{**} consideră că un rol important a fost jucat de dezvăluirile corupției dictatorilor și autocraților din țările nord-africane și Orientul Mijlociu făcute pe site-ul Wikileaks, prin redarea unei părți a corespondenței diplomatice a Departamentului de Stat al SUA (dezvăluirile au privit și alte state din Europa și Asia, inclusiv România). **Dezvăluirile menționate** au agitat spiritele, mai ales în rândul tinerilor educați și cu acces la rețelele de socializare (Facebook, Twitter etc.) care, au început să se manifeste, la început mai timid, apoi din ce în ce mai ferm după producerea „scânteii” din Tunisia din decembrie 2010, când tânărul tunisian Mohamed Benaziza și-a dat foc în orașelul Sidi Bouzid. **Analize recente** arată că între **cauzele principale** care au declanșat revoltele „Primăverii Arabe” au fost: **evoluțiile demografice** din ultimii 30-40 de ani care au avut ca urmare creșterea populației tinere, fără perspective sociale și economice; **existența unor regimuri dictatoriale** sau autoritariste, perpetuate la putere pe principii de clan și clientelă, care au rezistat cu aceleași personaje 30-40 de ani; **corupția generalizată** a guvernanților și a autorităților locale; **violarea masivă și fără** nici o reținere a drepturilor fundamentale ale oamenilor; inflația galopantă și scumpirea, în primul rând, a alimentelor de bază; afirmarea cleptocrației ca politică de stat; sectarism religios și de clan; lipsa locurilor de muncă, șomaj care atinge 20-30% din populația aptă pentru activități economice. **Având în vedere cauzele prezentate** mai sus, cei mai mulți dintre protestatari au cerut prin forme mai mult sau mai puțin violente: introducerea unor regimuri democratice; respectarea drepturilor fundamentale ale omului; alegeri libere și corecte,

^{**} A se studia materialele postate pe diferite site-uri pe Internet, utilizând motorul de căutare Google și tema „Primăvara Arabă”.

inclusiv prin acceptarea femeilor la vot (în țările în care acest lucru nu se întâmplă încă); plecarea de la putere a autocraților și a apropiaților acestora. **Modalitățile** de atingere a **scopurilor** prezentate mai sus au îmbrăcat forme diverse de manifestare, de la războiul civil (Libia) la demonstrații mai mult sau mai puțin pașnice: nesupunere civilă, prin nerespectarea legilor și regulilor impuse de autorități; rezistența civilă prin diverse forme; atacuri asupra unor instituții; demonstrații masive, cu participarea a zeci de mii de oameni; intensificarea activismului **online**, mai ales în rândul tinerilor; rebeliuni armate violente, cu morți și răniți; atingerea stadiului de revoluție, mai ales în Libia, Egipt, Siria; alte acțiuni (autoincendiere, distrugeri, război urban). Până acum (februarie 2012) urmările mișcărilor revoluționare au fost importante atât la nivel regional, cât și global: au plecat de la putere președinți și premieri; manifestații au impus unele concesii economice; harta politică a nordului Africii și Orientului Mijlociu a fost redesenată; au creat condițiile pentru accesul pe căi democratice (prin alegeri libere) a unor partide islamiste mai moderate sau mai radicale; mișcarea încă nu s-a încheiat, sunt în curs acțiuni și în alte state (în principal în Siria).

Pe baza unor analize efectuate de specialiști în problemele mondiale și regionale se poate afirma că: urmează o lungă perioadă de tranziție în care, nu este sigur că se vor impune regimuri democratice, tolerante și deschise spre lume; **crește pericolul unor** partide islamiste radicale, în special în Teritoriile Palestiniene, Egipt, Yemen, Tunisia și Maroc; **condiții pentru intoleranță** religioasă (a se vedea prigonirea violentă a creștinilor copti în Egipt); **marile puteri** și alți actori regionali încearcă noi aranjamente geopolitice și geostrategice, care să le ofere avantaje (controlul căilor comerciale, accesul la resurse – în special petrol și gaze) și utilizarea potențialului unor importante piețe de desfacere pentru produsele industriale.

Ca o concluzie finală credem că mișcările din ultimul an vor avea efecte regionale și globale importante, cu potențial exploziv, mai ales în ceea ce privește situația din Iran și Siria. Comunitatea internațională, opinia publică (atât cât mai contează în zilele noastre) ar trebui să se poziționeze în așa fel încât să se evite un scenariu care ar duce la război regional, sau chiar la scară mondială.

BIBLIOGRAFIE (surse)

- materialele postate pe site-urile de Internet, accesibile cu motorul de căutare „GOOGLE” utilizând „Primăvara Arabă” (sunt câteva sute);
- relatările agenților de presă și rețelelor media: CNN, BBC, RFI, Guardian, Fox News, AFP, Reuters, Wikipedia;
- <http://us.mg6.mail.yahoo.com/dc/launch?>
- [http://www.contributors.ro/sinteze/primavara-islamica/presa autohtonă](http://www.contributors.ro/sinteze/primavara-islamica/presa-autohtonă), începând din Decembrie 2010, până în Februarie 2012.

ROLUL TEHNOLOGIILOR INFORMATICE ȘI DE COMUNICAȚII ÎN DESFĂȘURAREA REVOLTELOR DIN PRIMĂVARA ARABĂ

ROLE OF INFORMATION TECHNOLOGY AND COMMUNICATIONS IN THE DEVELOPMENT OF ARAB SPRING RIOTS

General-locotenent (r) prof. univ. dr. Cristea DUMITRU*

Acțiunile protestatarilor din Primăvara arabă au beneficiat de suportul consistent al tehnologiilor informatice și de comunicații. Deși acest element nu este inedit în peisajul mișcărilor populare revendicative din ultimul deceniu, modalitatea în care a influențat revoltele arabe a atras atât atenția analiștilor politici, cât și a serviciilor de siguranță și securitate internă ale tuturor statelor. Dezvoltarea și larga răspândire a tehnologiilor informatice și de comunicații în țări în care conservatorismul religios islamic ridică bariere importante în calea comunicării dintre oameni, au permis circulația fluidă a informațiilor între foarte mulți utilizatori, precum și un mediu neașteptat de propagare a nemulțumirilor și revendicărilor populare.

Cuvinte cheie: tehnologii informatice și de comunicații; Primăvara arabă; Revoluție Twitter; Revoluție Facebook.

Protesters' actions during the Arab Spring have received the consistent support of the information technologies and communications. Although this element is not unique in the landscape of the popular protest movement of the last decade, the way it influenced the Arab riots drew the attention of both political analysts and security and internal security services of all states. Development and widespread of the information technologies and communications in countries where Islamic religious conservatism raises significant barriers to communication between people, allowed fluid movement of information between many users and an unexpected propagation environment for the popular dissatisfactions and claims.

Keywords: Information technologies and communications; Arab Spring; Twitter Revolution; Facebook Revolution.

* Profesor universitar doctor, Universitatea Națională de Apărare, București, România, membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, Secția Științe Militare, membru AFCEA (Armed Forces Communications and Electronics Association – Asociația Forțelor Armate pentru Comunicații și Electronică), general-locotenent (r), fost șef al J6 (Direcția Comunicații și Informatică din Statul Major General) - (e-mail: dimitru.cristea@computerland.ro).

Prof., PhD, National Defence University, Bucharest, Romania, corresponding member of the Academy of Romanian Scientists, Military Sciences Section, AFCEA (Armed Forces Communications and Electronics Association) member, Lieutenant General (ret.), former Chief of Romanian J6 (Directorate of IT&C in General Staff) - (e-mail: dimitru.cristea@computerland.ro)

Introducere

Luna decembrie a anului 2010 a marcat declanșarea unei mișcări de protest în Tunis, capitala Tunisiei, urmare a gestului extrem al unui tânăr tunisian pe nume Mohamed Bouazizi, care și-a dat foc în orașelul Sidi Bouzid, după ce poliștii i-au confiscat fructele și legumele pe care le vindea pe stradă. Gestul lui „Basboosa”, așa cum era strigat cel ce a devenit „Eroul din Tunisia”, a dat tonul unor proteste violente în țara nord-africană, care au condus la alungarea președintelui Zine El Abidine Ben Ali și a aprins un val de revolte în state din lumea arabă, din Egipt până în Mauritania și din Algeria până în Oman. Seria protestelor și demonstrațiilor ce au avut loc în Africa de Nord și în Orientul Mijlociu, începută cu protestul tunisian din decembrie 2010, a devenit cunoscută sub numele de Primăvara arabă [1], chiar dacă nu toți participanții la proteste erau arabi. Succesul raportat de protestele din Tunisia a inițiat un val de revolte în Algeria, Iordania, Egipt și Yemen ce s-a propagat ulterior și în alte state arabe. Până în luna februarie 2012, Primăvara Arabă a răsturnat guverne în trei state. Președintele tunisian a fugit în Arabia Saudită la 14 ianuarie 2011. În Egipt, președintele Hosni Mubarak a demisionat pe 11 februarie 2011, după 18 zile de proteste masive ce i-au încheiat cele trei decenii de președinție. Liderul libian Muammar Gaddafi a fost răsturnat de la putere pe 23 august 2011, după ce Consiliul Național de Tranziție a câștigat controlul asupra Bab al-Azizia și a fost ucis pe 20 octombrie 2011, în orașul său natal, Sirte. Pe perioada revoltelor arabe, mai mulți lideri și-au anunțat intenția de a renunța la putere după încheierea mandatului actual. Președintele Ali Abdullah Saleh din Yemen a semnat pe 23 noiembrie 2011 un acord care îi permite transferul puterii în termen de 30 de zile de la încheierea oficială a mandatului, în februarie 2012, în schimbul obținerii imunității. Președintele sudanez Omar al-Bashir a anunțat că nu va mai candida la alegerile din 2015, așa cum a promis și premierul irakian Nouri al-Maliki, al cărui mandat se încheie în 2014. Protestele din Iordania au dus la demisia consecutivă a două guverne. Putem aprecia că Primăvara arabă reprezintă ansamblul de mișcări populare, de amploare variabilă, ce au cuprins numeroase țări din lumea arabă începând cu decembrie 2010. Aceste mișcări revoluționare naționale sunt numite și revoluții arabe, revolte arabe sau trezirea arabă.

Pentru a putea înțelege în mod adecvat Primăvara arabă, mecanismele declanșării și desfășurării acesteia, apreciem că este necesară analiza contextului în care s-au produs revoltele arabe.[2] În opinia noastră, contextul desfășurării revoltelor arabe se referă la: **factorul demografic** – tinerii din grupa de vârstă 15-25 de ani reprezintă o pătrime din populația totală a țărilor arabe, aceștia confruntându-se cu o rată a șomajului estimată la 40%. În consecință, o generație tânără plină de vise, activă, din ce în ce mai educată, larg urbanizată și conectată la lumea externă prin Internet, telefonie mobilă, televiziune, sateliți etc. și o piață a muncii restrânsă o fac să fie un actor esențial al revoltelor arabe; **natura regimurilor politice din țările cuprinse de Primăvara arabă** – în ansamblul lor, regimurile politice din lumea arabă sunt de tip autoritar, oligarhic.[3] Pe cale de consecință, societățile arabe aspiră la regimuri democratice, dar acesta pare a fi un proces de durată și foarte dificil întrucât, în prezent, există libertăți limitate, corupție dezvoltată în majoritatea țărilor și

șefi de state foarte adesea vârstnici aflați în funcție de mulți ani, favorabili transmiterii ereditare a puterii, inclusiv în regimurile de tip republican; **condițiile socio-economice**, deși au un nivel de instruire ridicat, tinerii din țările arabe nu își găsesc un loc de muncă adecvat, datorită faptului că regiunea este atinsă de cote înalte ale șomajului. În mod paradoxal, tinerii sunt cei mai afectați de șomaj, 90% dintre șomeri având vârsta cuprinsă între 15 și 29 de ani, iar rata netă a șomajului pentru această grupă de vârstă variind în regiune între 20 și 25%; **acțiunile non-violente ale protestatarilor și rolul armatei în timpul și ulterior revoltelor** – atitudinea militarilor față de revendicările populare este primordială în desfășurarea revoltelor. În Egipt și Tunisia, armata este neutră, aceasta detașându-se de conducerea statului, care nu va mai dispune de această forță pentru a reprimă manifestațiile. Armatele din celelalte state sunt devotate dictatorilor datorită unor privilegii substanțiale sau particularităților de recrutare (folosirea mercenarilor naturalizați, recrutări tribale sau cu precădere a unei populații minoritare ș.a.). Atunci când aceste măsuri nu sunt suficiente pentru a învinge revoltele, armatele străine pot sprijini armata națională în sarcinile de represiune: aviația siriană în Libia, trupe saudite în Bahrein; **rolul noilor tehnologii informatice și de comunicații** – unul dintre punctele comune ale revoltelor din Primăvara arabă l-a reprezentat rolul important jucat de tehnologiile informatice și de comunicații. Dezvoltarea acestor tehnologii permite o circulație fluidă a informațiilor între foarte mulți utilizatori. Tehnologiile informatice și de comunicații au permis structurarea și pregătirea mișcărilor de contestatare; **locul Islamului și al femeilor în revoltele arabe** – de regulă, liderii religioși au susținut regimurile politice aflate la putere în lumea arabă. De aceea, influența lor a fost relativ redusă în cazul Primăverii arabe. La rândul lor, femeile, tradițional izolate, au luat parte activă la mișcărilor de protest, jucând chiar rol de lideri, cerând mai multă dreptate și libertate.[4] În continuarea demersului nostru vom analiza modalitățile prin care protestatarii din Primăvara arabă au exploatat avantajele utilizării tehnologiilor informatice și comunicațiilor pentru satisfacerea dezideratelor lor. Totodată, vom evidenția modul în care guvernele au încercat să contracareze folosirea tehnologiilor informatice și comunicațiilor pe parcursul desfășurării revoltelor arabe.

Tehnologiile informatice și de comunicații în țările arabe

În multe state din Nordul Africii sunt impuse limite severe în spații cum ar fi presa și canalele de televiziune, precum și restricții în libertatea de exprimare și dreptul de a organiza întruniri. Nu este o sarcină ușoară să înființezi o publicație în Libia, o organizație ce militează pentru drepturile omului în Algeria sau să organizezi un marș în Bahrein. Spațiul Internetului este aproape singurul spațiu liber de exprimare pentru multe grupuri sau indivizi care doresc să își exercite dreptul la libertatea de exprimare, dreptul de a participa la întruniri și de a forma asociații și grupuri cu interese comune. Începând cu anul 2004, utilizatorii Internetului din țările arabe au avut posibilitatea de a folosi, în mod eficient, platformele online pentru diferite cauze. Astfel, au fost abordate multe subiecte taboo, cum ar fi: tortura în posturile de poliție, agresiunea sexuală, minoritățile religioase, violări ale drepturilor omului de către cei aflați la putere etc. Având în vedere datele statistice, furnizate de Școala de Guvernământ din Dubai, din Tabelul 1, apreciem că numărul utilizatorilor

platformelor de socializare nu este mare, comparativ cu numărul populației. Cu toate acestea, există un anumit grad de complementaritate între organizațiile ce militează pentru drepturile omului, utilizatorii platformelor de socializare și jurnaliștii media offline. Jurnaliștii transmit subiectele ce nu pot fi publicate offline datorită cenzurii specifice regiunii, împreună cu înregistrări și dovezi multimedia, bloggerilor ce pot publica în rețelele de socializare detaliile cazurilor respective.

Tabel 1. Utilizatorii Twitter și Facebook (media la începutul anului 2011)

Statul	Populația	Utilizatori Twitter	Utilizatori Facebook
Algeria	35.953.989	13.235	1.947.900
Egipt	85.950.300	131.204	6.586.260
Libia	6.670.928	63.919	71.840
Maroc	32.770.852	17.384	3.203.440
Sudan	44.103.535	9.459	443.623
Tunisia	10.476.355	35.746	2.356.520

Recentele proteste și revolte din Tunisia și Egipt au fost supranumite „Revoluțiile Twitter” și „Revoluțiile Facebook”, datorită utilizării pe scară largă a mesajelor cu conținut generat de utilizator (UGC – user-generated content), ce au fost diseminate de către protestatari, activiști și suporteri ai protestelor, prin intermediul Internetului, prin rețele de socializare precum Twitter și Facebook ori cu ajutorul telefoanelor mobile. Utilizarea telefoanelor mobile, a rețelilor de socializare și a UGC în protestele din Primăvara arabă nu sunt fără precedent. Twitter a fost folosit în protestele din Moldova și Iran, în anul 2009, iar în ambele cazuri unii analiști au numit mișcările respective ca fiind revoluții Twitter.[5] Mișcarea populară de înlăturare a președintelui Joseph Estrada de la conducerea statului Filipine, în anul 2001, a fost denumită și „Revoluția SMS”, datorită utilizării mesajelor text tip SMS pentru mobilizarea protestatarilor.

Tabel 2. Accesul la tehnologiile informatice și de comunicații în țările arabe [7]

Statul	Abonamente la telefoane mobile (per 100 loc.)	Număr estimat utilizatori de Internet (per 100 loc.)	Abonamente transmisii de bandă largă (per 100 loc.)
Algeria	93,8	13,5	2,3
Bahrain	177,1	10,0	9,6
Egipt	66,7	24,3	1,3
Iordania	95,2	26,0	3,2
Libia	148,5	5,5	1,0
Maroc	79,1	41,3	1,5
Siria	45,6	20,4	0,2
Sudan	36,3	-	0,4
Tunisia	95,4	34,1	3,6

A fost descrisă ca fiind prima schimbare de guvern susținută de utilizarea tehnologiilor moderne de comunicații.[6] Cu toate acestea, considerăm că etichetarea revoltelor din

Primăvara arabă ca fiind revoluții Twitter sau Facebook este exagerată având în vedere accesul la tehnologiile informatice și de comunicații ale populației din statele analizate. În anul 2009, în Tunisia și Egipt erau doar 34, respectiv 24 utilizatori de Internet la 100 de locuitori. Analizând datele prezentate în Tabelul 2, concluzionăm că nu există o determinare semnificativă între intensitatea revoltelor și numărul de utilizatori ai tehnologiilor informatice și de comunicații în țările respective. De asemenea, utilizatorii rețelelor de socializare din țările arabe reprezintă doar o minoritate a populației, ce locuiește în mediul urban, are un venit constant și un grad de educație corespunzător folosirii calculatoarelor electronice. Putem afirma însă cu certitudine că mulți protestatari au utilizat mesajele cu conținut generat de utilizator, rețelele de socializare și mesajele tip SMS transmise cu telefoanele mobile pentru a da expresie nemulțumirilor și revendicărilor populare pe timpul Primăverii arabe. Acest fapt a determinat atât o mai bună mobilizare și coordonare a protestatarilor, cât și o reacție din partea statelor arabe pentru limitarea sau interzicerea accesului utilizatorilor la serviciile de Internet și de telefonie.

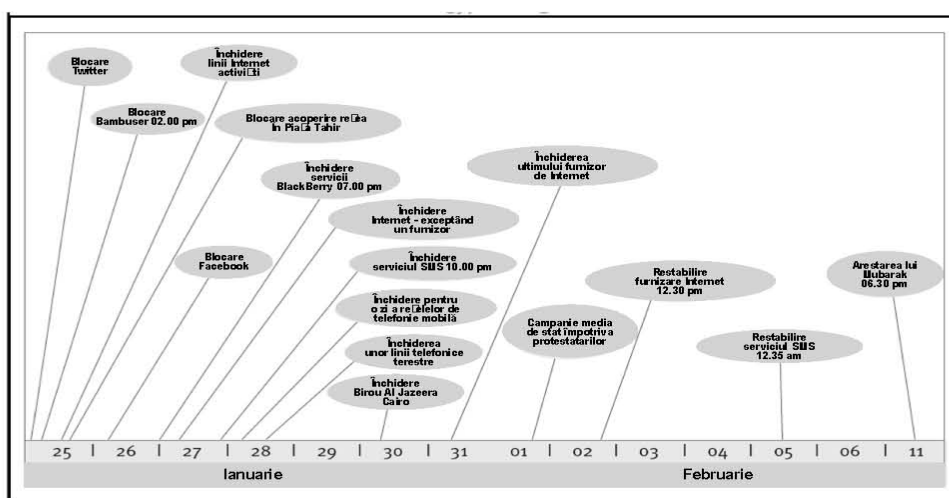
Reacția statelor în spațiul cibernetic pe timpul revoltelor din Primăvara arabă

Spațiul cibernetic este utilizat, în mod frecvent, pentru a expune violările drepturilor omului pe care guvernele se străduiesc să le țină ascunse. Clipurile video publicate online ce probau violențele forțelor loiale guvernelor au creat, în timp, un puternic val de rezistență în rândul platformelor de socializare, cum este cazul clipurilor video ce dezvăluiau corupția poliției din Maroc și tortura din posturile de poliție și violențele din Egipt. Pe timpul revoltei din Tunisia, spațiul cibernetic și cu precădere blogosfera au fost aproape singurele surse de informații, fotografii și imagini video pentru luptele din stradă. Transmiterea UGC a devenit aproape un act de conduită pentru relatarea știrilor de la evenimentele ce se desfășurau, întrucât media convențională nu putea avea accesul sau mijloacele necesare. Blogging-ul și transmiterea de fotografii și imagini video prin intermediul telefoanelor mobile au devenit principalele surse de diseminare și consumare a știrilor despre protestele din stradă. Legătura dintre UGC și telefoanele mobile a fost un instrument important pentru protestatari în demersul acestora de a informa lumea asupra revendicărilor lor, evenimentelor ce marcau cursul protestelor, precum și naturii răspunsului forțelor de poliție, militare sau civile. În Siria, acolo unde accesul jurnaliștilor internaționali a fost aproape complet restricționat, transmiterea imaginilor video prin telefoanele mobile a devenit una dintre puținele modalități de raportare a situației. Aceste realități au determinat reacții complexe în spațiul cibernetic din partea statelor arabe. Unele guverne au folosit filtre de Internet pentru a bloca conținutul mesajelor pe timpul desfășurării protestelor. În Tunisia, Egipt, Libia și Siria a fost blocată transmiterea UGC și chiar traficul pe Internet, prin deconectarea serviciului de furnizare a legăturii de Internet sau prin încetinirea drastică a vitezei transmisiilor de date.[8] Regimul Mubarak a închis, aproape complet, toate serviciile de furnizare Internet și de comunicații, din noaptea de 27/28 ianuarie și până pe data de 5 februarie 2011 (vezi Figura 1). În Libia, Internetul a fost blocat pentru majoritatea libienilor, încă de la începutul protestelor, în zonele controlate de Gaddafi. În Tunisia, regimul Ben Ali a sustras numele de utilizatori și parolele de pe Facebook, Twitter și ale conturilor de poștă electronică, prin introducerea unor script-uri Java în conținutul paginilor acestor site-uri, înainte ca acestea să ajungă la utilizatori. Platformele de socializare Twitter și Facebook au fost folosite de către agențiile intelligence și de securitate pentru identificarea și localizarea activiștilor și protestatarilor. În

Sudanul de Nord, unde grupuri de utilizatori ai Facebook au anunțat proteste împotriva regimului, guvernul a monitorizat, în mod activ, toate website-urile de socializare. Atunci când au început protestele, mulți potențiali protestatari, utilizatori ai rețelelor de socializare au fost arestați.

Figura 1. Graficul măsurilor adoptate în spațiul cibernetic de către Guvernul Egiptean [9]

Concluzii

Rețelele de socializare de pe Internet, mesajele cu conținut generat de utilizator sau comunicațiile prin telefoane mobile nu sunt instrumente infailibile în beneficiul protestatarilor, ci mai degrabă parte a unui teren contestat, utilizat atât de mișcările de protest în conflicte și tranziții societale, cât și de guverne. Site-urile rețelelor de socializare Twitter și Facebook pot fi folosite pentru spionarea protestatarilor, găsirea identităților lor reale și operarea de arestări și detenții. Așa cum nota recent Julian Assange, fondatorul WikiLeaks, Internetul nu este numai o forță pentru transparență și deschidere, ci și cea mai mare mașinărie de spionaj pe care a văzut-o lumea vreodată.[10] Platformele rețelelor de socializare corelează adeseori o identitate online cu numele real, orașul de reședință, ocupația, interesele, fotografiile și rețeaua de prieteni ale utilizatorului, furnizând multe oportunități pentru supraveghere. Informațiile din rețelele de socializare pot fi explorate prin terțe aplicații sau de către furnizorii de reclame. Aplicația cu interfața de programare a Facebook, care este un limbaj sau un set de comenzi pentru găsirea informațiilor pe Facebook, este accesibilă oricui își transformă contul de utilizator în cont de dezvoltator. De asemenea, avem și exemplul companiei britanice Gamma Group International care a oferit, în anul 2009, Serviciului de Securitate de Stat din Egipt, o aplicație software de securitate. Aceasta era descrisă ca fiind un sistem de securitate de nivel înalt, ale cărei capacități asigurau spargerea conturilor personale de pe Skype, spargerea conturilor de poștă electronică asociate cu Hotmail, Yahoo și Gmail, precum și controlul complet al calculatoarelor țintă,

respectiv înregistrarea transmisiilor audio și video de pe chat-uri, înregistrarea activității din apropiere și copierea conținutului calculatoarelor controlate. Apreciem că platformele Twitter și Facebook, precum și aplicațiile telefoanelor mobile oferă o funcțiune de geolocare, care poate da informații despre locația utilizatorului. Poziția unui telefon mobil poate fi urmărită de către operatorii de telefonie mobilă și, implicit de către guverne sau terțe părți. În anumite circumstanțe, utilizarea Internetului pe telefonul mobil poate spori capacitățile de supraveghere ale regimurilor represive. În opinia noastră, tehnologiile informatice și de comunicații au reprezentat, pe timpul desfășurării revoltelor din Primăvara arabă, un mediu de propagare a nemulțumirilor și revendicărilor populare, complementar media offline, precum și instrumente pentru mobilizarea și coordonarea acțiunilor protestatarilor.

NOTE BIBLIOGRAFICE

- [1] Roger HARDY, *Egypt protests: an Arab spring as old order crumbles?*, BBC News, Feb. 2, 2011.
- [2] Petre DUȚU, Anișoara DINU, *Primăvara arabă și mediul de securitate*, Sesiune de comunicări științifice – Echilibrul de putere și mediul de securitate, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București 2011, ISBN: 978-973-663-925-8, p.168.
- [3] *Pluralisme politique et autoritarisme dans le monde arabe*, <http://www.institut-gouvernance.org/fr/analyse/fiche-analyse-192.html>.
- [4] *Révoltes arabes, vers un printemps des femmes?*, <http://www.rsr.ch/info/les-ponts-forts/3000976-revoltes-arabes-vers-un-printemps-des-femmes.html>.
- [5] Evgeny MOROZOV, *Moldova's Twitter Revolution. Net Effect*, April 7th 2009, http://neteffect.foreignpolicy.com/posts/2009/04/07/moldovas_twitter_revolution.
- [6] Julius COURT, *People Power II in the Philippines: The First e-Revolution?*, 2001, <http://www.odi.org.uk/resources/docs/4114.pdf>.
- [7] www.itu.int/ITU-D/ICTEYE/Indicators/Indicators.aspx, International Telecommunication Union, 2009.
- [8] Global Voices Syria, *Reports on Internet Blackout*, 3 June, 2011.
- [9] Ramy RAOOF, *The Internet and social movements in North Africa*, Global Information Society Watch 2011, Published by Association for Progressive Communications (APC) and Humanist Institute for Cooperation with Developing Countries (Hivos), South Africa 2011, ISBN: 978-92-95096-14-1.
- [10] Julian ASSANGE, *World's greatest spying machine*, The Hindu, 6 April, 2011.

PARTICULARIZĂRI ALE CRIZEI ECONOMICO-FINANCIARE ROMÂNEȘTI

CUSTOMIZE THE ROMANIAN FINANCIAL CRISES

*General de brigadă (r) prof. univ. dr. Mircea UDRESCU**

Crizele economice cunosc coborâșuri lente, stagnări sau scăderi ale activității economice. Criza economico-socială din România a început în 1990.. și continuă și în prezent, fiind accentuată de criza financiară și economică mondială. Leșirea României din criză este posibilă numai operațiuni morale în toate domeniile, prin deblocarea procedurilor funcționale ale proceselor economico-financiare și prin realizarea unui management performant la toate nivelurile.

Cuvinte cheie: *criza economică; criză financiară; criză morală; management performant; libertate; responsabilitate; performanță.*

The economic crises expect slow downs, stagnation or decrease of the economic activity. The socio-economic crisis in Romania started in 1990 and it continues in present being emphasized by the financial and economic crisis inside the international market. From now on the crisis turnoff for Romania is possible only by operating the morals to all the domains, by unlocking the functional procedures of the financial- economic processes and by showing a performant management for all the levels.

Keywords: *economic crisis; financial crisis; moral crisis; performant management; liberty; responsibility; performance.*

Definire. În general, criza economică exprimă starea de dificultate a activității economice, concretizată prin încetinirea, stagnarea sau scăderea activităților de natură economică. Ea apare ca fracturare gravă a echilibrelor macroeconomice, mai ales a celor dintre producție și consum, dintre cerere și ofertă, dintre gradul de folosire a factorilor de producție și gradul de ocupare a forței de muncă, dintre nivelul prețurilor și puterea de cumpărare a cetățenilor etc. Ca formă grafică de reprezentare a timpului în care se întinde, criza economică cuprinde momentul în care se produce o cotitură a ciclului economic ascendent și ține până când faza descendentă cedează din nou locul fazei ascendente durabile. În toată această perioadă, organismele guvernamentale și conducerile agenților economici acționează coordonat pentru a determina schimbări calitative menite să elimine cauzele care au generat dezechilibrele economice grave. La rândul lor, crizele financiare exprimă dereglări grave ale sistemelor financiare ale țărilor,

* Membru corespondent al AOȘR, Secția de științe militare; Universitatea Artifex, București; tel.: 0722 626 244

concretizate în deficite de proporții ale bugetelor de stat. După caz, crizele financiare pot să apară ca urmare a unor situații accidentale (reducerea substanțială a încasărilor bugetare), a unor șocuri neprevăzute la care este supusă economia reală (conjunctură nefavorabilă internă și/sau externă în anumite ramuri sau subramuri), a unor decizii hazardate ale forurilor de conducere, care angajează cheltuieli exagerate, ignorând riscurile la care se expun etc. Pe cale de consecință, crizele economico-financiare sunt cauzate de elemente generatoare de crize aparținând ambelor forme, care însă influențează negativ ambele domenii de activitate. Durata unei crize economico-financiare este determinată de indicatorii macroeconomici avuți în vedere, a căror reprezentare poate căpăta nuanțări multiple, generate de influențări subiective și politice.

Caracteristici definitorii. Literatura economică și politică a ultimilor ani abundă de referiri asupra crizei financiare mondiale, care a început prin 2007, și a antrenat în vârtejul său devastator diverse sectoare din domeniul economic. Multe țări au constatat un declin economic cauzat preponderent de acest fenomen conjunctural. Pentru România, dar și pentru cea mai mare parte din țările care s-au angajat pe drumul trecerii la economia de piață, *criza economico-financiară a început în 1989, concomitent cu declanșarea unei radicale crize politice, instituționale și de sistem.* De atunci și până acum, an de an, principalii indicatori macroeconomici au cunoscut scăderi spectaculoase, unele scăderi ale acestora fiind justificate și prin efectele crizelor conjuncturale, gen cea financiară declanșată în 2007. Fără nici un fel de explicație rațională, imediat după 1989, România a trecut de la o creștere economică bazată pe producție industrială și exporturi extinse la un model bazat pe consum. Ca atare, producția de bunuri în această perioadă a scăzut drastic, așa cum rezultă din tabelul următor¹:

Detalii	1989	2010
Salariați (mii persoane)	3 800	1 200
Contribuția industriei la PIB	52%	26%
Cărbune (mii tone)	66 462	6 500
Țitei (mii tone)	9 200	5 200
Oțel (mii tone)	14 411	3 900
Aluminiu (mii tone)	282	241
Cupru (mii tone)	39 397	0
Excavatoare (buc.)	953	0
Tractoare (buc.)	17 124	856
Locomotive (buc.)	152	0
Autocamioane (buc.)	13 515	55
Autoturisme (buc.)	144 000	350.000

Deoarece, de regulă, comparațiile se fac de la an la an, experții apreciază că, dacă scăderea produsului intern brut din 2010 se va dovedi mai mic de 2%, aceasta se datorează aportului pozitiv al sectorului industrial, care a înregistrat o creștere de 5,5 %, iar exporturile de bunuri au avansat și ele cu 28%.² La rândul său, agricultura a cunoscut în această

¹ Cf. Laurențiu Gheorghe, *Memorii industriale*, articol, Forbes, 7 martie 2011, p.14.

² Ibidem.

perioadă profunde transformări. Astfel, dacă specialiștii din domeniu și tendințele direct observabile pe plan european și mondial al acestui gen de activitate productivă susțin ideea că, agricultura performantă este absolut legată de concentrarea suprafețelor agricole în mari ferme de producție, actualmente, în România „...proprietatea rurală este de circa două ori mai fărâmițată decât în perioada interbelică. În urma aplicării Legii funciare, suprafața medie a gospodăriei agricole este de 1,9 ha, iar circa două treimi din gospodării au o mărime de 0,5 – 1,6 ha. În plus, potrivit datelor Academiei de Științe Agricole și Silvicultură, această proprietate este pulverizată mai departe în circa 40 de milioane de parcele, adeseori aflate la apreciable distanțe unele de altele”³. Așa se face că, deși suprafața noastră agricolă este apreciată că poate asigura hrana pentru jumătate din populația Europei, producția agricolă românească are caracteristici de supraviețuire, iar bună parte din nevoile proprii de consum se asigură din importuri. Cei mai de seamă economiști și sociologi au insistat asupra împletirii în angrenajul social a libertății cu responsabilitatea socială. Orice om își caută direcția existențială într-un univers mărginit de drepturi și obligații, de libertăți și responsabilități, atât față de propria sa persoană, cât și față de mediul social. Criza economico-socială din România este rezultatul înclinării balanței în direcția creșterii libertății și ignorării condamnabile a responsabilității. Imediat după 1989, echipele care s-au perindat la conducerea țării nu au pregetat să promită un alt fel de dezvoltare economică, menit să asigure tuturor o viață mai bună și mai multă liniște. În afara oricărei responsabilități, noile conduceri au angajat majoritatea socială în direcția unei reforme profunde, fără a se ține seama de costurile acesteia și împotriva idealurilor acesteia. Ca atare, toată reformarea socială de până acum este străbătută de lărgirea sărăciei, de destructurarea sistemului de sănătate și de învățământ, de degradarea alarmantă a producției autohtone, de pierderea unor piețe internaționale tradiționale, de risipirea avuției naționale, de contractarea mai ales pentru consum și pentru echilibrarea balanței de plăți a unor importante datorii externe, de creșterea dincolo de suportabil a șomajului, de migrarea a milioane de oameni în exterior pentru a căpăta ceva de lucru, de cele mai multe ori în condiții umiltoare etc.

Criza economico-politică a României este o criză de etichetă, fără responsabilități, doar cu consecințe. Toate suferințele oamenilor de după anul 1989 au fost și sunt mascate de umbra lăsată de emblema unei cunoscute stafii: comunismul. Înainte de 1989, comuniștii au acționat asupra ființei umane, restrângându-i orice formă de libertate, având numai obligații. Marile combinate, care înainte asigurau locuri de muncă pentru zeci de mii de oameni, deodată au devenit un morman de fiare vechi. Rezultatele muncii de atunci erau minciuni ordinare ale unei generalizate propagande de partid. După anul 1989, societatea nu a putut progresa deoarece comuniștii și securiștii au rămas încă printre noi, ei au controlat prin legături de cumetrie structuri și sisteme de decizie, au fost în măsură să reducă la un statut de piaiță chiar un președinte ales al Țării, autointitulat simbol al luptei anticomuniste. În România, statul a început să fie considerat cel mai prost manager. Hulit și arătat cu degetul din toate părțile, acesta a trecut la privatizarea rapidă a economiei, la retrocedarea pământului, la vinderea activelor etc. În loc să crească responsabilitatea conducerilor spre eficacitatea și eficiența economică a patrimoniului comun sub toate aspectele, prin forme mixte de proprietate, s-a trecut la privatizarea accelerată și fără răspundere. În loc să poarte răspunderea socială, politică și economică, dar și juridică,

³ N. N. Constantinescu, *Învățămintele ale tranziției economice în România*, Editura Economică, București, 1997, p.187.

pentru modul în care s-a gestionat avuția națională, liberalismul nostru original a declanșat corupția generalizată, îmbogățirea fără temeii a unei minorități politice și clientelare, și sărăcirea celei mai mari părți a populației. După două decenii de reformă, economia țării seamănă cu un bolnav, care timp de douăzeci de ani a fost supus mai multor terapii, iar acum este muribund. Medici și cunoscuți ai acestuia constată că bolnavul este într-o stare mult mai gravă decât acum douăzeci de ani, dar nu acuză pe cei care i-au administrat tratamentele, ci se mulțumesc să zică: „Asta a fost vrerea Domnului”. Și cum cu divinitatea supremă omul de rând nu se poate pune, rămâne numai să-și ducă viața în acest comun bălci al deșertăciunilor.

Algoritmul afundării în criză. În 1989, puțini au fost aceia care au prognozat o asemenea evoluție a mecanismelor economico-sociale. Acum, după mai mult de douăzeci de ani de transformări structurale, putem să desprindem următoarea desfășurare a evenimentelor care justifică abisul prăpastiei în care se găsește Țara, astfel:

Cauzalitate generală de sorginte externă

1. Lăcomia și lipsa de moralitate. Dincolo de forma patologică a lăcomiei, economia de piață cunoaște forme economice specifice ale acesteia. Oameni și organizații, într-un anumit cadru de reglementări, pot fi analizați după anumite grade de lăcomie. Lăcomie înseamnă mult mai mult decât a economisi pentru a avea de unde cheltui. Pentru a avea mai mult și mai mult, din lăcomie, oameni și organizații încearcă să nesocotească moralitatea și legalitatea, să ignore traumele viitoare ale partenerilor de afaceri, trăind cu mirajul ascunderii pentru totdeauna a poșigheții opace cu care se ascund izvoarele acumulărilor. Deși economia de piață a făcut dovada unor calități superioare economiei centralizate, expresia nevoii de libertate în activitatea umană nu trebuie să însemne o economie a lăcomiei malade, a cheltuielilor nesăbuite din bani împrumutați „...o economie a promisiunilor false făcute de toți în fața tuturor celorlalți, o economie în care slăbiciunile firii umane să fie cele mai puternice (iar, în unele situații, chiar și singurele...) rațiuni de creștere, o economie a șarlatanismului îmbrăcat în sofisticate buzz-words de marketing, a consumului de dragul lui însuși.”⁴. Criza mondială s-a declanșat oficial în august 2007, dar faptele generatoare erau vizibile din anul 2000, totul începând din momentul în care Rezervele Federale Americane au scăzut rata fondurilor federale de la 6,5% la 3,5%, pentru ca acestea să ajungă la 1% în iulie 2003, pentru treizeci și una de luni consecutiv, diferența dintre rata inflației și rata dobânzii pe termen scurt fiind negativă. La acest nivel, astfel, cel puțin oficial, se spera ca atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 să nu aibă influență negativă asupra ritmurilor de creștere economică americane. Moneda ieftină a dat naștere unui adevărat boom economic pe piața locuințelor. Pentru orice creditor, când moneda americană a devenit practic gratuită, goana de creditare a devenit obiectiv central. Mai mult decât orice creditori, creditorii ipotecari au scăzut până la ridicol standardele de creditare, generând forme sofisticate de comisioane, ceea ce a condus la apariția sistemului de brokeraj în domeniu. Până în 2005, aproape inexplicabil, valoarea pe piață a locuințelor a crescut cu peste 50%, declanșându-se o adevărată frenezie a construcțiilor, statisticile constatând că aproape 40% dintre casele cumpărate în sistem ipotecar nu funcționau în sistem de reședință, ci de case de vacanță etc.

⁴ Radu Furnică, *Economia Lăcomiei sau slăbiciunea exemplului*, articol, Forbes nr.1, 22 martie 2009, p.16.

Din lăcomie, băncile creditoare și-au pus inteligența la bătaie pentru a face locuințele mai convenabile și atractive. Astfel, s-a recurs, la început, la creditele ipotecare cu rate variabile în oferte speciale, având ratele inițiale sub media pieței pe primii doi ani, mizându-se pe faptul că după doi ani ipotecile s-ar fi putut refinanța prin creșterea prețurilor. Comisioanele la creditare au făcut ca standardele de creditare să fie pur și simplu ignorate, ipotecile devenind disponibile pentru persoane cu riscuri mari de creditare – numite ipoteci subprime, la care s-au adăugat creditele mincinoase – pentru persoane cărora nu li se solicita documente de garantare suficiente, și creditele „ninja” – pentru persoane cărora nu li se solicita nici deținerea unui loc de muncă, nici alte venituri, nici alte garanții, creditele obținându-se prin intermedierea unor brokeri interesați, ca și băncile creditoare, numai de comisioanele ipotecare. Oricine se poate întreba cum a fost posibil ca băncile să fie atât de irresponsabile și să-și asume asemenea riscuri, acordând credite, numai în schimbul unor ipoteci, chiar și la persoane care nu aveau domiciliu stabil, nu aveau loc de muncă, nu puteau garanta creditele cu altceva în afara ipotecii? Totul a fost posibil deoarece băncile care acordau creditele pe baza ipotecilor nu gestionau individual creditele acordate, nu urmăreau revenirea banilor, ci vindeau la pachet, în bloc, contra unor comisioane, ipotecile, altor bănci, care le transformau în obligațiuni de plată garantate. Acestea, fiind cotate de agențiile de rating demne de încredere, erau vândute cu precădere investitorilor instituționali, spre exemplu fonduri de pensii, fonduri de sănătate, alte fonduri interesate să obțină pe termen scurt anumite venituri din banii gestionați temporar. Toate tranzacțiile, de la sursa inițială, băncile care acordau creditele pe baza unor ipoteci, la băncile intermediare, care transformau pachetele de ipoteci, înobilându-le, în obligațiuni de plată garantate, până la fondurile de investiții, erau taxate, cu cât mai mare era volumul de bani tranzacționat, cu atât mai mare era suma comisioanelor. Așa se explică faptul că responsabili ai băncilor primeau anual prime, bonificații, care ajungeau chiar la milioane de dolari. Ierarhizarea mecanismului financiar-bancar sugera și sugerează creșterea securizării, menită să reducă riscurile, dar lăcomia acumulărilor, prin comisioane succesive, a făcut să crească riscurile, transferând posesia ipotecilor de la băncile care-și cunoșteau clienții către investitori care nu îi cunoșteau, printr-un sistem complicat de garanții iluzorii. Astfel, tot prin anul 2000, odată cu declanșarea avalanșei de credite ipotecare, au apărut și fondurile hedging, specializate pe credite, ce activau ca niște companii de asigurări fără licență, colectând beneficii din obligațiunile de plată garantate, pe care le asigurau. În scurt timp „Mania securizării a dus la o creștere enormă a folosirii efectului de levier. Pentru a obține obligațiuni obișnuite, era nevoie de o marjă de 10%; obligațiunile sintetice create prin swap, pe risc de credit, puteau fi comercializate cu o diferență de 1,5%. Acest lucru permitea fondurilor de hedging să obțină profit, prin exploatarea gradelor ierarhizate de risc, pe baza efectului de levier, scăzând beneficiile rezultate din riscuri”⁵. Printr-o adevărată inginerie financiară, banii reali au început să fie vânați cu lăcomie, prin comisioane, de brokeri de credite ipotecare, de bănci ipotecare, de bănci de investiții, de fonduri de garantare a riscurilor. Când aceștia au început să fie mai puțini, oamenii și-au dat seama de grozăvia cataclismului. Era deja mult prea târziu. Ipotecile lipsite de garanții migraseră, la fel ca celulele canceroase, afectând alte structuri importante ale angrenajului economico-

⁵ Cf. George Soros, *Noua paradigmă a piețelor financiare*, Editura. Litera International, București, 2008, p. 15.

social, punându-l în pericol. Lăcomia și lipsa de moralitate au dezvoltat starea maladivă a unui sistem propulsat de ieftinirea misterioasă a monedei americane.

2. *Neimplicarea instituțiilor statale americane și europene.* În sensul cel mai larg statul este exprimat de ansamblul instituțiilor politice și de guvernare ale unei țări, autoritatea centrală și locală, precum și instituțiile publice create de acestea pentru buna gestionare socială. Acțiunile prin care statul se implică în economie sunt de o mare diversitate și vizează o diversitate de domenii. La nivel macroeconomic, prezența statului se impune prin servicii a căror necesitate decurge din ansamblul economiei și au ca scop asigurarea cadrului juridic-legislativ, ameliorarea unor dezechilibre generale, înlăturarea unor dificultăți ce afectează un segment important al societății. Pentru a crea cadrul desfășurării normale a activității economice, statul își asumă rolul de titular unic de emisiune de monedă, promovează legi și reglementări ce trebuie respectate de toți agenții economici, impune aplicarea lor, realizează total sau parțial infrastructura necesară desfășurării unitare a activității economice (șosele, căi ferate, rețele de comunicații etc.), garantează și apără proprietatea, asigură condițiile afirmării liberei inițiative, redistribuie veniturile prin impozite și taxe, asigură securitatea și ordinea constituțională etc. La nivel microeconomic, prin serviciile nemarfare pe care le prestează pentru indivizi și grupuri de indivizi, prin intermediul administrațiilor locale, statul furnizează servicii colective locale. Prin modalitatea de a funcționa și limitele funcționării lor, piețele obligă statul să intervină pentru a realiza alocarea resurselor nemarfare pe care ele n-o pot face sau pentru a restabili concurența alterată prin infracțiuni pe care ele nu le pot sancționa. În esență, statul este un instrument politic și social menit să asigure desfășurarea reglementată a tuturor activităților economico-sociale. Asigurarea cadrului normativ general și urmărirea legalității generale sunt caracteristici de bază ale statului modern. Statele Unite se mândresc cu statul american care a asigurat dezvoltarea de după anii 1800, iar comparația cu fenomenele financiare actuale ne ajută să punem în evidență succesele de ieri și nereușitele de azi ale acestuia. În secolul al XIX-lea, când costurile de transport și comunicare s-au redus, iar piețele, mai înainte, cu caracter local, s-au extins, devenind piețe naționale, în care doreau să opereze firme de importanță națională, piețele nu au fost lăsate să acționeze la întâmplare, statul asumându-și un rol determinant în dirijarea evoluției economiei. Guvernul federal a reglementat sistemul financiar, a stabilit nivelul minim al salariilor și condițiile de muncă, a creat sistemele de protecție socială în condițiile economiei de piață. Spre deosebire de anii 1800, la începutul anilor 2000, statul american nu a mai vegheat la respectarea reglementărilor financiare proprii, devenind părtaș, prin omisiune, la distrugerea „visului american”. În timp ce la vârful piramidei se comentau rezultate de excepție în afacerile financiare și imobiliare, baza piramidei acestora era tot mai mult măcinată de fraudă. Și în contextul globalizării, boala sistemului financiar american a fost exportată în sistemul financiar european și nu numai. Oricum, la rigoarea recunoscută a instituțiilor de stat americane și la instrumentele științifice de analiză financiară la care se putea apela, practica demonstrată în primul deceniu al secolului al XXI încurajează pe cei care susțin vinovăția statului american în producerea acestei crize economico-financiare mondiale.

3. *Duplicitatea organismelor financiare internaționale de reglementare.* După cum este cunoscut, Fondul Monetar Internațional (FMI) a luat naștere în decembrie 1945, când primele douăzeci și nouă de națiuni membre au semnat articolele Acordului de înființare. Acceptarea unui nou stat membru se face pe baza unei „rezoluții de acceptare”, care

cuprinde condițiile de admitere, constând în: mărimea cotei alocate, modalitățile și datele vărsămintelor, termenul declanșării parității inițiale determinată în acord cu F.M.I. Dacă este aprobat de bordul guvernatorilor, orice solicitant de fonduri trebuie să-și amendeze propria legislație internă pentru a putea îndeplini politicile prudențiale convenite cu F.M.I. Deoarece SUA dețin 18,25 de procente din votul bordului F.M.I., adică de trei ori mai mult decât oricare alt membru, sunt multe voci care tratează această organizație de reglementare financiară internațională ca fiind emanația voinței SUA. Documente oficiale consideră că F.M.I. este o instituție centrală a sistemului monetar internațional, menită să gestioneze sistemul de plăți internaționale și sistemul de rate de schimb între valutele naționale, făcând posibil businessul dintre țări. Scopul său este să prevină crizele sistemului monetar internațional, încurajând țările să aplice politici economice solide, încurajând expansiunea echilibrată a comerțului mondial, stabilitatea ratelor de schimb, evitarea devalorizărilor competitive, corectarea disciplinată a problemelor de balanță de plăți etc. Deși percepția F.M.I. s-a schimbat semnificativ, publicațiile proprii susțin că această organizație acționează numai în scopul îndeplinirii obiectivelor sale inițiale, formulate încă din 1945, astfel⁶: Să promoveze cooperarea monetară internațională printr-o instituție permanentă, ce pune la dispoziție un mecanism de consultare și colaborare în problemele monetare internaționale; să faciliteze expansiunea și creșterea echilibrată a comerțului internațional, să contribuie astfel la promovarea și menținerea unor niveluri ridicate de ocupare a forței de muncă și de nivel de real, precum și la promovarea dezvoltării resurselor productive ale tuturor membrilor, ca obiective primare de politică economică; să promoveze stabilitatea schimbului, să mențină aranjamente de schimb disciplinate între membrii și să evite competitivă depreciere a schimbului; să acorde asistență în scopul stabilirii unui sistem multilateral de plăți – necesar tranzacțiilor curente între membrii săi, și al eliminării restricțiilor impuse schimburilor străine, ce împiedică creșterea comerțului mondial; să dea încredere membrilor, punându-le la dispoziție resursele Fondului, prin mecanisme adecvate de protecție; le oferă astfel oportunitatea de a corecta ajustările defectuoase din balanțele lor de plăți, fără a apela la măsuri distructive pentru prosperitatea națională și internațională; să scurteze perioada și să reducă numărul dezechilibrelor din balanța internațională de plăți. În esență, F.M.I. este privit ca un organism creat cu scopul de a emite avertizări în privința izbucnirii unor crize ca în țările asiatice și, mai apoi, chiar ca în SUA. Este însă evident faptul că F.M.I. a acționat cu totul și cu totul diferit în cazul celor două tipuri de crize economico-financiare, chiar dacă între ele există suficiente puncte comune. Privind în urmă, este evident că politicile F.M.I. nu numai că au exacerbât situațiile de declin economic pentru țările asiatice, dar au fost și răspunzătoare de apariția crizelor financiare, liberalizarea prea rapidă a piețelor financiare și de capital, impusă de Fond, fiind probabil cauza cea mai importantă în declanșarea crizei, la care s-au adăugat, bineînțeles, și greșeli proprii țărilor respective. Dacă în țările asiatice, Fondul a fost foarte activ în a susține liberalizarea piețelor financiare și de capital, în Statele Unite ale Americii, Fondul nu a sesizat că se îndreaptă procesele financiare de pe o piață liberalizată, dar lipsită de responsabilitatea garanțiilor prudențiale. În mod surprinzător, ambele crize i-a luat prin surprindere pe observatorii F.M.I. Nu cu mult timp înainte de izbucnirea crizei asiatice, F.M.I. prognoza o creștere economică puternică pentru țările respective, previziunile sale

⁶ Cf. Patric Wood, *Operațiuni bancare globale: Fondul Monetar Internațional*, articol, Lumea nr. 11, 2007.

fiind atât de impresionantă încât se miza pe consolidarea „miracolului din Asia de Est”. La fel, indicatorii economici și financiari de pe piețele imobiliare americane erau prezentați de către Fond ca exemple ale modului în care o piață absolut liberă conduce la performanțe economice, în condițiile intervenției minime a statului. F.M.I. a susținut că piața este singura instituție care știe cel mai bine ce trebuie făcut și este necesar să nu se intervină prin reglementări în modul în care aceasta se dezvoltă. În concepția acestuia „Dacă piața spune să se construiască clădiri pentru birouri, atunci activitatea de construcții comerciale trebuie să fie care aduce veniturile cele mai mari. Dacă piața spune, cum a și făcut-o de fapt după liberalizare, să se construiască clădiri pentru birouri, atunci așa să fie: după logica celor de la F.M.I., piața trebuie să știe și de această dată ce este cel mai bine. Deși Thailanda avea nevoie disperată de investiții în sectorul public... s-au băgat miliarde în valorile imobiliare cu caracter comercial. Aceste clădiri sunt goale în prezent, ele reprezentând o mărturie a riscurilor pe care le implică excesiva exuberanță a pieței și a eșecului total al acesteia, care se poate produce în prezența unei reglementări inadecvate a activității instituțiilor financiare”⁷. Dacă în Thailanda, sub presiunea F.M.I., piața liberalizată a lăsat multe spații comerciale neocupate, în SUA, responsabile de criza mondială actuală, piața liberă, dominată de lăcomie și lipsă de control, a făcut să existe mii de locuințe neocupate și o mulțime de economii amenințate de volatilizare. În anumite cercuri, F.M.I. este acuzat de duplicitate în supravegherea activităților financiar-bancare globale. În relațiile cu țările în curs de dezvoltare, F.M.I. începe seria consultantelor prin a impune deschiderea piețelor pentru mișcarea liberă a capitalurilor speculative și limitarea intervenționistă a statelor. Imediat, banii încep să vină, dar tot așa de repede și părăsesc piața respectivă. Când se ajunge la acest prag, F.M.I. indică mărirea ratelor dobânzilor și restrângerea activității economice prin metode fiscale. Se ajunge la criză, iar Fondul sugerează vinderea activelor mult sub valoare către firme străine performante, vânzările trebuind să fie făcute de aceleași instituții financiare străine care au lăsat firmele fără capital, precipitând criza. Băncile respective încasează comisioane grase pentru vânzarea sau divizarea companiilor cu probleme, la fel de grase ca acelea pe care le încasează la început, când atrag bani în țara supusă supravegherii. Unele companii financiare, agreate de F.M.I., acționează cu cinism, achiziționând activele la prețuri de nimic, menținându-le până când economia își revine, după care se procedează la revindere, obținând profituri foarte mari. Spre deosebire de standardele aplicate țărilor mai puțin dezvoltate, în cazul crizei apărute în SUA, F.M.I. privește cu îngăduință intervenția statului în rezolvarea marilor probleme generate de criză, acceptându-se chiar acțiunile de naționalizare mascată.

Criza economică mondială este în plină derulare, iar libertatea exagerată a pieței este pusă sub semnul întrebării. Lumea este obligată să admită că piețele lăsate libere influențează negativ cursul evenimentelor. Piețele pot crea, ele însele, instabilitate și incertitudine, ceea ce trebuie avut în vedere atunci când se decid politicile macroeconomice, în cadrul cărora, libertatea piețelor ar putea foarte bine să fie corelată cu stabilitatea economică, pe care să o poată deservi. În acest sens „...când sistemul financiar este în pericol, autoritățile trebuie să cedeze. Fie că le place sau nu, instituțiile de creditare trebuie să accepte faptul că se află sub protecția autorităților și, în consecință, trebuie să plătească un anumit preț. Autoritățile trebuie să exercite un control mai strict în fața de expansiune a

⁷ Joseph E. Stiglitz, *Globalizarea*, Editura Economică, București, 2005, p.166.

creditelor. Evident, acest lucru va limita profitabilitatea afacerilor. Cei angajați în domeniu vor milita împotriva acestui lucru, dar acordarea creditelor trebuie să rămână o activitate bine reglementată. Dacă lucrurile scapă de sub control, iar instituțiile financiare au nevoie de ajutor, responsabilitatea aparține autorităților. În ultimii ani lucrurile au scăpat de sub control, iar industria financiară a fost lăsată să se extindă mult prea mult, devenind mult prea profitabilă⁸. Cea mai importantă lecție a acestei crize economico-financiare demonstrează cu argumente tardive și dureroase că autoritățile statale trebuie să se implice nu doar în controlul fluxurilor monetare, ci și în procesele de acordare a creditelor. Dar omenirea devine neputincioasă când instituțiile publice ignoră propriile responsabilități sociale, pe care, post-factum, le cataloghează a fi nu numai neputincioase, ci și părtașe la o conspirație ocultă.

Cauzalitate particulară de sorginte națională

S-a implementat un cadru legislativ menit să destructureze și să absolve de responsabilitate. Cartea de căpătâi este reprezentată chiar de Constituția adoptată în noiembrie 1991, din care se reține: Economia României este economie de piață. Statul trebuie să asigure: libertatea comerțului, protecția concurenței loiale, crearea cadrului favorabil pentru valorificarea tuturor factorilor de producție, protejarea intereselor naționale în activitatea economică, financiară și valutară, stimularea cercetării științifice naționale, refacerea și ocrotirea mediului înconjurător, precum și menținerea echilibrului ecologic, crearea condițiilor necesare pentru creșterea calității vieții. Ocrotirea proprietății, subsolul, căile de comunicație, resursele economice și platoul continental etc. fac obiectul exclusiv al proprietății publice, dar pot fi închiriate sau concesionate. Protecția socială a muncii etc. Pe baza Constituției, strategiile de guvernare, ca și întregul evantai de legi, au acționat în direcția modificării raporturilor de proprietate. Ca atare, proprietatea de stat și proprietatea cooperatistă au fost din ce în ce mai ocrotite, încât s-au transformat preponderent în proprietatea privată. Înlocuirea conducerilor întreprinderilor și organizațiilor de stat cu entități numite pe criterii politice. Ca atare, s-a scos managementul firmelor de sub controlul salariiților, s-a scurtcircuitat cadrul instituit de împiedicare a acțiunilor de devalizare a entităților de stat și s-a încurajat dezvoltarea interesului privat. După modelul de tristă amintire „Mitrea Căcor”, managementul profesionist a fost înlocuit cu managementul clientelar de partid, iar rezultatele economice au început să se înscrie pe o linie descendentă. Suma acestora a marcat începutul crizei economice sistemice, ce s-a accentuat pe măsură ce viața economică mondială a fost lovită de alte crize conjuncturale. Scindarea, în ciuda oricăror criterii economice, în mai multe structuri independente, a marilor întreprinderi de stat. Ceea ce se realizase în temeiul legităților de centralizare și concentrare economică s-a distrus dintr-o ignoranță politică mai mult decât condamnată. Astfel, unități economice competitive pe plan internațional și-au pierdut identitatea, unitățile create au început să se concureze între ele, iar piața lor a fost preluată încetul cu încetul de competitorii externi. Urmarea a constat în stări de insolvență și în faliment. Spre exemplu, mari platforme industriale ca Electroputere, Tractorul, Uzinele 23 August etc. au predat piața externă și internă competitorilor străini, pentru ca pe amplasamentul lor să se dezvolte dubioase centre de locuințe sau comerciale.

⁸ George Soros, op.cit., p.126.

Declanșarea și cultivarea iresponsabilă a blocajelor financiare. Transformarea întreprinderilor de stat în societăți comerciale și regii autonome s-a făcut fără temei economic. Lăsate într-o autonomie funcțională, fără a beneficia de la început de un capital circulant bănesc, cel puțin pentru plata salariilor și achitarea aprovizionărilor implicate de reluarea proceselor de producție, a pus majoritatea unităților în situația de a apela la credite bancare. Totodată, restituirea nejustificată a părților sociale, în valoare de aproximativ 30-33 de miliarde lei (de atunci), a dus la decapitalizarea bruscă a întreprinderilor de o mare parte a capitalului circulant bănesc, a generat inflație, lovind grav economiile populației și procesele economice ale firmelor. Apelarea la credite, ale căror dobânzi au crescut continuu, 30-40%, 150%, 180% etc., a extins blocajul financiar, în acest carusel intrând chiar și cele mai performante firme. După aproape cinci ani de reforme economice, capacitatea de producție a țării scăzuse la circa 40-50%⁹. Deprecierea sistematică a leului față de dolar. De la circa 60 lei, cât era în 1990, dolarul a ajuns să fie cotate în 1996 cu 3.600 lei, pentru ca la casele de schimb să se vândă cu 4.700 – 4.800 lei. Inflația galopantă a afectat serios puterea de cumpărare a populației, a pus la grea încercare firmele productive și a ajutat o minoritate clientelară să se îmbogățească, mai ales prin acțiuni financiare frauduloase. Acceptarea ca pe o fatalitate a unor factori externi conjuncturali. În condițiile în care România respecta, de maniera celui mai umil elev, indicațiile de a încheia cu celelalte state noi tratate de liber schimb, constata că țările occidentale făceau tot ceea ce este posibil pentru protecția produselor proprii oriunde se preta să se procedeze în acest fel. În plus, România a respectat întocmai condițiile embargourilor ONU care au privit zona IRAK și zona iugoslavă, ceea ce a lovit greu economia românească bolnavă, care a rămas numai cu promisiuni în legătură cu pierderile provocate de aceste acțiuni. În plus, odată cu destrămarea pieței CAER, într-o manieră de neînțeles, politica românească a impus un adevărat blocaj politic și economic în relațiile cu fostele state sovietice, ceea ce a permis ca țărilor occidentale puternice să savureze instalarea facilă pe o asemenea mare piață economică. Deși specialiștii în domeniu sunt de altă părere, forțele politice conducătoare din România continuă și astăzi să pună la stâlpul infamiei orice relații economice de anvergură cu Rusia și China, cu implicații majore în stabilirea de direcții strategice de acțiune pentru stimularea exportului și pentru stimularea producției interne. Toate aceste acțiuni, la care se adaugă corupția aproape generalizată și ineficiența autorităților de la toate nivelurile, au făcut ca România să cunoască aspre reduceri ale produsului național, să se confrunte cu sărăcia și cu deziluzia socială. Orice comparație cu anul 1989, din punctul de vedere al nivelului producției, arată cu argumentele cifrelor matematice că România se găsește într-o profundă criză economico-socială și financiară. O asemenea situație este apreciată și de maniera „...trebuie subliniat că perioada 2009-2010 are ca trăsătură principală, în strategia economico-financiară, „confuzia aparentă” suprapusă „intereselor meschine de grup”. Fără o convingere fermă, bazată pe starea internă, dar argumentând prin evoluțiile din țările unde s-a declanșat, pot afirma că România va mai sta sub efectul profund al crizei până în iunie 2011, după care va începe o ușoară inversare a trendului. Aceasta va depinde și de încheierea ca și de analiza analizei bugetare pe 2010, de coerența proiecției bugetare pe 2011 și, în special, de aducerea puterilor statului în albia corelațională necesară și benefică.”¹⁰

⁹ Idem, p.69.

¹⁰ Constantin Anghelache, *Diagnoza macroeconomică își pierde din relevanță dacă nu duce la soluții pe termen lung*, Economistul, nr. 8, 14 martie 2011, p.7.

4. Direcții de acțiune pentru o redresare continuă. Desigur, cifrele matematice și analizele specialiștilor arată că România este încă în recesiune. Milioane de români trăiesc drama crizei într-o sărăcire pe alocuri dezumanizantă. Totuși, se speră ca anul 2012 să aducă un nou trend pozitiv în economie, menținând încă vie speranța oamenilor în mai bine. Modalitățile de ieșire din criză sunt multiple, fiind susținute de politicieni, organisme naționale și internaționale, cercetători, oameni de știință, chiar oameni de rând. În acest context, noi considerăm a fi extrem de necesar să se acționeze în următoarele direcții mai importante, astfel: *Activarea în toate domeniile a principiilor de moralitate.* De câteva secole, mai abtîr în ultimele decenii, oamenii au început să-și proiecteze viața acordând mai multă atenție conceptelor juridice și mai puțin celor morale. Ca atare, chiar și hoțul nu este hoț, ucigașul nu este criminal, mincinosul nu este mincinos ș.a.m.d. până când justiția nu se pronunță în cauză. În detrimentul legii, hoții, mincinoșii, criminalii etc. continuă să se bucure de drepturile nevinovăției, se plimbă nestingheriți în societate, iar cu pleiadă de avocați sunt achitați, spre indignarea celorlalți cetățeni. Ca atare, cinstea, corectitudinea, sinceritatea, rușinea etc. au devenit valori subordonate acțiunilor juridice, răufăcătorii putând să sfideze majoritatea, aducând drept argument faptul că justiția le-a dat dreptate sau i-au scos de sub urmărirea penală. În realitate, criza economico-financiară actuală, cea mondială și cea românească, este o criză morală. Oamenii și-au pierdut adevărata busolă a acțiunii sociale. Așa zisa corectitudine juridică a făcut să asigure dezvoltarea egoismului, lăcomiei, nerușinării, libertății fără responsabilitate. Fără rușine politicienii se acuză de fapte oribile, fără teamă de lege și fără remușcări aparatul administrativ a devenit din ce în ce mai corupt, fără rușine personalul medical, aproape fără excepții, pretinde foloase necuvenite de la bolnavi, chiar dacă serviciul medical de stat este gratuit, fără rușine profesorii devin mai mult decât subiectivi atunci când acordă note, în sfidarea legii și normelor morale de conviețuire interlopilor resping normele de drept și impun reguli de tip mafiot etc. Nu cu mulți ani în urmă, cei ce încălcau normele morale de conviețuire socială erau autoeliminați din grupurile de apartenență, iar acțiunea respectivă se sprijinea pe duritatea normelor juridice. Orice plan de redresare economico-socială va rămâne fără finalitate dacă nu este fundamentat pe o radicală însănătoșire morală. Sănătatea morală poate elimina corupția de la toate nivelurile, poate elimina nedreptatea, poate limita lăcomia, poate deveni temelie pentru o viață mai bună.

Deblocarea mecanismelor de funcționare a sistemului economico-financiar. În fond, economia națională funcționează ca un sistem integrat de intrări, de transformări și de ieșiri, care trebuie să asigure condiții din ce în ce mai bune pentru cei care iau naștere la procesele respective. În concepția noastră, deblocarea mecanismelor de funcționare a sistemului economico-social național ține, în primul rând, de responsabilizarea factorilor de decizie politică. Libertatea lor politică trebuie neapărat justificată prin responsabilitate morală și juridică. Analizând stările economico-financiare actuale, cancelarul german Angela Merkel a făcut apel la „...coresponsabilitatea politicii pentru conștiința din comunitate în ceea ce privește normele, ideile și atitudinile. Efortul etic este o problemă de supraviețuire a statului modern.”¹¹ Deblocarea prin responsabilizare politică și guvernamentală ar putea viza: încurajarea fluxurilor de investiții, scăderea inflației, reducerea cheltuielilor inutile, identificarea piețelor disponibile, modernizarea producției, disciplină în muncă, concentrarea

¹¹ Apud Constantin Popescu, *În România, reforma a reușit, economia a murit*, Economistul, nr.8, 14 martie 2011, p.45.

și centralizarea producției, corelarea fluxurilor care se construiesc pe cheltuieli necesare și venituri superioare etc. Dar cum se pot transforma toate aceste direcții de acțiune în planuri, în responsabilități, din moment ce nimeni din țara asta nu știe care sunt funcțiile politice și care sunt funcțiile administrative! Continua afundare morală poate justifica la un moment dat o intervenție providențială. Oamenii vor să vadă fapte dătătoare de speranță în industrie, în agricultură, în sănătate, în învățământ, în administrație, în turism, în justiție, în toate angrenajele sociale. Totul trebuie să se miște bine coordonat într-o atmosferă de moralitate.

Suștinerea unui management performant. Managementul presupune utilizarea competitivă a resurselor avute la dispoziție. Prin management performant se justifică de ce unele țări sunt bogate și altele se afundă în sărăcie. În realitate, țările cu management iresponsabil, deși sunt îndemnate să acționeze așa cum cerea Cicero în Senatul roman, încă din anul 55 î.Ch. „Bugetul național trebuie echilibrat. Datoria publică trebuie redusă. Aroganța autorităților trebuie moderată. Plata către guvernele străine trebuie redusă, dacă națiunea nu vrea să fie falimentată. Oamenii trebuie să învețe din nou să muncească, în loc să fie asistați cu mijloace publice.”¹² Dar oamenii învață să muncească numai dacă munca este planificată, organizată, antrenată și coordonată riguros, astfel încât cei ce muncesc nu se vad transformați în unelte lucrătoare. Cel ce muncește trebuie să aibă un trai decent. Fără cointeresare materială, și cele mai ambițioase perspective manageriale sunt sortite eșecului, deoarece veniturile salariale menținute la nivelul subsistenței atrag după sine munca de mântuială. Echilibrările performante, din toate domeniile de activitate, nu trebuie să se sprijine pe amputări iraționale, fără discernământ, de salarii, de cheltuieli materiale, de importuri etc., ci pe gestionarea performanțelor în ieșiri, în produse, în productivitate, în vânzări, în creșterea satisfacției induse în aval de subsistemul de transformare. Un asemenea management poate să performeze numai într-un mediu de moralitate și responsabilitate, așa cum se întâmplă în societatea germană. Desigur, cele trei direcții fundamentale de luptă împotriva crizei au ca punct de plecare o veritabilă asanare morală, individuală și de grup reprezentativ. Dacă aceste comandamente nu se iau în seamă, schimbările la care vom face mereu referire nu vor avea drept efect decât o și mai mare afundare în criză.

BIBLIOGRAFIE

- Anghelache, Constantin, *Diagnoza macroeconomică își pierde din relevanță dacă nu duce la soluții pe termen lung*, articol, *Economistul*, nr. 8, 14 martie 2011.
- Constantinescu, N.N., *Învățămintele ale tranziției economice în România*, Editura Economică, București, 1997.
- Furnică, Radu, *Economia lăcomiei sau slăbiciunea exemplului*, articol, *Forbes*/22 martie 2009
- Laurențiu, George, *Memorii industriale*, articol, *Forbes*, 7 martie 2011.
- Popescu, Constantin, *În România, reforma a eșuat, economia a murit*, articol, *Economistul*, nr.8, 14 martie 2011.
- Stiglitz, Joseph E., *Globalizarea*, Editura Economică, București, 2005
- Soros, George, *Noua paradigmă a piețelor financiare*, Editura Litera International, București, 2008
- Wood, Patric, *Operațiuni bancare globale: F.M.I.*, articol, *Lumea*, nr.11/2007

¹² Ibidem.

PERICOLELE GLOBALIZĂRII – NOI VREMURI, NOI ACTORI

THE DANGERS OF GLOBALIZATION – NEW TIMES, NEW ACTORS

General-maior (r) prof. univ. dr. Gheorghe TOMA*

Globalizarea este o noțiune care pune probleme încă din momentul încercării de definire a ei. Oamenii de știință și opinia publică nu au căzut încă de acord asupra unei singure definiții a conceptului. Astfel, în opinia lui Elmar Altvater, globalizarea este „procesul de surmontare al granițelor apărute de-a lungul istoriei. Ea devine astfel sinonimă cu eroziunea suveranității statelor naționale și se înfățișează ca o «detașare» a economiei de piață față de normele morale și legăturile instituționalizate dintre societăți”. Alții consideră că fenomenul constituie „cea mai mare schimbare economică și socială de la Revoluția Industrială încoace”, în timp ce Ulrich Menzel definește globalizarea ca „o intensificare cantitativă și calitativă a tranzacțiilor ce depășesc limitarea impusă de granițe, concomitentă cu expansiunea spațială a acestora”.

Cuvinte cheie: globalizare; stat-națiune; cultură globală; experiențe globaliste; securitate globală.

Globalization is a troublesome concept even from the moment we attempt to define it. Scholars and the public opinion have not yet agreed on a single definition of the concept. Thus, in Elmar Altvater's opinion, globalization is „the process of overstepping boundaries, which have appeared throughout history. It becomes therefore, synonymous with the erosion of the nation-state sovereignty and it appears as a «detachment» of market economy from moral norms and the institutionalized connections between societies”. A shorter definition is provided by others who define globalization as the „greatest economic and social change from the Industrial Revolution onward”, while Ulrich Menzel defines globalization as a „quantitative and qualitative rise in transactions, which overcome border limitations accompanied by their spatial expansion”.

Keywords: globalization; nation-state; global culture; global experiences; global security.

De cele mai multe ori, globalizarea este termenul întrebuițat pentru a descrie un proces multicausal care are drept rezultat faptul că evenimente care au loc într-o parte a globului au repercusiuni din ce în ce mai ample asupra societăților și problemelor din alte părți ale globului. Unul dintre principalele motive pentru care nu există o definiție a globalizării într-o formă universal acceptată, și probabil nici definitivă rezidă în faptul că globalizarea subinclude o multitudine de procese complexe cu o dinamică variabilă atingând domenii diverse ale unei societăți¹. Ea poate fi un fenomen, o

* Prorector Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”; e-mail: gtoma49@yahoo.com.

¹ . Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J., *Transformări globale*, București, Editura Polirom, 2004., p. 25.

ideologie, o strategie, sau toate la un loc. Globalizarea este, așadar, un sistem sau un fenomen complex, uneori ambivalent, chiar contradictoriu, care a fost privit și analizat în mod diferit de către cei ce și-au asumat acest risc. Dincolo de aceste analize, oamenii trebuie să fie însă conștienți că globalizarea rămâne un fapt real, viu, cu care trebuie să ne confruntăm, independent de voința sau opțiunea noastră. Ca o consecință a faptului că lumea are, în același timp, înțelesuri economice și politice, grupuri diferite prezintă istorii diferite ale globalizării. Fenomenele complexe nu pot fi explicate decât dacă avem în vedere mai multe cauze. Acesta este singurul punct în care toată lumea este de acord în ceea ce privește globalizarea. Restul faptelor rămân în continuare contestate. În funcție de ce accepțiune a globalizării este luată ca punct de plecare, apar în prim-plan alte cauze și forțe motrice. În termenii generali folosiți în economie și economie politică, se vorbește despre o istorie a creșterii comerțului inter-statal bazat pe instituții stabile ce autorizează firme din diferite state să schimbe mai ușor bunuri. Perioada liberalizării și cea în care aurul definea standardul economic este deseori numită „Prima eră a Globalizării”. Bazată pe Pax Britannica și pe schimbul de bunuri în numerar, această eră a crescut odată cu industrializarea. Instituirea standardului în aur s-a realizat treptat în țările intens industrializate între anii 1850 și 1880. „Prima eră a Globalizării” se crede că s-ar fi împărțit în etape odată cu Primul Război Mondial și apoi căzând sub criza standardului în aur spre sfârșitul anilor '20 și începutul anilor '30. Țările ce începuseră să îmbrățișeze era globalizării, incluzând nucleul european, câteva state de la marginea Europei și câteva lăstare europene din Americi și Oceania prosperau. Inegalitatea dintre acele state dispărea în timp ce bunurile, capitalul și forța de muncă formau în mod excepțional fluxuri libere între state. Globalizarea în perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial a fost condusă prin runde de negocieri în prima fază sub auspiciile Acordului General asupra Tarifelor și Comerțului (GATT), ce a dus la mai multe înțelegeri în îndepărtarea restricțiilor asupra liberului schimb. Runda Uruguay a dus la semnarea unui tratat prin care se creează Organizația Mondială a Comerțului (WTO) cu rolul de a media dispute comerciale. Alte acorduri comerciale bilaterale inclusiv secțiuni ale Tratatului de la Maastricht și NAFTA au fost de asemenea semnate cu scopul de a reduce tarifele vamale și barierele comerciale.

În prezent, există un aer de scepticism față de procesele economice globale și optimism față de posibilitățile de control ale economiei internaționale și față de viabilitatea strategiilor politice naționale. Un efect deosebit de important al conceptului de globalizare a fost paralizarea strategiilor naționale de reformă radicală, fiind privite ca imposibil de realizat din punct de vedere rațional și al evoluțiilor piețelor internaționale. Fără îndoială, inovațiile de ordin tehnic – și mai ales cele din domeniul informaticii și al comunicațiilor - au jucat și mai joacă încă un rol central în „marșul” globalizării. Internetul este, din multe puncte de vedere, emblema globalizării. Globalizarea piețelor financiare, transferul unor sume inimaginabile în câteva secunde în jurul globului nu ar fi posibile fără această tehnologie, nici organizarea producției integrate la nivel transnațional. Avântul incredibil pe care l-a cunoscut comerțul, un alt element definitoriu al globalizării economice, se datorează, nu în ultimul rând, scăderii rapide a cheltuielilor de transport, mărfurile putând fi astfel transportate mult mai rapid. Acest lucru poate fi observat îndeosebi în sectorul serviciilor. De exemplu, produsele de tip software sau bazele de date pot fi transmise în câteva secunde dintr-un capăt al lumii în celălalt. Sfârșitul Războiului Rece a fost, de asemenea, deseori indicat ca

fiind una din cauzele globalizării². Dacă în conflictul dintre est și vest lumea era împărțită în două tabere care întrețineau puține relații între ele, această delimitare – „Cortina de Fier” – a căzut în 1989 - 1990. Statele care aparțineau „blocului estic” s-au deschis în direcția pieței mondiale. Tot mai multe state se încred în democrație și economie de piață ca principii de organizare fundamentale. Un rol deosebit de important – în special la nivel de conștiință – l-au jucat și problemele globale. Dovadă pentru acest lucru nu sunt numai magazinele tip „One World” din statele industrializate și ultra-dezvoltate. Problemele globale au nevoie însă și de o internaționalizare a politicii, stimulând dezvoltarea unei conștiințe globale. Organizații precum Greenpeace sau Amnesty International, care se dedică unor teme globale precum mediul ambiant sau drepturile omului sunt „Global Players”. Se pot întrezări astfel în mod clar începuturile unei noi societăți globale.

Criticii fenomenului globalizării, precum rețeaua ATTAC, atrag tot mai mult atenția asupra faptului că globalizarea nu este un proces inevitabil, ci mai degrabă o urmare a politicii de de-reglementare a SUA începută la finele celui de-al Doilea Război. Fără liberalizarea comerțului mondial în cadrul GATT, respectiv al OMC, această dezvoltare nu ar fi putut fi posibilă cu adevărat. Cercetătorii fenomenului consideră util să distingă efectele globalizării în fiecare din mediile economice, politice și culturale. Redus la conceptele economice, se poate spune că globalizarea contrastează cu naționalismul economic și cu protecționismul. Din acest punct de vedere, globalizarea este înrudită cu economia de piață liberă și neo-liberalismul; împarte o parte din caracteristici cu internaționalizarea și este deseori interschimbabilă, chiar dacă unii preferă să folosească termenul de globalizare pentru lărgirea găurilor din granițele naționale sau statale. Formarea satului global presupune, astfel, o mai mare apropiere între diferite părți ale lumii, odată cu creșterea posibilităților de schimburi personale, înțelegere mutuală și prietenie între cetățeni „internaționali”, și crearea civilizației globale. Între 1910 și 1950, o serie de schimbări economice și politice au redus dramatic volumul și importanța fluxurilor comerciale internaționale. Dar începând cu Primul Război Mondial și continuând cu cel de-al Doilea Război Mondial, când au fost create FMI și GATT, trendurile s-au inversat. În mediul de după cel de-al Doilea Război Mondial, stimulat de către instituții economice internaționale și programe de reconstrucție și dezvoltare, comerțul internațional a crescut brusc. Începând cu anii '70 efectele acestui tip de comerț deveneau mult mai vizibile atât în privința beneficiilor, cât și ca efecte distrugătoare. Patru aspecte se referă la globalizarea economică, ce indică patru tipuri de fluxuri peste granițe, și anume fluxuri de bunuri/servicii, de exemplu liber schimb, fluxuri de persoane (migrația), de capital și de tehnologie. O consecință a globalizării economice este îmbunătățirea relațiilor dintre dezvoltatorii aceleiași industrii din diferite părți ale lumii (globalizarea unei industrii)³, dar și o erodare a suveranității naționale asupra sferei economice. FMI-ul definește globalizarea ca și „creșterea în interdependența economică a țărilor din întreaga lume prin creșterea volumului și a varietății tranzacțiilor de bunuri și servicii peste granițe, fluxul de capital internațional mult mai liber și mai rapid, dar și o difuziune mai largă a tehnologiei”, în timp ce Banca Mondială definește globalizarea ca „libertatea și capacitatea indivizilor și a firmelor de a iniția tranzacții economice voluntare cu rezidenți ai altor țări”. În domeniul managementului, globalizarea constituie un termen de

² www.dadalos.org/globalisierung_rom

³ www.biblioteca.ase.ro/downres

marketing sau de strategie care se referă la apariția unor piețe internaționale pentru bunuri de consum caracterizate de nevoi și gusturi similare ale clienților, reușind astfel, de exemplu, să vândă aceleași mașini sau săpunuri sau produse alimentare prin campanii de publicitate similare, unor persoane ce aparțin unor culturi diferite. Această uzanță contrastează cu internaționalizarea, care descrie activitățile companiilor multinaționale ori în instrumente financiare, mărfuri, ori în produse care sunt exclusiv destinate piețelor locale.

În domeniul software, globalizarea este termenul tehnic ce combină procesele de internaționalizare și localizare. Efectele negative asupra companiilor multinaționale axate pe profit – folosirea unor metode legale și financiare sofisticate de a atinge limitele legilor și standardelor locale pentru a controla balanța dintre muncă și servicii ale unor regiuni inegal dezvoltate și a le întoarce împotriva lor. Răspândirea capitalismului din țările dezvoltate către țările în curs de dezvoltare. Interesele unei anumite firme sau unui anumit stat într-o zonă oarecare de pe Terra sunt consecințe ale globalizării, un fenomen perceput, nu de toată lumea, ca unul fără consecințe negative. În spatele liberei circulații a capitalului, a mărfurilor și a marilor investitori apăruiți peste noapte ca salvatori ai unor economii naționale și, astfel, a forței de muncă calificată, însă șomeră în respectivele țări (toate acestea fiind considerate „un mijloc de pacificare a statelor“) se află, de fapt, războiul economic condus de firme și țări aflate în căutarea supremației. Latura economică și-a adus contribuția în mai toate conflictele existente de-a lungul istoriei omenirii, ea având în prezent un mare aport în dorința marilor puteri economice ale lumii de a prezenta globalizarea ca pe un fenomen din care lumea va avea de cules doar beneficii. Astfel, e greu, chiar imposibil de a analiza globalizarea ca pe ceva care nu are legătură cu latura economică, când, de fapt, tocmai aceasta componentă a globalizării este locomotiva ce „plimbă“ globalizarea prin toate colțurile lumii. Marile interese ale lumii au adus, inevitabil, urmări nefaste pentru unele țări și regiuni astfel că globalizarea nu este așa cum unii (interesați ca ea să ia o și mai mare amploare) încearcă să ne-o prezinte. Globalizarea a născut un război economic în adevăratul sens al cuvântului, el fiind tratat cu destulă superficialitate chiar și de mass-media. Întâlnim tot timpul în mass-media scrisă titluri bombastice de genul „războiul textilelor“, „războiul pantofilor“ sau „războiul energetic“, însă ele au mai mult intenția de a atrage atenția cititorului spre acel articol și, implicit, spre ziarul respectiv decât pentru a-l explica. Termenul de război implică o acțiune violentă soldată cu pierderi de vieți omenești cât și materiale, aceasta putând fi o explicație a faptului că mass-media se ferește a utiliza acest cuvânt⁴. Globalizarea, prin rivalitățile pe care le induce în rândul actorilor internaționali, duce la conflicte economice care, în anumite condiții, pot pune în pericol siguranța națională. Tocmai de aceea, Christian Harbulot, un specialist al războiului economic, avertiza: „este urgent să stabilim distincții foarte clare între interesul național și interesul supranațional, între obiectivele competitive ale firmelor și acelea ale economiilor naționale“⁵. Ceea ce globalizarea și interesele geopolitice creează astăzi, nu este un război ușor de definit. Mai curând este vorba de o complexă folosire a armei economice la diferite nivele în care politicul se implică sau nu, acționează din umbră, sau relativ deschis. După cum remarcă Christian Harbulot, „contrar războiului tradițional, loviturile date în războiul economic sunt deseori invizibile și decisive“. Din motive diplomatice, sau care țin de secretul

⁴ <http://www.globalizarea.com/globalizare-articole-sb8.htm>

⁵ Harbulot, Cristian, *La Machine de guerre économique*, Paris, Editions Economica, 1992, p. 128.

operațiunilor, asemenea „lovituri“ sunt rareori raportate, astfel încât se poate crede că ele nu ar exista. Charles-Albert Michalet scria în „Ce este globalizarea?“. „După cum în spatele statului există oameni, grupuri, organizații, interese, adică într-un cuvânt putere, în spatele piețelor, este probabil că există de asemenea operatori, factori de decizie privați sau publici, interese, putere“. La fel de probabil însă este că acești operatori din spatele statului și al piețelor să conlucreze pentru a-și atinge interesele prin alianțe, înțelegeri temporare sau pe termen lung, în detrimentul altor state sau entități economice. Un exemplu de astfel de alianțe este reprezentat pe de o parte de țările din Europa și pe de altă parte de alianța S.U.Ă cu Japonia, astfel: guvernele europene au investit în Airbus, din 1992, aproape 3,7 miliarde de dolari, pe care firma îi returnează cu dobânda pe măsură ce avioanele produse de ea se vând. O asemenea „afacere“ este însă denunțată de SUA, al cărei Boeing este principalul competitor al lui Airbus. Dar cum Boeing este beneficiarul unor costisitoare contracte militare din partea guvernului american, conflictul dintre cei doi giganți ai aeronauticii este în mare parte și conflictul dintre UE și SUA. Mai mult, faptul că firmele japoneze vor contribui cu 35% la producerea superavionului Boeing Dreamliner 787, a introdus în ecuație Japonia, acuzată de UE că „finanțează“ nu tocmai onest firma americană⁶. Ar fi greșit să se înțeleagă că interesele dintre state și firme au fost totdeauna convergente. Globalizarea introduce bruiaje și disonanțe care transcend granițele. Omenirea are de parcurs un drum lung până la acel perfect „joc“ mondial numit globalizare în care toți participanții vor fi câștigători. Astăzi, globalizarea, prin interdependențele create între țări și economii, defavorizează acțiunile violente dar nu le elimină. Formele de conflict se pot disimula sub intervenții pașnice: bariere netarifare la importuri, subvenții mascate acordate firmelor și sectoarelor „strategice“, patriotisme economice.

„Conceptul de globalizare se referă la micșorarea lumii și la mărirea gradului de conștientizare a lumii ca un întreg“, consideră Roland Robertson⁷. Cel mai mare pericol, semnalat de către unii teoreticieni ai globalizării, pe care-l poate implica globalizarea este dezumanizarea unora dintre cei pe care valul ei îi înghite pur și simplu.

Cucerită de piață, dopată de televiziune, sport sau internet, lumea globalizată trăiește în același timp pe fondul unei crize generale a sensurilor vieții, un dezastru cultural și educațional global, simptom îngrijorător, dar sigur, al barbarizării societății viitorului.

Unii sociologi atrag atenția asupra faptului că, pe zi ce trece, cultura tradițională a societăților dispăre sau se preface în spectacol și marfă, cultura umanistă este eliminată tot mai mult de tehnosciența invadatoare și transformată într-o pseudoștiință. Omul mondial sau globalizat, omul centrat doar economic, riscă, astfel, să devină omul atomizat care trăiește numai pentru producție și consum, golit de cultură, politică, sens, conștiință, religie și orice transcendență. Teoreticienii în cauză consideră că, probabil, acesta este ultimul stadiu în evoluția umanității sau „ultimul om“. În ciuda tuturor acestor avertismente, nu putem evita sau elimina globalizarea. Delimitarea conceptuală a globalizării datorează foarte mult lui Roland Robertson, care definește procesul, din perspectivă sociologică, astfel: „globalizarea, conceptual, se referă atât la comprimarea lumii, cât și la intensificarea conștientizării lumii ca un întreg... atât la interdependențele globale concrete, cât și la conștiința asupra întregului global în secolul al XX-lea“. Astfel definit, termenul „globalizare”

⁶ <http://www.globalizarea.com/globalizare-articole-sb8.htm>

⁷ Robertson, Roland, *Globalization: Social Theory and Global Culture*, London, Sage, 1992, p. 36.

presupune, deci, o ambivalență genuină, care are în vedere atât expansiunea societății la scară globală, interdependențele economice, politice și socio-culturale care rezultă din această expansiune, revirimentul tendințelor etnonaționaliste ori fundamentaliste, cât și transferul imaginii acestor procese din planul realității empirice în cel al conștiinței.

Proiecția procesului globalizării la nivelul conștiinței sociale și individuale, realizată într-o manieră holistică, impune schimbări ireversibile în planul teoriei socio-istorice înseși. Astfel, noțiunea de societate, în sensul său „clasic“, apare redundantă din perspectivă postmodernă, fiind considerată un concept totalizant. Globalizarea presupune, dimpotrivă, o logică pluralistă, fragmentară, în esență contradictorie, trecerea umanității la o condiție complexă, în care lumea însăși este reconstituită ca un spațiu social unic. Nu mai putem vorbi de societate în contextul în care lumea devine, irevocabil, pluralistă, fragmentată într-o multitudine de unități autonome, dar aflate în interrelații economice, politice și socio-culturale. Deși unele teorii recente sunt încă axate pe ideea unuia sau a mai multor centre de putere (precum în cazul concepției multicentrice a lui Samuel Huntington), postmodernitatea impune o perspectivă non-centrică. Ceea ce este interesant cu privire la cadrul delimitat de teoria socială a globalizării nu este atât eludarea principiilor unipolarității sau multipolarității, ci mai ales logica contradictorie, inerent subsumată acestui proces.

Bazându-se pe reliefaarea acestei logici, teoreticienii sociali contemporani încearcă să descopere care sunt forțele ce „conduc“ procesul globalizării. Punctul de plecare al unor astfel de cercetări poate fi localizat în teoriile unor autori precum Wallerstein, Rosenau și Gilpin, considerați deja „clasici“ de către noua sociologie a globalizării. Pentru aceștia însă, logica procesului este una lineară și, deci, unicauzală. În acest sens, Wallerstein sugerează că principala forță care determină „înaintarea“ istorică a procesului globalizării este localizată în logica economiei capitaliste mondiale. Pe de altă parte, pentru James Rosenau, globalizarea implică o eră a politicii post-internaționale, în care statul-națiune nu mai îndeplinește rolul de element central în cadrul problemelor care apar la nivel global⁸. Forța istorică ce determină această transformare este una tehnologică. Ca și Rosenau, Robert Gilpin se concentrează asupra unor fenomene specifice politicii internaționale și, deci, asupra transformărilor apărute în acest cadru, dar el argumentează că globalizarea este un rezultat al anumitor factori politici, pe care istoria erei postindustriale îi aduce cu sine. Interdependența lărgită, interacțiunile, cooperarea și deschiderea granițelor statului-națiune către politica globală urmează o logică normală a istoriei. Este vorba, așadar, de o logică lineară, în care efectul urmează cauzei cu necesitate.

Comună tuturor acestor abordări este însă ideea potrivit căreia procesul globalizării presupune, în mod inevitabil, existența unei conștiințe holistice. În loc să se raporteze la stat ca entitate supremă, conștiința individuală transcende acest nivel, sistemul său de referință fiind reprezentat acum de entități generale și supranaționale. Aceasta întrucât globalizarea este un proces al cărui conținut e dat de o multiplicitate de legături și conexiuni care transcend statele-națiune (și, implicit, societățile naționale) care constituiau sistemul mondial al modernității. Atunci când vorbesc de globalizare, teoreticienii fenomenului se referă, în primul rând, la aspectul economic, iar domeniul economic al globalizării este

⁸ Ersel Aydinli, James Rosenau, *Globalization, Security, and the Nation State: Paradigms in Transition*, Albany, N.Y., State University of New York Press, 2005, p. 87.

ghidat de ideea pieței globale. Globalizarea economică a încetat să mai fie o simplă abstracțiune; dimpotrivă, a devenit un fapt pe care îl resimțim în viața cotidiană.

Dar globalizarea economiei implică alte două domenii: cel politic, în al cărui centru poate fi localizat conceptul de politică globală, și globalizarea culturală, bazată pe ideea unei culturi globale. Interrelațiile existente între aceste trei domenii, faptul că ele se implică reciproc, impune încă o dată sublinierea necesității ideii ca procesul globalizării să fie înțeles în termenii unei logici multicauzale. Ca atare, spre deosebire de teoriile clasice, sociologi precum Anthony Giddens și Roland Robertson puntează alți factori importanți care ar determina evoluția procesului globalizării. Globalizarea, ca proces socio-istoric, urmează o logică multicauzală. În acest sens, pentru Giddens, factorii care intersectează și converg, în final, spre globalizare, sunt capitalismul, sistemul interstatal, militarismul și industrialismul. De aceea, globalizarea înseamnă intensificarea relațiilor sociale de pe cuprinsul globului, care leagă localități distante în așa fel încât evenimentele locale sunt produse de întâmplări care au loc la mii de mile distanță și viceversa. Prin această modalitate de a articula structura internă a procesului globalizării, ultimele teoretizări ale acestui fenomen reușesc să evite tendința istoricistă pe care o presupune orice filosofie dialectică a istoriei, de tip hegelian. Contingența procesului globalizării este dată de faptul că interdependența dintre anumite evenimente care au loc în diferite părți ale globului nu înseamnă și posibilitatea de a controla consecințele acestor interdependențe. Giddens refuză să conceapă globalizarea în termenii unui proces care ar avea ca rezultat difuziunea instituțiilor occidentale în jurul lumii, o difuziune care ar lua forma unui nou imperialism. Cu toate acestea, unii autori au considerat că putem vorbi, în cazul globalizării, de o expansiune ideologică. Astfel, prin intermediul globalizării economice, ar fi promovată de fapt o sincronizare culturală, ce presupune că un tip particular de dezvoltare dintr-o țară-metropolă este transmisă persuasiv către țările receptoare. „Sincronizarea culturală” implică deci că traficul de produse culturale urmează o singură direcție și are la bază un mod sincron.

Presupune procesul globalizării o nouă formă de imperialism? O întrebare controversată, la care nu se poate răspunde fără riscuri. Globalizarea este un proces care a luat naștere în spațiul occidental, și care poate fi explicat în termenii specifici esențialismului și universalismului ce marchează gândirea de tip european. Așa cum arată Robertson, procesul globalizării începe printr-o fază germinală, localizată în Europa secolelor al XV-lea – al XVI-lea, continuă cu faza incipientă, ce ține până la 1870, trece apoi printr-o fază în care are loc „formalizarea internațională și implementarea în spațiul social a ideilor despre umanitate” (1870-1920), se accentuează apoi într-o fază a luptei pentru hegemonie (1920-1960) și atinge, în final, o fază de incertitudine. În această ultimă etapă ne aflăm astăzi; este vorba de o fază a procesului socio-istoric al globalizării în care societățile naționale trebuie să facă față problemelor legate de multiculturalitate și polietnicitate.

Aceste ultime două concepte definesc deci tendințe complementare globalizării, dar care se nasc, paradoxal, în chiar cadrul delimitat de acest proces. Totodată, ele arată că dacă globalizarea avansează în timp ca un proces prin excelență economic, acestuia i se „opun”, mutual, procese culturale și politice. Într-adevăr, se pare că globalizarea este caracterizată de o dialectică internă. Înțelegerea acesteia se realizează, așa cum am amintit, în termenii contingenței consecvențiale (relativă la consecințele unor evenimente din diferite părți ale globului aflate în interdependență). Ideea imperialismului cultural este marcată, așadar, de relativitate, o relativitate proprie, de altfel, înțelegerii pe care

postmodernitatea o conferă procesului globalizării. Acest pluralism al valorilor pe care îl implică procesul socio-istoric al globalizării constituie însuși „motorul” dialectic al devenirii sale. Tendințelor globalizante li se opun, în cadrul aceluiași proces însă, tendințe fragmentare. Este deci vorba nu de opoziție în sensul tare al termenului, ci de o dezvoltare dialectică. Ca atare, oricine are în vedere acest fenomen trebuie să își asume dificultatea relevată de tendințele divergente pe care le presupune procesul globalizării.

Conceptul însuși de globalizare definește un proces prin care evenimentele, deciziile și activitățile care au loc într-o parte a lumii pot avea consecințe semnificative pentru indivizi și comunități din alte părți ale globului. Acest înțeles nu face decât să scoată în evidență faptul că statul-națiune, creație a modernității europene, pare deja compromis. Astăzi bunurile, capitalul, oamenii, cunoștințele științifice, imaginile, comunicațiile, crimele, cultura, poluanții, drogurile, moda, terorismul, nu mai țin cont de barierele interstatale, cu puține excepții. Toate acestea reiterează ideea unui spațiu universal al umanității, dezvoltat pe nivelurile economic, politic și socio-cultural. Trei mari idei devin fundamentale în acest context: cea a liberalizării în economie, aceea a democratizării în politică și cea a universalizării în cultură. E firesc să se creadă că, în acest spațiu universal, granițele au căzut. A devenit însă statul națiune cu adevărat desuet în contextul acestor noi relații? Se mai poate vorbi de relații inter-naționale atâta vreme cât elementele principale între care acestea au fost stabilite, începând cu epoca modernă – adică statele-națiuni sunt astăzi depășite? Sunt întrebări la care teoria socială a globalizării încearcă să răspundă.

Atunci când problemele încep să capete un caracter din ce în ce mai global, atunci soluționarea lor politică trebuie să devină și ea de ordin „global”. În acest sens există nenumărate proiecte, care vizează inclusiv constituirea unui stat global. Și pentru că acesta rămâne – cel puțin pentru viitorul apropiat – o utopie, și pentru că, după părerea multor teoreticieni, acesta nu este nici măcar de dorit, s-a încercat găsirea unor forme organizaționale noi care să adapteze politica la noua eră a globalizării. În acest scop a fost inventat conceptul de „guvernare globală”. Repartizarea neuniformă a câștigurilor, impozitele neplătite de centrele financiare off-shore, crizele internaționale ca rezultat al unor mișcări de capital speculative, o concurență rușinoasă la nivelul local, din cauza potențialelor amenințări venite din direcția companiilor multinaționale, precum și celelalte consecințe nefaste ale globalizării (economice) pot fi analizate numai în context global, actorii de la toate nivelele trebuind să coopereze. Același lucru este valabil și pentru alte probleme globale, de la efectul de seră (cauză a creșterii economice, a dorinței de expansiune a multinaționalelor, a războiului economic cât și a lipsei de preocupare în stabilirea unor norme viguroase de protecție a mediului) sau fenomenul migrației (rezultat al imploziei demografice cât și al războiului economic) și până la criminalitatea internațională și distribuția armelor de distrugere în masă. Statul național este prea mic pentru a rezolva în mod eficient aceste probleme. Prima „îmblânzire a capitalismului” de succes a avut loc în interiorul granițelor statale. Numai că acum aceste granițe, care definesc până la urmă statul, se află într-un profund antagonism cu „lipsa totală de limite” presupusă de globalizare: statul național se erodează, el nu mai poate duce la bun sfârșit unele funcții importante ale sale, ca de exemplu garantarea siguranței cetățenilor săi în această epocă a armelor de distrugere în masă. Guvernarea globală dorește să umple golul rezultat, deficitul de reglementare, prin cooperarea la nivel internațional – statul păstrându-și însă propriile funcții de reglementare -, dar și prin constituirea unor noi forme politice, în special prin

implicarea societății civile (de la nivel global) și prin consolidarea organizațiilor internaționale. „Guvernarea globală nu este un proiect romantic pentru o «lume unică», ci un răspuns realist la provocările globalizării”, argumentează Franz Nuscheler. Guvernarea globală încearcă să găsească strategii de soluționare ale problemelor globale. Necesitatea unor noi căi de soluționare politică a problemelor existente este un fapt aproape necontestat, arhitecților guvernării globale li se reproșează însă deseori că proiectele lor sunt utopice. Dar cum ar putea să funcționeze cooperarea la nivel global, când Statele Unite, o putere hegemonială, și-a ales propria cale, retrăgându-se, de exemplu, din protocolul de la Kyoto și provocând astfel un regres în ceea ce privește strădaniile globale de protejare a climei? Cine ar trebui să devină responsabil pentru cooperarea dintre state, corporații, orașe, ONG-uri? Și chiar și dacă această cooperare ar putea fi coordonată: cine legitimează deciziile? Cum pot fi organizate procesele democratice la nivel global? Pentru că guvernarea globală trebuie să fie în același timp atât eficientă cât și democratică. Aceste două cerințe de bază se află însă într-o relație tensionată.

Cel mai avansat model de cooperare între state și societăți este Uniunea Europeană (UE), care ar putea fi astfel considerată un „laborator” al guvernării globale. Dar și în cadrul UE poate fi observată aceeași dilemă referitoare la eficiență și democrație. Trebuie să avem însă în vedere faptul că statele europene se aseamănă mult mai mult între ele decât statele la nivel global. În consecință, statul național se erodează. El nu dispăre și nici nu devine inutil, așa cum se sugerează în multe comentarii, ci se erodează. Apar astfel unele nivele suplimentare la care se pot rezolva problemele – atât superioare cât și inferioare statului național. Granițele nu demult rigide care delimitau teritoriul unei țări, puterea statului și puterea populației devin astfel mai permeabile. În spatele dezbaterii despre „eroziunea statului național” nu se ascunde așadar nici mai mult, nici mai puțin, decât cele de mai sus. Această „eroziune” transpare într-un mod deosebit de avansat în Europa, UE. Aici, statele au transferat asupra unei organizații supranaționale noi de la competențe centrale până la suveranitatea monetară. Aceste fenomene nu sunt însă noi – ele sunt cunoscute și discutate începând din anii '70 sub termenul de „interdependență” –, procesele s-au accelerat însă, atingând dimensiuni noi atât din punct de vedere calitativ cât și cantitativ. Aceasta este de fapt noutatea adusă de globalizare.

Același lucru este valabil și pentru alte aspecte. Atât deteriorarea mediului ambiant cât și repartizarea nedreaptă existau încă cu mult înainte de a începe discuțiile despre globalizare. Aceste probleme s-au acutizat din cauza globalizării. Asupra acestui fapt încearcă să atragă atenția și mișcarea criticilor globalizării, care a reușit să-și atragă între timp un număr considerabil de susținători. La început de mileniu, omenirea se îndreaptă spre o nouă eră; fenomene complexe domină viața politică, economică, socială, militară și culturală a globului. Lumea contemporană este una a interdependențelor și a schimbării totale, reflectată în intensificarea fluxurilor comerciale, investiționale și tehnologice dintre diferite regiuni, dezvoltarea relațiilor interculturale, facilitarea contactelor interumane.

Globalizarea comportă noi și noi provocări. Prin creșterea interdependențelor în relațiile internaționale, noțiunea de „securitate națională și internațională” capătă valențe tot mai complexe. Menținerea stabilității la nivel global și acordarea de asistență pentru constituirea unor mecanisme internaționale de asigurare a dezvoltării durabile și echitabile vor deveni o prioritate pentru comunitățile regionale. Marile probleme ale omenirii precum, catastrofele ecologice și tehnologice, criminalitatea tranfrontalieră, terorismul internațional,

degradarea originalității naționale și a tradițiilor culturale își pot găsi rezolvarea numai prin acțiuni comune întreprinse la nivel mondial.

Fenomenul globalizării poate constitui o etapă viitoare a procesului general de dezvoltare politico-economică și culturală a omenirii. Pentru moment, este dificilă aprecierea cu certitudine a efectelor de lungă durată ale procesului globalizării asupra comunității internaționale. Așa cum sublinia J.E Stiglitz, un fapt este cert: globalizarea nu este nici bună, nici rea. Acest fenomen are un dublu efect asupra lumii: unul pozitiv, în sensul că interacțiunea dintre țări va crește tot mai mult și vor fi create noi oportunități pentru dezvoltarea civilizației umane, în special în domeniul economic, și unul negativ, determinat de faptul că, odată cu evoluția sa, se va extinde tot mai mult dimensiunea amenințărilor, la nivel regional sau chiar planetar. Globalizarea este un joc cu mulți actori. Întrebarea este dacă acest proces este cu sumă pozitivă, negativă sau nulă. De multe ori răspunsul la întrebare este contradictoriu și bine argumentat. Puterea este inerentă tuturor sistemelor sociale și tuturor relațiilor umane. Egalitatea de putere însă, este o condiție improbabilă și chiar dacă va fi realizată, va genera în scurt timp noi inegalități. În fond, egalitatea perfectă, este nu numai imposibilă ci și indezirabilă, întrucât, dacă ritmul schimbărilor ar fi același pentru toate statele, această tendință nu ar implica mutații majore în evoluția lumii.

BIBLIOGRAFIE

- Bauman Zygmunt, *Globalization. Human Consequences*, Polity Press, Cambridge, 1999.
- Chirovici Eugen Ovidiu, *Națiunea virtuală – Eseu despre globalizare*, București, Editura Polirom, 2001.
- Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J., *Transformări globale*, București, Editura Polirom, 2004
- Glasiu, Marlies, Kaldar, Mary, Anheier, Helmut – *Global Civil Society 2002*, Oxford University Press, 2002.
- Harboulot Cristian, *La Machine de guerre économique*, Paris, Editions Economica, 1992.
- Robertson Roland, *Globalization: Social Theory and Global Culture*, London, Sage, 1992.
- Liteanu Traian, *Gepolitica, apariție și evoluție*, București, Editura INI, 2000.
- Aydinli Ersel, Rosenau James, *Globalization, Security, and the Nation State: Paradigms in Transition*, Albany, N.Y., State University of New York Press, 2005.
- Sykes Robert, Palier Bruno, Prior Pauline, *Globalization and European Welfare States – Challenges and Change*, New York, Palgrave, 2001.
- <http://www.globalizarea.com/globalizare-articole-sb8.htm>

RISCURILE PE CARE CRIMA ORGANIZATĂ LE CREEAZĂ SECURITĂȚII NAȚIONALE

THE RISKS WHICH ORGANIZED CRIME CREATED TO NATIONAL SECURITY

Colonel (r) prof. univ. dr. ing. Eugen SITEANU*

Principala idee subliniată de cercetarea noastră este aceea că orice analiză a securității presupune luarea în considerare a acțiunilor criminale, traficului de droguri sau substanțe interzise, spălarea banilor și alte activități ale organizațiilor de crimă organizată care influențează puternic viața publică cotidiană.

Cuvinte cheie: riscuri, securitate; crimă organizată; securitate națională; organizații.

The main idea underlying our research is that any analysis of the security needs to take into account acts or actions on crime gunrunners, drug traffic or forbidden substances, money laundry and other activities of the organisations of organized crime that greatly influence the daily public life.

Indeed the evolution of the organized crime has always been problem in the human societies and is still an active issue.

Keywords: risks; security; organized crime; national security; organisations.

Crima organizată reprezintă o formă de infraționalitate extrem de gravă, care influențează politica statelor și activitatea instituțiilor democratice¹, o expresie a proliferării unor procese și fenomene periculoase ce iau amploare în condițiile globalizării și o consecință a gestionării greșite a proceselor politice, economice și sociale care s-au produs în UE. În aceste condiții, România s-a transformat într-o zonă de tranzit și de destinație a unor activități ilicite constând îndeosebi în: trafic ilegal de narcotice; de armament muniții și explozivi; migrație ilegală și trafic de ființe umane; trafic de produse contrafăcute; activități de spălare a banilor; alte forme de criminalitate economico-

* Profesor univ. dr. ing., Academia Comercială, Satu Mare și Universitatea Națională de Apărare „Carol I”; membru asociat al AOȘR; vicepreședintele Asociației Absolvenților UNAp „Carol I”; e-mail: esiteanu@yahoo.com; tel.:0720566911.

¹ Flaviu Andrei Moldovan, *Criminalitatea transfrontalieră – factor de risc la frontiera NATO și UE*, a XI-a sesiune anuală de comunicări științifice cu participare internațională „Echilibrul de putere și mediul de securitate”, volumul I, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, 17-18 noiembrie 2011, București, 2011, p. 422.

financiară.² Crima organizată reprezintă în opinia noastră un produs social existent în mediul social și politic, ce „izvorăște din tendința diferitelor grupuri de a folosi criminalitatea ca mijloc de mobilitate socială și chiar de acaparare a puterii”³. În America, în Europa și în alte zone ale planetei crima organizată permite grupurilor de emigranți sărace să se ridice deasupra condiției de ghetou și să acționeze pentru evitarea opresiunii și a discriminărilor. Așa se explică existența Mafiei italiene sau altor grupări de crimă organizată (organizațiile tong, triadele, yakuza, grupările columbiene, rusești etc.) Comportamentul criminal a fost deprins și învățat, ceea ce presupune ceva mai mult decât simpla imitare. Oamenii care devin criminali au o astfel de evoluție datorită contactului lor permanent cu interlopii care încalcă legea și izolării lor de ceilalți care respectă legea. La frontiera externă a UE iau amploare acțiunile crimei organizate îndreptate atât împotriva persoanelor fizice, cât și împotriva patrimoniului public sau privat. În general, crima organizată presupune existența unor grupări de infractori organizate în scopul executării în secret a unor activități care nu sunt legale cu scopul obținerii de foarte mari profituri ilicite. Crima organizată este structurată într-un ansamblu de unități și subunități ce dispun de mari mijloace financiare pentru controlul unei sfere vaste de activități ilicite, în scopul realizării unor câștiguri, utilizând diverse metode violente. Așadar, acțiunile și activitățile crimei organizate au un caracter secret și sunt foarte bine structurate, ceea ce le oferă posibilitatea ca cei implicați să-și atingă scopul propus; deconspirarea, prinderea și anihilarea lor necesită mult timp și destule forțe și mijloace. În plus, este cunoscut și puternicul impact social extrem de negativ pe care-l realizează crima organizată.

Câmpul de acțiune imens al crimei organizate decurge din aria întinsă de infraționalitate pentru înfăptuirea cărora sunt folosite modalități și instrumente specifice foarte diverse, uneori inedite. Organizațiile criminale au propriile principii organizatorice cum ar fi, de exemplu⁴: organizarea unității infraționale; existența liderului și ierarhiei subordonării; stabilirea sistemului de neutralizare a controlului social; străduința permanentă de a corupe persoane oficiale (înalți funcționari) din legislativ, executiv, justiție, poliție, armată, mass-media etc.; apărarea atroce a conspirativității și secretului acțiunilor; organizarea și planificarea judicioasă a activității infraționale; principiul specializării pe funcții; organizarea activității pentru obținerea de profituri mari, spălarea banilor murdari și investigarea lor în activități economice oficiale; utilizarea banilor în scopuri politice atunci când situația o impune; informatizarea și scientizarea acțiunilor și activităților.

O trăsătură principală a crimei organizate este internaționalizarea acestui flagel din cauza utilizării unor avantaje ale progresului tehnico-științific și ale globalizării „piețelor” internaționale. Actualul proces de internaționalizare este propriu dezvoltării economice a

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Gheorghe Crețu, *Crima organizată – generatoare de riscuri la adresa securității naționale*, Revista Oștiri Române, Revista de informare, opinie și cultură, Anul VII – Nr. 1 (12) – Mai 2005, p. 39.

statelor și extinderii piețelor financiare și este ingenios exploatat de organizațiile criminale pentru ca să-și realizeze propriile activități licite sau ilicite, penetrând astfel mecanismele economico-financiare mondiale. Ca urmare, structurile crimei organizate se dezvoltă etapizat, influența lor crescând datorită spălării fondurilor acumulate în timp care le permit să pătrundă în forță și chiar cu ușurință în sectoare importante ale vieții economice, politice, sociale etc. Activitățile transfrontaliere favorizează unele organizații criminale care tind să capete dimensiuni strategice date de fondurile enorme pe care le derulează (uneori prin activități aparent legale) și de aria spațială a acestor activități și consecințele lor dezastruoase în timp asupra securității naționale. Astfel, crima organizată a avut o dezvoltare ascendentă, iar prin formele sale noi și prin caracterul din ce în ce mai organizat, a căpătat un pericol sporit și o internaționalizare accentuată care constituie o amenințare la adresa securității naționale, europene și internaționale, devenind astfel un domeniu generator de riscuri la adresa instituțiilor democratice și a comunităților umane.

Întârzierea măsurilor de combatere a crimei organizate poate să conducă la creșterea influenței acesteia în viața politică, mass-media, administrația publică, justiție, economie etc., erodând astfel bazele securității naționale, regionale și internaționale.

Fiecare stat are o rețea specifică de grupuri ale crimei organizate, cele mai puternice existând în regiunile Statelor Unite (Cosa Nostra), Europei (Mafia Siciliană) și Asiei (Triadele chinezești și Yakuza japoneză). Fondurile enorme ale organizațiilor criminale pe care marele public le cunoaște sub denumirea de MAFIA conferă acestora posibilitatea de a-și mări mereu aria lor de acțiune accentuând starea infracțională din lume, ceea ce confirmă pe deplin acest fapt. Fostul ministru al justiției din SUA Ramsey Clark declara cu câțiva ani în urmă că mafia reprezintă „cea mai puternică corporație din lume”⁵, veniturile ei fiind aproape egale cu ale marilor companii General Motors, Standard Oil, IBM, Texaco, General Electric, Chrysler și Ford. Prin exemplul precedent ne putem imagina crima organizată ai cărei „nași” sunt așa ziii „miniștri” ai corupției și organizării și realizării celor mai periculoase acțiuni ce pot destabiliza și arunca în aer sistemul social dintr-o țară sau alta prin instaurarea instabilității, dezordinii, neîncrederii, insecurității etc. Iată câteva laturi ale crimei organizate cu implicații asupra securității naționale: traficul de droguri, traficul de armament; traficul ilegal cu materiale radioactive; imigrarea ilegală; spălarea banilor murdari; contrabanda etc. Traficul de droguri, unul dintre cele mai bănoase afaceri ilicite ale omenirii, dominată de organizații criminale de tip mafiot din lume, ale căror profituri anuale depășesc 10% din volumul comerțului internațional legal, a devenit un real pericol în lumea de azi. După anul 1990 piața drogurilor cunoaște noi dimensiuni, zona mediteraneană având un rol tot mai important în proliferarea acestui flagel prin noile „direcții” est și central europene.

Organizațiile criminale care sunt preocupate, în mod deosebit, de traficul de droguri, alimentează amplificarea conflictelor locale, starea de instabilitate fiindu-le propice activității

⁵ Apud, V. P. Barovicka, *Mafia*, Editura Opus-Arena, București, 1994, p. 8.

lor. Demn de subliniat este și faptul că aceste organizații, sunt interesate să aprindă flacăra unor astfel de conflicte.⁶ Folosind cu ingeniozitate în interes propriu lacunele de ordin legislativ și cele de ordin informativ, dar și tarele economice, politice și sociale, traficantii de droguri și-au amplificat aria lor de acțiune, reușind performanța de lărgirea pieței, iar pe de altă parte găsirea de noi căi/modalități de transport către distribuitorii și consumatorii tradiționali. Traficarea „morții albe” a cunoscut dimensiuni deosebite în spațiul central și est-european. Datorită poziției sale geografice România, având și unele lacune de ordin legislativ, care au persistat o bună bucată de vreme, a intrat în vizorul traficantilor de droguri, constituindu-se ca un segment important al rutei balcanice a traficului de droguri, îndeosebi pe varianta sa nordică ce include Iranul, Turcia, Bulgaria, România, Ungaria, Slovacia, Cehia, Germania și Olanda. În România, după 1990, a început să se dezvolte cu repeziciune mafia traficului de droguri. La început țara noastră a reprezentat un teritoriu prin care drogurile provenite în special pe filiera balcanică urmau drumul Occidentului. Apoi după implicarea mafiei autohtone, traficul de droguri a cunoscut noi dimensiuni, printre ele fiind și cea a consumului. Încă nu s-a constatat existența unor laboratoare și „fabrici” clandestine moderne de producere a drogurilor sintetice, dar totuși este necesar să se acorde atenție și acestui aspect, pentru că orice chimist bine pregătit și cu o minimă dotare o poate face. Astfel, există cazuri când amatorii de „senzații tari” combină unele alimente sau produse alimentare cu anumite substanțe chimice pentru a obține niște „droguri artisanale”. În țara noastră sunt anumite spații și instalații ale industriei chimice care, în urmă cu câțiva ani era competitivă pe plan internațional. După 1990, diferiți cetățeni străini au verificat posibilitatea contactării și folosirii unor firme de profil în scopul producerii unor substanțe ce intră în compoziția drogurilor sintetice.

An de an a crescut numărul consumatorilor de droguri mai ales în rândurile copiilor și tineretului. Pentru a analiza consecințele traficului și consumului de droguri la adresa securității naționale, se impune să ne referim la unele dintre riscurile ce le generează. Printre acestea sunt cele care afectează securitatea sanitară a unei părți din cetățenii țării. Aceasta impune ca o parte însemnată din bugetul țării să fie destinată combaterii fenomenului respectiv. Datorită sumelor acumulate de narcotraficanți folosind corupția, șantajul și mita ei pot influența luarea unei decizii favorabile pe plan intern, cât și internațional. Consumul de droguri poate conduce la sărăcirea unor mase mari de oameni și la înmulțirea actelor de violență și antisociale, dar și la manipularea conștiințelor.

Efectul devastator al drogurilor a fost demascat și înfierat de fostul conducător chinez Mao Tzedung care preciza: „dacă vrei să faci inoperante niște trupe droghează-i pe indivizii care le compun”. Este lesne de înțeles ce s-ar întâmpla dacă în cadrul trupelor proprii ar exista mulți consumatori de droguri.

⁶ Gheorghe Crețu, *op. cit.*, p. 40.

În concluzie la cele câteva rânduri referitoare la amenințările la adresa securității naționale ce-și au originea în traficul și consumul de droguri putem sublinia că drogurile pot destabiliza statele măcinându-le infrastructurile și dezechilibrându-le mecanismele sociale, economice și politice cu întregul evantai de consecințe generate de aceste fenomene. Un alt risc pe care crima organizată îl ridică la adresa securității este cel al traficului de armament care crește ori de câte ori în lume apar situații conflictuale. În literatura de specialitate⁷ se apreciază că anual 20% din comerțul mondial de armament reprezintă traficul ilegal. Toate măsurile luate pentru diminuarea traficului și embargourile impuse nu au dus la diminuarea proliferării comerțului ilicit cu materiale de război. Traficul cu armament a luat amploare alarmantă în zone în care s-au dezvoltat organizații teroriste (Columbia, Peru, Venezuela, Afganistan), precum și în statele în care a proliferat fundamentalismul islamic (Algeria, Egipt, Sudan, Irak, Turcia, Albania, Macedonia etc.).

Traficul cu arme s-a dezvoltat mai ales o dată cu dezintegrarea Organizației Tratatului de la Varșovia și a Convenției privind reducerea efectivelor militare și armamentului. După 1990, țara noastră a intrat în atenția traficantilor de arme ca o cale de tranzit a acestora, dar și ca piață de desfacere ilicită a armamentului și altor materiale de război. Specialiștii apreciază că traficul ilegal cu armament reprezintă un real pericol pentru securitatea națională.⁸ Astfel, securitatea națională ar putea fi amenințată de „proliferarea numărului deținătorilor de arme procurate de la traficanți; apariția bandelor de infractori care pot folosi arme de foc; apariția formațiunilor paramilitare și a unor „depozite” clandestine de armament și muniție; amenințarea cu arme de foc; procurarea ilicită a armelor ar putea conduce la apariția de „organizații” autohtone de tip terorist pe teritoriul țării noastre⁹.

De asemenea și traficul cu materiale radioactive reprezintă o amenințare gravă pentru securitatea națională și europeană. Creșterea spectaculoasă după 1990 a traficului de materiale radioactive aduce un nou „cavaler al apocalipsei”, datorită pericolozității pe care o reprezintă acesta pentru pacea, liniștea și sănătatea omenirii. Dezvoltarea rețelelor de traficare a materialelor radioactive a vizat România, folosită atât pentru tranzit, cât și ca posibil furnizor. Securitatea națională ar putea fi afectată de traficul de substanțe radioactive datorită nocivității pentru populație a materialelor radioactive; a folosirii în scopuri distructive a acestor materiale; a devalizării unor instalații în componența cărora intră materiale radioactive; a privării centralei atomoelectrice de la Cernavodă, spre pildă, de combustibil nuclear necesar etc. În ultimii ani s-a constatat că traficul cu materiale radioactive a devenit atrăgător deoarece multe dintre organizațiile teroriste sunt interesate de procurarea acestora. Crizele și conflictele interne și regionale, dezorganizarea economică și socială, precum și șomajul exagerat din unele state produc un exod al populațiilor, problemă abil speculată de cei pentru care aceasta reprezintă o adevărată „afacere”. Avem în vedere

⁷ Ibidem, p. 41.

⁸ Ion Pitulescu, *Al treilea război mondial – Crima organizată*, Editura Națională, București, 1996, p. 13.

⁹ Gheorghe Crețu, *op. cit.*, p. 41.

faptul că proporția mare a migrației mână de lucru ilegală a determinat crearea unei „industrii” clandestine care în mod evident o încurajează. Apreciem că aproape două milioane de persoane trec clandestin, în fiecare an, frontierele internaționale, cu ajutorul traficantilor. Nu ne-am propus să ne referim la toate „rețelele” de imigrație clandestină existente în Europa, ci doar la cele din România. Traseele folosite cel mai frecvent sunt¹⁰: Egipt-Romania, prin Constanța cu vaporul; Somalia-Yemen-Etiopia (cu avionul) – Moscova – Kiev (cu trenul), Republica Moldova-România; Somalia-Zemen (cu avionul), apoi Turcia-Bulgaria-România (Giurgiu) cu trenul; Somalia-Yemen-Kenya (cu avionul); Bulgaria-România (cu trenul prin Giurgiu); Somalia-Yemen-Siria-via Iordania, București, Otopeni; Africa-Tunisia-Malta-Serbia-Muntele Negru cu vaporul și pe aici cu trenul până la București sau pe Dunăre cu vaporul prin Giurgiu sau Constanța.

Imigranții clandestini care intră pe teritoriul României de obicei vor să ajungă în statele dezvoltate ale UE. Totuși, mulți dintre ei rămân în țara noastră, în clandestinitate, fapt dovedit de numărul mare de imigranți descoperiți de polițiștii români în anul 1999. În acel an cifra estimată de autoritățile noastre competente era de aproximativ 22.000.¹¹ Sunt indicii că și astăzi numărul imigranților clandestini este la fel de mare, deși s-au luat măsuri pentru contracararea acestui fenomen. Serviciul Român de Informații a constatat și consemnat în unele rapoarte, care au fost prezentate și în fața Parlamentului, că printre imigraționiștii pătrunși pe teritoriul nostru sunt și indivizi cu antecedente de natură teroristă, persoane care au fost implicate în conflicte regionale sau urmărite penal de autoritățile țărilor de origine din cauza unor acte antisociale. Printre acești indivizi cu trecut infracțional au fost sau sunt etnici tamili, kurzi, pakistanezi, afgani etc., care au fost angrenați și în conflictul din Bosnia-Herțegovina, precum și în mișcări extremiste.

Concluzii

România s-a confruntat după 1990 cu o escaladare fără precedent a activității organizațiilor criminale. Pentru a contracara noile provocări s-au luat măsuri imediate care pot fi grupate în două categorii: interne și externe. Considerăm că este necesară crearea unui cadru instituțional pentru a pune în aplicare strategiile adoptate și a acționa eficient pentru combaterea fenomenului. Până acum a fost creată Brigada de Combatere a Crimei Organizate și Corupției, din cadrul Inspectoratului General al Poliției Române, cu atribuțiuni de documentare informativă și constatare a faptelor care țin de domeniul crimei organizate. De asemenea, s-a înființat Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Crimă Organizată și Terorism, din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, pentru investigarea și urmărirea penală a infracțiunilor din domeniu. Pe plan extern, România a devenit parte la cele mai importante instrumente internaționale de reglementare adoptate în domeniul combaterii crimei organizate, inclusiv a Convenției Națiunilor Unite împotriva Crimei Organizate Transfrontaliere. Totuși, fenomenul crimei organizate ia amploare, iar

¹⁰ Ibidem, p. 43.

¹¹ Programul național de aderare la Uniunea Europeană, vol. I, iunie 1999, p. 215.

prin formele noi de manifestare, prin caracterul tot mai organizat, pericolul deosebit și internaționalizarea sa, constituie o amenințare tot mai mare la adresa securității, a instituțiilor democratice și a statelor. România are o locație geostrategică importantă pe „ruta Balcanilor“, o rută frecvent utilizată de organizațiile criminale pentru a introduce, prin contrabandă în Uniunea Europeană, țigarete, alcool, valută falsă, droguri. În acest context, anihilarea noilor manifestări ale grupărilor infracționale, de corupție și criminalitate organizată create în spațiul est-european (ex. Transnistria) este posibilă prin cooperarea structurilor investigative, transferul reciproc de expertiză în cadrul programelor europene, sprijinirea organelor judiciare naționale în acțiunea lor de contracarare a rețelelor de interese economico-politice preocupate de satisfacerea propriilor interese privind acumularea rapidă a capitalului.

BIBLIOGRAFIE

- Bidu, Ioan, *Crima organizată transfrontalieră*, București, Editura ANI, 2004.
- Cioclei, Valerian, *Despre ambiguitatea conceptuală în materia criminalității organizate, Lupta împotriva corupției și criminalității organizate*, Editura Lumina Tipo, București, 2001.
- Damian, Miclea, *Combaterea crimei organizate*, Editura M.A.I., 2004.
- Damian, Miclea, *Cunoașterea crimei organizate*, Editura Pygmalion, Ploiești, 2002.
- Damian, Miclea, *Hățișurile crimei organizate*, Editura Libra, București, 2001.
- E.Sutherland, *White collar crime*, Editura Dryden Press New York, 1949.
- Gh. Nistoreanu, C. Păun, *Criminologie*, Editura Europa Nova, București, 1996.
- Gheorghiuță Mateuț și colaboratorii, *Traficul de ființe umane. Infractor. Victimă. Infracțiune*. Editura Alternative Sociale, Iași 2005.
- Glenny, Misha, *McMafia*, București, Editura Cartea Veche, 2009.
- Hediesiu, Emil, *Contracararea crimei organizate transfrontaliere*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.
- Moldovan Flaviu Andrei, *Criminalitatea transfrontalieră – factor de risc la frontiera NATO și UE*, a XI-a sesiune anuală de comunicări științifice cu participare internațională „Echilibrul de putere și mediul de securitate”, volumul I, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, 17-18 noiembrie 2011, București, 2011.
- Petrescu, Stan, Antonescu, Olimpiodor, *Crima organizată între amenințare și factor de risc*, Editura Centrului Tehnic - Editorial al Armatei, București, 2008.
- Robert, J. Kely, *Natura crimei organizate și operațiunile ei specifice*, SUA, 1987.
- www.facultate.regielive.ro/proiecte/drept/infracțiuni_specifice_criminalității_organizate-39493.html
- www.facultate.regielive.ro/referate/criminologie/corupția_si_crima_organizată_ca_fenomene_sociale_nocive-51256.html
- www.scribd.com/doc/14472600/Criminologie.
- www.wikipedia.com.

ASPECTE RELEVANTE PRIVIND SECURITATEA ÎN ZONA ASIEI CENTRALE

RELEVANT SECURITY ISSUES IN CENTRAL ASIA

Cătălin-Ștefan IBĂNESCU*

Asia Centrală s-a afirmat în ultima perioadă, ca una dintre cele mai atractive, dar și mai disputate regiuni ale globului, pe considerente geopolitice, ce țin de vidul de putere apărut după destrămarea Uniunii Sovietice, dar și geoeconomice, cu referire directă asupra resurselor energetice, de care statele din zonă beneficiază. În mod firesc, au apărut numeroase probleme, la a căror gestionare sunt chemate nu numai cele cinci țări cuprinse în această arie, dar și comunitatea internațională, cu organizațiile ei guvernamentale, neguvernamentale sau multinaționale.

Cuvinte cheie: Asia Centrală; resurse; geopolitică; interes; securitate.

Lately, Central Asia has established itself as one of the most attractive, but also most disputed regions of the world, on geopolitical considerations, related to the power vacuum emerged after the collapse of the Soviet Union, and also on geo-economic considerations, with direct reference to the energy resources that the states in the area benefit from. Naturally, numerous problems have arisen, whose management is called upon not only the five countries included in this area, but also upon the international community, with its government organizations, NGOs and multinational.

Keywords: Central Asia; resources; geopolitics; interest; security.

Delimitări geografice

Asia Centrală reprezintă o zonă geografică strict delimitată, atât din punct de vedere geografic, dar și geopolitic, cu o personalitate distinctă în cadrul țărilor grupate pe aceste criterii. Totuși, față de acestea, zona prezintă un interes deosebit pe baza unor considerente ce țin, în special, de resursele petroliere ale zonei.

Cu o suprafață de 4.003.400 km² și 61.551.945 locuitori, Asia Centrală ocupă cu puțin sub 2% din populația continentului, incluzând cinci țări: Kazahstan, Kârgâzstan, Tadjikistan, Turkmenistan și Uzbekistan. Din punct de vedere geografic, zona este delimitată la vest de Marea Caspică, la est de China, la nord de Federația Rusă, iar la sud de Afganistan. Datorită faptului că aria respectivă este locuită, în special de popoare turcice, ca de exemplu uzbeki, kazahi, kirghizi, uiguri, întreaga zonă mai este cunoscută sub

* Doctorand, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”; e-mail: catalin@coverall.ro

numele de Turkestan. Paul McFedries a denumit aceeași zonă cu termenul de **stans**¹, având în vedere terminația comună a tuturor țărilor cuprinse în Asia Centrală.

Nu întotdeauna se dă aceeași dimensiune zonei central-asiatice, localizarea ei făcându-se ca urmare a unor criterii diferite, în funcție de evaluările momentului sau operaționale ale instituției respective. De exemplu, conform unei evaluări a UNESCO, Asia Centrală ar cuprinde, pe lângă cele cinci țări, Mongolia, Tibetul, nordul Iranului, Afganistan, nordul Pakistanului, provinciile Cașmir și Ladakh din India și sudul taigalei ruse. O altă modalitate de identificare a zonei ar fi pe bază de etnicitate, după acest criteriu aria respectivă fiind definită de popoarele turcice estice, popoarele Iranului de est și cele de origine mongolă. Pentru o prezentare sintetică a zonei, în tabelul următor sunt enumerate principalele date de interes geopolitic ale Asiei Centrale:

Țara	Suprafața (Km2)	Populația (2009)	Densitate (loc/km2)	PIB (mil.\$-2009)	PIB/loc.	Capitala	Limba oficială
Kazahstan	2.724.900	16.004.800	6	109.273	6.823	Akmola	kazahă, rusă
Kârgâstan	199.900	5.482.000	27	4570	850	Bișkek	Kirghiză, rusă
Tadjikistan	143.100	7.349.845	51	4982	766	Dușambe	tadjică
Turkmenistan	488.100	5.110.000	10	16.197	3242	Așhabad	turkmenă
Uzbekistan	447.400	27.606.000	62	32.816	1175	Tașkent	uzbecă

Importanța geostrategică a zonei

Importanța geostrategică a zonei a crescut odată cu descoperirea resurselor de energie din zona Asiei Centrale și a Caucazului de sud și cu disputa asupra traseelor prin care această energie va ajunge la consumator². Astfel, a apărut firească tendința ca marii jucători strategici ai lumii contemporane să se implice în zonă. Noul comportament al Statelor Unite indică un interes deosebit asupra zonei, confirmat de schimbarea tacticii NATO și noua direcție a interesului geostrategic american în spațiul post-sovietic. Atât pentru UE, cât și pentru Statele Unite, securizarea rutelor energetice care duc/vin in/din Caucaz sau din Asia Centrală și trec prin zona Marii Negre este esențială³. Ultimul val de extindere a UE a dus la o situație inedită pentru țările membre: pentru prima oară, UE are granițe la Marea Neagră, aceasta făcând ca state care păreau îndepărtate, precum

¹ Cf. Paul McFedries, „stans”, Word Spy, <http://www.wordspy.com/words/stans.asp>. Accesat la 16.01.2012

² Constantin Hlihor, Constantin Bușe, *Securitate și stabilitate în Asia Centrală*, în *Gândirea Militară Românească*, nr.4, 2005, p.34.

³ „România Liberă” din 15 ianuarie 2007.

Kazahstanul, să fie de fapt mult mai aproape. În acest context, România poate veni cu idei în privința cooperării și stabilității în zona Mării Negre și a Mării Caspice”⁴.

La nivelul analizei strategice se apreciază⁵ că majoritatea resurselor mondiale de hidrocarburi se găsește în trei regiuni adiacente situate pe axa nord-sud: Rusia, Bazinul Caspic și Golful Persic. Se anticipează că țările dezvoltate din Europa și America de Nord vor produce mai puțin petrol și gaze din surse proprii și, prin urmare, vor fi mai dependente ca oricând de importurile de la OPEC și de la statele producătoare de petrol și gaze, în special din Orientul Apropiat, din Rusia și din țările din jurul Mării Caspice, problemele care afectează disponibilitatea acestor resurse fiind corelate. Ele au exercitat și continuă să exercite o influență reală, cu impact major asupra politicii externe a statelor, disponibilitatea resurselor naturale rămânând, și în prezent, o sursă de tensiuni și potențial conflict.

Această afirmație este demonstrată – alături de multele argumente prezentate în literatura de specialitate – de către răsturnările dramatice în politica mondială, începând cu ultimul deceniu al secolului trecut, dar și mai recente probleme, dificultăți și îngrijorări apărute încă de la începutul lui ianuarie 2006. Criza gazelor naturale rusești, urmată de criza negocierilor în dosarul nuclear iranian și conflictul în derulare din Orientul Mijlociu, ridică prețul petrolului, ceea ce denotă că această piață este lipsită de transparentă și este caracterizată printr-o puternică fluctuație a prețurilor. Asia Centrală a prezentat, în ultimele secole un interes strategic deosebit, datorită a cel puțin două motivații evidente: vecinătatea cu mari puteri zonale; marile resurse petroliere, care nu au putut niciodată fi folosite în interesul populației locale. De altfel, zona nu a constituit niciodată un centru de putere, fie el regional, ci a fost inclusă în alte sfere de influență. De-a lungul istoriei, această parte a lumii a fost divizată în modalități diferite, organizată și reorganizată în mod repetat, fără ca popoarele locale să beneficieze prea mult de toate aceste schimbări.

La o analiză istorică aprofundată se constată că Zona Asiei Centrale are un mare avantaj, dar și un mare dezavantaj. Avantajul constă în faptul că se găsește la întretărirea principalelor rute comerciale ce leagă marile puteri ale continentului, în acest fel menținându-se un contact permanent cu lumea mai mult sau mai puțin apropiată. Dezavantajul este acela care decurge din aceeași situație, care a determinat puterile zonale să își asigure rutele de transport și resursele prin realizarea unor incursiuni sau ocupații succesive, mai mult sau mai puțin îndelungate. Toate aceste popoare au fost în permanență vulnerabile la diverse agresiuni, fie pentru dominație în zonă, fie ca urmare a apariției unui vacuum de putere. Dinspre nord au venit, din zona de stepă, care permite o mobilitate deosebită, numeroase invazii, dintre care cele mai importante sunt cea mongolă, venită pe cai, și cea rusă, care a beneficiat de facilitățile deschise de calea ferată. Accesul către

⁴ Ibidem.

⁵ Sergiu Celac, *Cinci argumente pentru o implicare mai activă a Occidentului în Regiunea Mării Negre. În: O nouă strategie euro-atlantică pentru Regiunea Mării Negre*, Institutul Român de Studii Internaționale „Nicolae Titulescu”, București, 2004, p.141.

resursele zonei, ca și dorința de a ajunge cât mai ușor în Afganistan, au mărit afluența rusească, ce se resimte și azi la nivelul statelor ce se află aici. Federația Rusă nu acceptă o scădere a influenței și de aceea urmează cu consecvență aceeași politică de mare putere.

Din partea de est s-a exercitat o influență continuă din partea Chinei, care, în ofensiva sa către Tibet a atins, din punct de vedere cultural și economic această zonă, iar mai târziu ca o contrapondere a acțiunilor sovietice în Afganistan. Dinspre sud a existat o influență mai mult sau mai puțin accentuată, din India, în mod deosebit din zona cursului superior al fluviului Ind. În secolele 19 și 20, Anglia, care își exercita dominația în regiune, a încercat să contracareze dominația rusească, prin măsuri ce nu și-au atins scopul decât parțial. De altfel, influența Indiei a fost destul de redusă, cel puțin din două considerente majore: obstacolele naturale ce separă cele două regiuni; marile diferențe culturale dintre ele. Nu același lucru se poate spune despre Pakistan, care are cel puțin afinități religioase cu cele cinci țări. Zona de vest și-a exercitat partea sa de influență, dinspre Iran, ori ca parte a orientării politicii turcești către Asia Centrală, pe baza unor afinități de limbă și religie deosebit de evidente. După războiul rece opțiunea statelor din zonă către independență s-a făcut, nu atât ca urmare a dorinței de identitate națională, cât mai ales, ca urmare a dorinței de comuniune religioasă, lingvistică sau tribală. Se resimte, totuși, în regiune, influența, în primul rând rusească, iar apoi turcească, chineză, americană, iraniană, pakistaneză, indiană. Astfel, influența rusă se menține la cote înalte, ca urmare a politicii Moscovei de a nu-și diminua rolul pe care l-a avut în fostele membre ale Uniunii Sovietice. Cu toate eforturile susținute ale guvernanților ruși, rolul lor în regiune se diminuează în favoarea altor actori ce se afirmă în zonă. SUA, care sunt puternic implicate, din punct de vedere militar, în rezolvarea problemelor regionale, adoptând, totodată, o politică a petrolului cu totul specială au, în momentul actual, o influență majoră în diplomația zonei. Proximitatea acestei arii cu Afganistanul, ca și marile resurse petroliere prezente aici determină Statele Unite să fie, în continuare, extrem de atente cu evenimentele zonale, pe care încearcă să le direcționeze în sensul pe care îl doresc. Alături de ele, acționează, în aceeași direcție, toate statele europene membre NATO.

China este, la rândul ei, deosebit de interesată de resursele zonei, principala modalitate prin care își face simțită prezența aici fiind Organizația pentru Cooperare de la Shanghai⁶. India are propriile opțiuni strategice cu privire la Asia Centrală. În afara influenței pe care o manifestă în Afganistan, ea menține, în continuare baza militară de la Farkhor (Tadjikistan) și are relații militare extinse cu Kazahstan și Uzbekistan⁷. Turcia are o influență tot mai mare în zonă, ce crește rapid, principalele elemente favorizante fiind originea etnică comună și afinitățile lingvistice. Realizarea și punerea în funcțiune a conductei Baku-Tbilisi-

⁶ Andrew Scheineson (2009-03-24). „The Shanghai Cooperation Organization”. *Backgrounder*. Council on Foreign Relations. http://www.cfr.org/publication/10883/shanghai_cooperation_organization.html. Accesat 16.01 2012

⁷ Erich Reiter, *The Impact of Asian Powers on Global Developments*. Springer, 2004. ISBN 3790800929, 9783790800920.

Ceyhan a accelerat acest proces, Ankara înlăturând în 2008 vizele pentru cetățenii ce aparțin republicilor de neam turcic din zonă.

Iranul și Pakistanul sunt, de asemenea, interesate de resursele zonei, manifestându-și opțiunile pentru realizarea, pe teritoriul lor, a unor conducte de transport petrol și gaze către ocean. De altfel, cea mai scurtă cale de acces către oceanul planetar, dinspre această zonă, trece prin Pakistan.

În același timp, Asia Centrală este puternic implicată în războiul împotriva terorismului și traficului de droguri și în această privință existând divergențe de păreri. Stabilirea unor baze americane în Uzbekistan și Kârgâstan nu a fost privită cu ochi buni de unele țări din zonă, în special de Federația Rusă și China, care nu doresc o prezență americană aici. Totodată, guvernele vest-europene acuză conducerea rusească, chineză sau a fostelor republici sovietice că împiedică dorința de separare a țărilor Asiei Centrale și conferă luptei împotriva terorismului și a traficului de droguri aspecte de ordin religios sau etnic.

Proiecții către un viitor mai sigur

Întreaga regiune se confruntă cu o situație dramatică în ceea ce privește infrastructura de transport, sănătate, învățământ, administrativă etc. Tot ce există, în aceste domenii sunt moșteniri de pe timpul regimului sovietic, care nu au mai fost modernizate din varii motive, o situație specială având țările cele mai sărace, Kârgâstan și Tadjikistan. De aceea se impune adoptarea unor măsuri adecvate pentru redresarea unei situații critice, înainte ca aceasta să afecteze grav populația zonei⁸: eradicarea corupției, care afectează toate statele, pe baza experienței dobândite de fostele țări sovietice, în mod special țările baltice și Georgia; realizarea unor politici pentru menținerea forței de muncă calificate și stimularea autorităților pentru atragerea tinerilor către profesii cu înaltă calificare și bine plătite; implementarea unor sisteme manageriale și fiscale moderne, în funcție de veniturile fiecărui cetățean; stoparea tendințelor prin care medicii și profesorii sunt folosiți în profesii din afara sistemului statal; în domeniul infrastructurilor să fie luate o serie de măsuri, ca de exemplu:

- realizarea unor studii complexe, prin care resursele naționale să fie folosite, cât mai eficient, în folosul propriului popor;
- publicarea acestor studii și înmânarea lor spre analiză specialiștilor, societății civile, investitorilor etc.;
- realizarea transparenței la materializarea tuturor acestor studii;
- atragerea societății civile la monitorizarea și accesarea activității guvernamentale, în toate domeniile;
- realizarea unor proiecte clare, cu obiective precise, realiste, cu consultarea tuturor celor implicați, inclusiv a societății civile;
- crearea unui sistem antifraudă eficient și imparțial;
- stabilirea unor standarde de calitate, în toate domeniile.

⁸ Cf. International Crisis Group, Asia Report no. 201, 3 Feb. 2011

Sectoarele prioritare de reformă la care statele Asiei Centrale trebuie să se concentreze sunt cele ce țin de energie, învățământ, sănătate, transport (inclusiv transportul resurselor).

Reforma statelor din zonă nu poate fi realizată pe deplin fără o largă participare a comunității internaționale, care, prin atitudinea adoptată, poate stimula considerabil, evoluția pozitivă a statelor din zonă. Acestea pot realiza: adoptarea unor strategii stimulative pe termen mediu și lung; stabilirea unor mecanisme de coordonare a tuturor eforturilor; identificarea unor criterii prin care să se urmărească folosirea cât mai judicioasă a fondurilor împrumutate; realizarea unor politici transparente în folosirea tuturor fondurilor internaționale avute la dispoziție, inclusiv față de societatea civilă.

Raportul menționat specifică câteva sarcini majore, specifice, la care ar trebui să adere Federația Rusă și China, în raporturile lor cu Asia Centrală, pe termen scurt și mediu⁹: recunoașterea faptului că securitatea zonei este în interesul securității internaționale; instituirea unor programe bilaterale de cooperare, în afara, dar în consens cu eforturile internaționale de asigurare a stabilității în zonă; asigurarea că fiecare investitor exercită presiuni de reformă asupra statului beneficiar și asigurarea că nu va exista un singur stat care să monopolizeze toate investițiile ce merg într-o singură țară.

Toate aceste considerente ne conduc către concluzia că Asia Centrală reprezintă o regiune de interes major pe arena mondială, nu numai pentru puterile lumii, dar și pentru toate țările, mai mult sau mai puțin afectate de evoluția pieței energetice. În acest cadru, se construiesc și se materializează strategii, pe termen scurt, mediu și lung, în contextul în care comunitatea internațională se orientează către o lume a echității în relațiile dintre state.

BIBLIOGRAFIE

- McFedries, Paul, „stans”, Word Spy, <http://www. Wordspy.com/words/stans.asp>. Accesat la 16.01.2012
- Hlihor, Constantin, Constantin Buse, *Securitate și stabilitate în Asia Centrala*, în *Gândirea Militară Românească*, nr.4,2005, „Romania Liberă” din 15 ianuarie 2007.
- Celac, Sergiu, *Cinci argumente pentru o implicare mai activă a Occidentului în Regiunea Mării Negre*. În: *O nouă strategie euro-atlantică pentru Regiunea Mării Negre*, Institutul Român de Studii Internaționale „Nicolae Titulescu”, București, 2004,
- Scheineson, Andrew (2009-03-24). „The Shanghai Cooperation Organization”. *Backgrounder*. Council on Foreign Relations.
- Reiter, Erich, *The Impact of Asian Powers on Global Developments*. Springer, 2004. ISBN 3790800929, 9783790800920
- International Crisis Group, *Asia Report no. 201*, 3 Feb. 2011

⁹ Ibidem

- Chow, Edward. „Central Asia's Pipelines: Field of Dreams and Reality“, in *Pipeline Politics in Asia: The Intersection of Demand, Energy Markets, and Supply Routes*. National Bureau of Asian Research, 2010.
- Dani, A.H. and V.M. Masson, eds. *UNESCO History of Civilizations of Central Asia*. Paris: UNESCO, 1992.
- Gorshunova, Olga V. *Svjashennye derevja Khodzhi Barora...*, (*Sacred Trees of Khodzhi Baror: Phytolatry and the Cult of Female Deity in Central Asia*) in *Etnograficheskoje Obozrenie*, 2008, n° 1, pp. 71–82. ISSN 0869-5415. (Russian).
- Mandelbaum, Michael, ed. *Central Asia and the World: Kazakhstan, Uzbekistan, Tajikistan, Kyrgyzstan, and Turkmenistan*. New York: Council on Foreign Relations Press, 1994.
- Marcinkowski, M. Ismail. *Persian Historiography and Geography: Bertold Spuler on Major Works Produced in Iran, the Caucasus, Central Asia, Pakistan and Early Ottoman Turkey*. Singapore: Pustaka Nasional, 2003.
- Olcott, Martha Brill. *Central Asia's New States: Independence, Foreign policy, and Regional security*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, 1996.
- Soucek, Svatopluk. *A History of Inner Asia*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Rall, Ted. *Silk Road to Ruin: Is Central Asia the New Middle East?* New York: NBM Publishing, 2006.
- Stone, L.A. *The International Politics of Central Eurasia* (272 pp). Central Eurasian Studies On Line: Accessible via the Web Page of the International Eurasian Institute for Economic and Political Research: <http://www.iicas.org/forumen.htm>
- Weston, David. *Teaching about Inner Asia*, Bloomington, Indiana: ERIC Clearinghouse for Social Studies, 1989.

ROLUL INTERNETULUI ÎN PRIMĂVARA ARABĂ

THE ROLE OF INTERNET IN THE ARAB SPRING

Colonel dr. Mihai BURLACU*

Colonel dr. Dănuț ȚIGĂNUȘ**

Articolul analizează influența pe care o are rețeaua Internet pentru facilitarea rețelelor de socializare în scopul planificării, organizării și sporirii efectelor acțiunilor de protest din statele situate în Nordul Africii și Orientul Mijlociu, în cadrul fenomenului mișcărilor sociale așa numit Primăvara arabă. În prima parte se prezintă succint evenimentele politice din regiune începând cu sfârșitul anului 2010 și până în prezent cu accent pe fenomenele sociale din Tunisia și Egipt, acolo unde rolul Internetului s-a manifestat cel mai pregnant în raport cu acțiunile asociate ale populației. În continuare, eseul tratează efectele utilizării rețelei publice în raport cu datele statistice de distribuție a utilizatorilor în funcție de dispunere geografică și numărul populației. Se emit cu această ocazie unele ipoteze asupra modului în care Internetul poate fi considerat ca „enabler” pentru revoltele din lumea arabă, având în vedere acțiunile și reacțiunile părților implicate în aceste conflicte de stradă.

Cuvinte cheie: Internet; Primăvara arabă; rețele sociale; Twitter; Facebook; YouTube.

The article is considering the influence of the Internet to facilitate social networking for planning, organizing and enhancing effects of the protests in states located in North Africa and the Middle East, the so-called Arab spring social movements phenomenon. The first part summarizes the political events in the region since the end of 2010 to the present with emphasis on social phenomena in Tunisia and Egypt, where the role of the internet has shown strongly associated actions against the population. Further, the essay analyzes the effects of network use in correlation with statistical distribution of users based on geographic and population layout. With this occasion are issued some assumptions on how the Internet can be considered as „enabler“ for revolts in the Arab world, given the actions and reactions of the parties involved in these street conflicts.

Keywords: Internet; Arab Spring; social networks; Twitter; Facebook; YouTube.

La sfârșitul anului 2010, mai exact, după ziua de 17 decembrie 2010, odată cu autoincendierea tunisianului Mohamed Bouazizi, comunitatea internațională a fost șocată de știrile privind ceea ce a ajuns să fie cunoscut sub numele de „Primăvara arabă”. Lumea arabă a cunoscut un lanț de proteste împotriva guvernelor naționale și a regimurilor lor, acțiuni organizate în mare parte de membrii mișcărilor de

* Ministerul Apărării Naționale; e-mail: mihai.burlacu@mapn.ro

** Ministerul Apărării Naționale; e-mail: danut.tiganus@mapn.ro

tineret. Mai mulți președinți printre care Hosni Mubarak în Egipt, Muammar Gadafi în Libia și Zine El Abidine Ben Ali din Tunisia au fost forțați să demisioneze în timp ce încercări similare pe fondul unor proteste majore au avut loc și continuă și astăzi în țări cum ar fi Yemen, Maroc, Siria, Bahrain, Algeria, Irak, Iordania, Kuweit, Oman. Fenomenul Primăverii arabe cuprinde și protestele de mai mică amploare din Liban, Mauritania, Arabia Saudită, Sudan și Sahara de Vest, precum și mișcările de la granițele Israelului și din Teritoriile Palestiniene. În acest context, Internetul și aplicațiile de mesagerie, Twitter, Facebook, YouTube și alte rețelele de socializare ce îl utilizează ca infrastructură informațională sunt instrumente care facilitează expresia, canalizarea și organizarea sentimentelor, rațiunii și opțiunii individuale într-un fluviu de conștiință socială. Toate aceste instrumente sunt exact ce indică cuvântul: mijloace, ustensile, pârgii. Ele nu înlocuiesc și nici nu au fost vreun moment menite să înlocuiască voința comunităților de utilizatori care, bazată pe o conștiință colectivă ca rezultat al experiențelor individuale, transformă nemulțumiri, suferințe sau, pur și simplu, păreri individuale și obsesive în mișcări de masă. Calculatorul personal sau telefonul mobil conectate în rețea oferă posibilitatea inedită de a transforma mult mai rapid acțiuni la început dezorganizate în acțiuni coordonate.

Contextul geopolitic și social

Cum s-a putut întâmpla acest lucru? Cum și de ce a fost posibil ca o generație aparent pasivă de tineri să devină conștienți de puterea de a se ridica împotriva regimurilor represive? Ce rol a fost jucat, în acest context, de rețeaua Internet ca facilitator și infrastructură informațională pentru aplicațiile rețelilor de socializare, utilizate din plin pe timpul acestor revolte populare? Prin explorarea similitudinilor, diferențelor și efectelor în lanț create în cazul revoltelor individuale din Nordul Africii și Orientul Mijlociu, putem încerca să răspundem la aceste întrebări și, în particular, să identificăm rolul Internetului în cadrul acestor manifestări revoluționare cunoscute drept Primăvara arabă. Jurnaliștii și, în general, mass-media au fost adesea, prin canalele specifice de comunicare, parte ale unor astfel de momente de răsturnare ideologică și socială. Totuși, valul relativ recent de tulburări din lumea arabă este caracterizat, spre deosebire de alte perioade de schimbare politică favorizată de mass-media, prin faptul că poveștile de succes din Tunisia și Egipt s-au răspândit rapid în multe alte țări cu regimuri autoritare, prin intermediul rețelilor de socializare organizate pe Internet. Totodată, acest mediu informațional și mediatic nu a provocat doar o cascadă de nesupunere socială pentru a o răspândi ulterior în rândul populațiilor care trăiesc în state cu regimuri conduse de dictatori imperturbabili, dar a permis utilizarea Internetului și a rețelilor de socializare virtuale ca mijloace unice de organizare civică. Protestele nu s-au rezumat doar la răsturnarea guvernelor, a dictaturii, ci au avut în vedere și probleme precum încălcarea drepturilor omului, corupție în rândul celor mai înalte autorități, rata mare a șomajului, sărăcie extremă, declin economic și lipsa educației. Protestatarii Primăverii arabe recunosc deschis rolul Internetului, ca o infrastructură de bază pentru acțiunile lor. În timpul zilelor de proteste de la Cairo, o participantă la evenimente

spunea cât de importantă a fost rețeaua Internet pentru organizarea de tulburări politice: „noi folosim Facebook pentru a programa protestele, Twitter pentru a le coordona, iar YouTube pentru a spune întregii lumii despre ele“. Chiar și foștii consilieri ai lui Moammar Gadhafi l-au sfătuit să-și prezinte demisia prin intermediul rețelei Twitter. Cu toate acestea, nu rețelele digitale l-au eliminat pe Hosni Mubarak. Egiptenii care au ocupat străzile din Cairo au realizat această schimbare. Telefone mobile și rețeaua Internet au fost utilizate doar pentru transmiterea în cascadă a chemărilor la libertate în Africa de Nord și Orientul Mijlociu. Așa cum căderea lui Suharto pe timpul Revoluției indoneziene din 1998 este asociată cu utilizarea creativă a telefoanelor mobile de către revoluționari, căderea lui Zine El Abidine Ben Ali din Tunisia și a lui Mubarak în Egipt pot fi înregistrate ca procese facilitate de Internet pentru mobilizarea socială.[1]

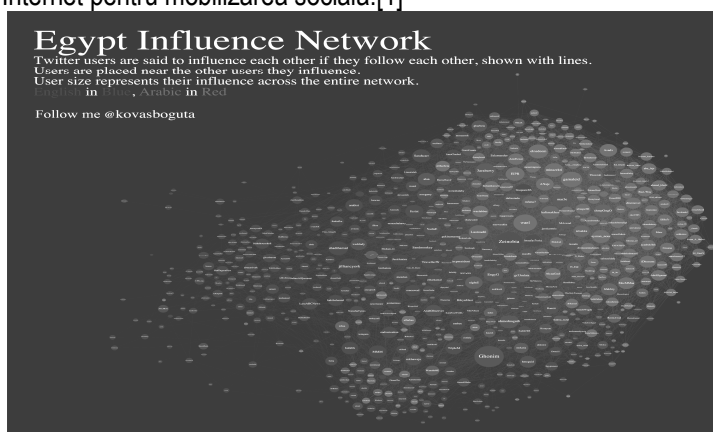

Figura nr. 1: Efectul cascadă în rețeauă socială Twitter pe timpul revoltei din Egipt¹

În timpul protestelor în aproape toate marile orașe tunisiene, protestatarii au folosit Internetul, în special Facebook, Twitter și YouTube, în avantajul lor. Aceste site-uri au fost utilizate nu doar pentru a aduna oamenii în stradă, dar și pentru a comunica direct sau a efectua schimb de idei în scop mobilizator. Rețelele sociale s-au dovedit a fi un instrument foarte eficient în distribuirea de informații și sfaturi pe baza unor experiențe grele ale protestatarilor, obținute direct pe „câmpul de luptă”, ca de exemplu, modul de confruntare cu tactica forțelor de securitate. Ambele tabere, protestatari și guvern, au descoperit repede cum se poate utiliza aceeași rețea Internet, dar în scopuri diferite. În situația în care mass-media națională clasică era controlată de guvern singura cale pentru protestatari de a-și face auzite vocile în toată lumea a rămas mediul informațional digitalizat asigurat de rețeaua Internet. Pe cale de consecință, atunci când guvernul a decis să blocheze accesul la

¹ Sursa: <http://www.miller-mccune.com/politics/the-cascading-effects-of-the-arab-spring-28575/> Accesat la 19.02.2012

Facebook, Twitter și alte site-uri ale rețelelor de socializare, s-a dovedit mai degrabă o măsură cu efect de escaladare, decât una de calmare a spiritelor.

Protestele în Egipt au început încă din anul 2005, înainte de re alegerea lui Mubarak, atunci când un creștin egiptean numit George Ishak a format cu unii dintre colegii săi o mișcare numită *Kefaya* (Destul) pentru a protesta împotriva prevederilor constituționale care nu limitau numărul de mandate pentru președinte.

Apoi, în primăvara anului 2008, a urmat o grevă de protest în orașul Al Mahalla, care a provocat o reacție agresivă din partea guvernului egiptean, cu mențiunea că la momentul acestei greve un instrument nou și eficient era folosit de către protestatarii egipteni: Internetul. În timp ce mass-media oficială prezenta versiunea guvernului asupra celor întâmplate, lumea a asistat la apariția unei noi clase de reporteri: bloggerii².

Mulți bloggeri știind că reprezentarea în mass-media oficială a evenimentelor de la Al Mahalla nu era reală, au transmis informații utilizând site-urile locale Internet, direct de pe „câmpul de luptă”, de unde, cu mesaje pe blog au ajutat demonstrații să negocieze inclusiv termenii finali ai acordului cu guvernul egiptean. Evenimentele de la Al Mahalla nu s-au încheiat în favoarea muncitorilor greviști, dar au constituit un prim pas în lansarea unei mișcări sociale denumită *Mișcarea Tinerilor 6 aprilie*, sub forma unui grup în rețeaua Facebook, cu rol de a denunța după cum consideră reprezentanții acestei manifestări, „caracterul abuziv al guvernului lor față de clasa muncitoare”[2]. Inspirat de exemplul egiptean, o mișcare similară a fost organizată în Tunisia, după contactarea omologilor egipteni prin intermediul Facebook împărțându-și experiențele protestatate. Caracteristici similare, după scop și modalitatea de schimb de informații a avut și mișcarea de tineret sârbească Otpor, pe timpul regimului condus de Slobodan Milosevic.

Figura nr. 2 – Protestatar egiptean în Piața Tahrir³

² *Blog* - cuvânt provenit din limba engleză (web log = jurnal pe Internet) - este o publicație web ce conține articole periodice cu actualizare neîntreruptă ce au, de obicei, un caracter personal. Ca regulă, actualizarea blogurilor constă în adăugiri de texte noi, asemenea unui jurnal, toate contribuțiile fiind afișate în ordine cronologică inversă, <http://ro.wikipedia.org/wiki/Blog>.

³ Sursa: http://www.nato.int/docu/review/2011/Social_Medias/EgyptFacebook/EN/index.htm

După demisia președintelui Ben Ali din Tunisia, la 14 ianuarie 2011, *Mișcarea Tinerilor 6 aprilie* în Egipt a considerat o oportunitate de a transforma protestul anual cu ocazia Zilei Poliției Naționale – 25 ianuarie într-un eveniment mult mai mare. Pagina de Facebook a fost utilizată pentru a mobiliza sprijinul populației. Mai mult de 100.000 de oameni au semnat adeziuni virtuale. Demonstrațiile din 25 ianuarie au fost enorme: mii de oameni s-au adunat în Piața Tahrir din centrul orașului Cairo. Organizatorii au folosit paginile lor de pe Facebook și grupurile virtuale pentru a mobiliza oamenii pentru demonstrații zilnice. Protestatarii au schimbat mesaje și idei cu privire la modul de a face față bombelor cu gaze lacrimogene, cum să anihileze vehiculele blindate ale poliției, cum să se echipeze pentru demonstrațiile de stradă etc.

Evenimentele atât din Tunisia, cât și din Egipt, au arătat că Internetul poate fi o armă foarte eficientă, una care a reprezentat o provocare pentru ambele guverne. În aceste cazuri, accesul liber la Internet a permis pe de o parte vehicularea de informații și imagini reprezentând acte de violență ale autorităților împotriva demonstranților, iar pe de altă parte expunerea autorităților în fața opiniei publice la nivel mondial, inclusiv la critici din partea organizațiilor pentru drepturile omului. În același timp decizia de cenzurare bruscă a accesului la rețea a avut efectul invers decât cel scontat și anume, a dus la escaladarea situației tensionate prin alarmarea protestatarilor și deplasarea acestora în număr foarte mare în piețele publice pentru a vedea și înțelege cum evoluează evenimentele.

După modelul Egiptului și al Tunisiei au mai fost revolte în Siria, Libia și Yemen. În Libia, revolta s-a transformat în război civil, în urma căruia unul dintre cei mai excentrici dictatori ai istoriei, Muammar Gaddafi este ucis. Președintele Yemenului, Ali Abdullah Saleh, renunță până la urma la putere în noiembrie 2011, în timp ce cel al Siriei, Bashar Assad, nu vrea să-și dea demisia, în ciuda presiunilor interne și internaționale.

Efecte ale utilizării Infrastructurii de rețea și informaționale pentru scop socio-politic

Așa cum se va observa în continuare nu există o legătură directă între numărul utilizatorilor rețelei Internet și efectele manifestărilor antiguvernamentale din țările lumii arabe. Evenimentele au fost influențate mai ales de specificul nemulțumirilor sociale cauzate de politica internă a autorităților statelor implicate în Primăvara arabă, precum și de mijloacele de represiune a acestor mișcări sociale.

În schimb, se poate trage concluzia că modul de organizare, numărul participanților la proteste, caracterul solidar al manifestațiilor, precum și rapiditatea cu care s-au desfășurat evenimentele în unele state au fost puternic influențate de acțiunile derulate în mediul social virtual facilitat de Internet.

Tabelul nr. 1 - Utilizarea Internetului în Lumea Arabă (state în care populația arabă este majoritară)

		Populație (Estimare 2009)	Utilizare internet, Dec/2000	Utilizare Internet în (2010)	% Populație (Penetrare)	Coefficientul de creștere nr. utilizatori (2000-2010)	(%) din total
1	Egipt	78.866.635	450.000	12.568.900	15,9%	2693,1%	18,7%
2	Maroc	31.285.174	100.000	10.300.000	32,9%	10200,0%	15,3%
3	Arabia Saudită	28.686.633	200.000	7.700.000	26,8%	3750,0%	13,4%
4	Sudan	41.087.825	30.000	4.200.000	10,2%	13900,0%	6,2%
5	Algeria	34.178.188	50.000	4.100.000	12,0%	8100,0%	6,1%
6	Siria	21.762.978	30.000	3.565.000	16,4%	11783,3%	6,2%
7	Emiratele Arabe Unite	4.798.491	735.000	2.922.000	60,9%	297,6%	5,1%
8	Tunisia	10.486.339	100.000	2.800.000	26,7%	2700,0%	4,2%
9	Iordania	6.269.285	127.300	1.500.500	23,9%	1078,7%	2,6%
10	Kuveit	2.692.526	150.000	1.000.000	37,1%	566,7%	1,7%
11	Liban	4.017.095	300.000	945.000	23,5%	215,0%	1,6%
12	Oman	3.418.085	30.000	465.000	13,6%	416,7%	0,8%
13	Qatar	333.285	30.000	436.000	62,3%	1353,3%	0,8%
14	Bahrein	728.709	40.000	402.900	55,3%	907,3%	0,7%
15	Yemen	22.858.238	15.000	370.000	1,6%	2366,7%	0,6%
16	Palestina (West Bk.)	2.461.267	35.000	355.500	14,4%	915,7%	0,6%
17	Libia	6.324.357	10.000	323.000	5,1%	3130,0%	0,5%
18	Irak	28.945.569	12.500	300.000	1,0%	2300,0%	0,5%
19	Eritrea	5.647.168	5.000	200.000	3,5%	3900,0%	0,3%
20	Somalia	9.832.017	200	102.000	1,0%	50900,0%	0,2%
21	Mauritania	3.129.486	5.000	60.000	1,9%	1100,0%	0,1%
22	Palestina (Gaza)	1.551.859	-	-	-	-	-
	TOTAL	349.861.209	2.515.000	54.615.800	20,8%	5836,9%	

Lista din tabelul nr. 1 este sortată descrescător de la „statul arab” cu cel mai înalt nivel de utilizare a Internetului la cel cu nivelul cel mai redus (conform ultimelor date disponibile). Utilizatorii de Internet din Egipt – 12.568.900, conform situației din 2010 ocupă primul loc cu numărul cel mai important (18,7%) din totalul utilizatorilor din „Lumea Arabă”, urmat de Maroc și Arabia Saudită.

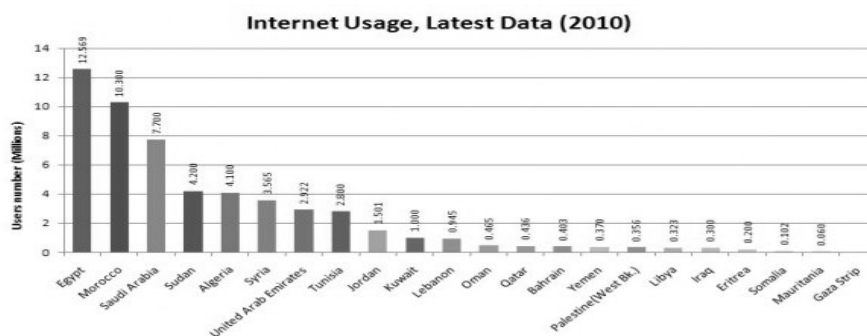

Figura nr. 3 – Situația utilizatorilor Internet în principalele țări arabe din nordul Africii și Orientul Mijlociu⁴

Statistica utilizării Internetului în Lumea Arabă este prezentată în figura de mai sus. Una din concluzii poate fi aceea că în statul cu cei mai mulți utilizatori ai rețelei publice de date evenimentele de stradă au avut amploarea cea mai mare pe baza unei poziții protestatate cvasi uniforme a populației față de autorități. Acolo unde nu există o prezență semnificativă a utilizatorilor Internet a fost posibilă fragmentarea ideologică a populației și promovarea propagandei guvernamentale până la scindarea socială în susținători ai regimului și contestatari, așa cum este exemplul Libiei.

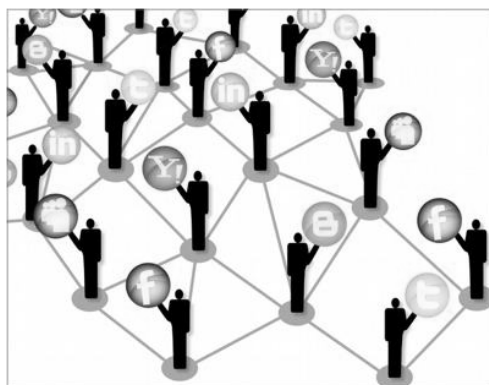

Figura nr. 5 – Rețeaua Internet – facilitator de socializare pe suport de înaltă tehnologie

⁴ Sursa: <http://sbaydoun.files.wordpress.com/2010/03/statistics-internet-usage-arab-countries.jpg>

O caracteristică a mișcărilor sociale facilitate de Internet constă în aceea că, deși inițial se manifestă o teamă individuală de potențialele măsuri represive din partea autorităților, schimbul informațional asistat de rețea produce un efect de diminuare a acestui sentiment și de asumare a riscului colectiv de participare la proteste.

Pe de altă parte, Internetul facilitează și represiunea mișcărilor sociale. Metodele de urmărire offline sunt dificile și anevoioase în comparație cu ușurința supravegherii online prin monitorizarea canalelor de comunicare pe Internet. În unele state companiile de distribuție a Internetului pun la dispoziția autorităților adresele IP ale utilizatorilor rețelelor de socializare, inclusiv pentru monitorizarea schimburilor de mesaje, a chat-ului online, precum și a mesageriei interactive ca Yahoo Messenger sau Skype.

Totodată, presiunea cauzează adaptare. Ben Gharbia⁵ declara că cenzura online a regimului tunisian a creat o generație de activiști care știu cum să se sustragă de la controale. Activiștii au învățat cum să se sustragă de la monitorizare, în timp ce guvernele arabe sunt preocupate de utilizarea software-ului pentru reprimarea disidenților cu scopul de a învinge revoltele. Fenomenul seamănă cu o cursă a înarmărilor online.

Graficul de mai jos prezintă Emiratele Arabe Unite cu cel mai mare procent al populației care are acces la Internet, urmat de Bahrein și Qatar.

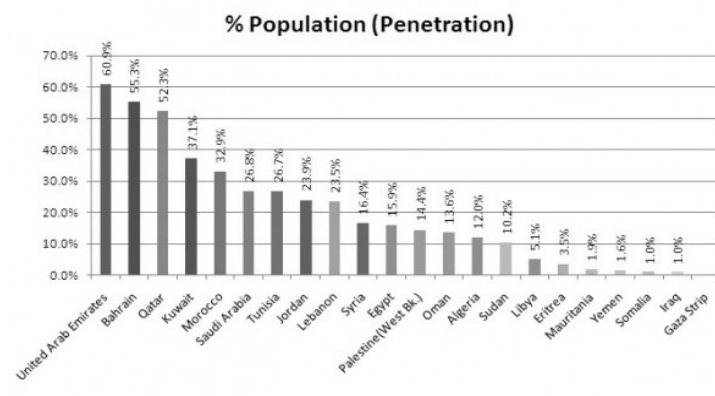

Figura nr. 4 - Penetrarea utilizării Internetului (%) în populația înregistrată ⁶

Statistica „penetrării” Internetului în țările arabe (sub formă de procent din populație) arată că tehnologia nu garantează revoluțiile după cum nici sărăcia nu este un criteriu pentru succesul acestora. Jurnalista americană Katherine Zoepf [4] a subliniat faptul că penetrarea Internetului

⁵ Sami Ben Gharbia – blogger tunisian. S-a născut la Bizerte, Tunisia în 1967, dar trăiește în Olanda ca refugiat politic din anul 1998, http://sitemaker.umich.edu/infosurgentstunisia/sami_ben_gharbia.

⁶ Sursa: <http://sbaydoun.files.wordpress.com/2010/03/statistics-internet-usage-arab-countries-penetration.jpg>

este mult mai mare în țări din Golful Persic decât în Egipt sau Siria. Cu toate acestea, Egiptul și Siria au avut răscoale, în timp ce Arabia Saudită nu are. De ce? Răspunsul este evident legat de banii din petrol, care pot cumpăra un standard mai bun de trai pentru saudiți, astfel că simt mai puțin nevoia de a schimba guvernul. Ahmed Al Omran, un blogger saudit, a declarat ca banii din petrol nu vor dura pentru totdeauna și nu vor rezolva toate problemele țării. Dar el a admis că pot „cumpăra timp” pentru regim. Deci, poate fi nevoie de sărăcie pentru a împinge oamenii la revolta. Pe de altă parte, uneori sărăcia împiedică manifestările împotriva guvernelor prin împiedicarea accesului la tehnologie. Oula Alrifai, un activist sirian, și Mary Jo Porter, un traducător pentru bloggeri cubanezi, a explicat modul în care accesul la Internet este scump și incomod în aceste țări. În Siria accesul la Internet de acasă este prea scump pentru majoritatea oamenilor, așa că trebuie să se conecteze la Internet cafe-uri, situația în care guvernul le poate monitoriza activitățile online. În Cuba, două ore de acces la Internet la o cafea costa 20 USD, pentru mulți cubanezi reprezentând salariul pentru o lună, iar un singur mesaj text costa 1 USD. În Coreea de Nord este chiar mai rău. Marcus Noland, director adjunct al Institutului Peterson pentru Economie Internațională, a declarat că țara nu are capacitatea de telecomunicații pentru a susține traficul pe Internet cu lumea din afară, chiar dacă regimul ar permite acest lucru.

Chiar dacă este menționată la sfârșitul tabelului ce prezintă „Penetrarea Internetului” în statele arabe, Somalia are cel mai înalt coeficient de creștere atingând 50.900.0% (de la 200 la 100.000 utilizatori în aprox. 9 ani), urmată de Sudan și Siria. În unele situații s-a constatat că oamenii apelează la Internet pentru exprimarea nemulțumirilor proprii, iar în altele fenomenul este invers - apelând la rețea pentru motive cu totul diferite, utilizatorii fraternizează cu ideologia protestatară și își însușesc ideile de schimbare de la cei cu care intră în contact.

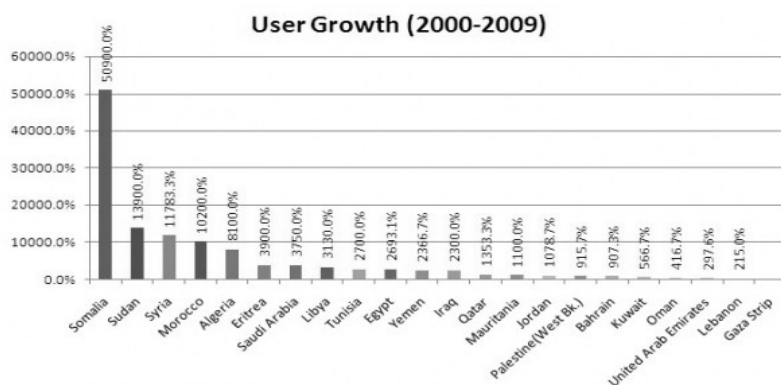

Figura nr. 4 - Creșterea accesului la Internet în statele arabe⁷

⁷ Sursa: <http://sbaydoun.files.wordpress.com/2010/03/statistics-internet-usage-growth-arab-countries.jpg>

Statistica creșterii utilizării Internetului în țările arabe este prezentată în figura nr. 4. Rămâne deschisă dezbateră referitoare la acuratețea datelor, dar acestea reprezintă totuși percepția cea mai autorizată și realistă asupra situației⁸.

Plecând de la aceste date statistice și de la declarația⁹ dată postului CNN de către protestatarul egiptean Wael Ghonim în Piața Tahrir, se poate spune că Primăvara arabă a ajuns să fie un val masiv de proteste tocmai datorită rezultatelor obținute în Egipt, respectiv în Tunisia, pe baza informațiilor diseminate în timp aproape real cu ajutorul instrumentelor software din rețeaua publică. În plus, ecoul acestor demonstrații a ajuns, cu rapiditate, ce-i drept, cu o putere mult mai mică și în Arabia Saudita sau Sudan. Mobilizarea tinerilor pe Internet s-a mutat în stradă, rețele de socializare, în special Facebook, fiind primul mediu al celor care, mai apoi, au ieșit să protesteze.

Geografia este importantă chiar și în contextul rețelei Internet. Distribuția geografică a utilizatorilor influențează traficul online în măsura în care acesta se poate realiza prin tehnologia 3G¹⁰ de telefonie mobilă la granița fizică a unor state, indiferent de politica restrictivă a acestora în ceea ce privește serviciile pentru cetățeni asigurate de rețelele de telecomunicații.

Consecințe

Rezultatele așteptate de populația locală și de comunitatea internațională nu au fost obținute, însă, în toate țările arabe în care au izbucnit proteste masive, deși uneori aceste rezultate au fost plătite prin vărsare de sânge, destabilizarea economiei țării și implicit, a situației politice. Astfel că, în ianuarie 2012, presa internațională remarcă, cu o teamă vădită, că în trei țări, Primăvara arabă a dărmădat deja guvernele. În această perioadă de proteste masive, cu un ecou evident în toată Lumea Arabă, mai mulți lideri și-au anunțat, timid, ce-i drept, intenția de a-și încheia mandatele. Președintele Sudanului, Omar Al Bashir, a anunțat că nu va mai candida la alegerile prezidențiale din anul 2015, însă chiar și așa, sudanezii vor să-l înlăture de la putere pe Al Bashir cât mai curând cu putință. Situația este, de fapt, cam aceeași în toată Lumea Arabă: oamenii nu-și mai pun credința în nicio promisiune a liderilor lor, căutând cu tot dinadinsul să-i înlăture de la putere. În Siria, de pildă, protestele au început la 15 martie 2011 și nici până astăzi nu s-au încheiat. Apoi, în Irak, protestele au fost înăbușite ori s-au mai diminuat în intensitate încă din august 2011, irakienii alegându-se doar cu promisiunea primului-ministru, Maliki, că nu va mai candida pentru un al treilea mandat și cu demisiile unor guvernatori provinciali și ale unor autorități locale. Primăvara arabă a mai cuprins o mișcare socială în Bahrain, înăbușită brutal prin intervenția, la cererea emirului și a guvernului acestui stat, a trupelor din Arabia Saudită și

⁸ Sursa: <http://internetworldstats.com/stats.htm>, accesat la 18.02.2012.

⁹ „Aceasta a fost o revoluție internet. O numesc revoluția 2.0”, http://www.nato.int/docu/review/2011/Social_Medias/Egypt_Facebook/EN/index.htm, accesat la 19.02.2012.

¹⁰ 3G – numele generației a treia de tehnologie telefonică mobilă GSM care asigură capacitatea de a transfera simultan voce și date/imagini.

Emiratele Arabe Unite, proteste reprimare dur în Oman, alte proteste, de mai mică amploare, în Algeria și Sudanul de Nord, schimbări „profilactice” în guvernul iordanian, precum și măsuri preventive de liberalizare în Maroc. Fenomenul s-ar putea să nu se fi încheiat încă, așa cum o dovedesc precedentele contagiuni de mișcări populare transfrontaliere. Se poate spune că Primăvara araba a fost și este rezultatul protestelor de pe Internet, punerea în practică a manifestațiilor online, oamenii mobilizându-se pe rețelele de socializare, îndeosebi pe Facebook, dar și pe Twitter, ca mai apoi, să iasă în stradă. În Tunisia, spre exemplu, imobilizarea tinerilor pe Internet a devenit și mai mare odată ce au început protestele, răspândindu-se pe toate rețelele de socializare tot felul de clipuri, fotografii și texte, menite să-i scoată și pe ceilalți oameni în stradă. Numai că teama unor guverne arabe vizavi de puterea Internetului de a scoate oamenii pe strada a existat, unele guverne arabe chiar blocând accesul la Internet, fără prea mult succes însă, activiștii online reușind, în cele din urmă, să-și facă auzită vocea și să scoată oamenii în stradă. Prin urmare, atunci când vorbim de Primăvara araba, nici că putem să negăm rolul major pe care Internetul l-a jucat, chiar dacă, cel mai probabil, cei mai mulți oameni au ieșit în stradă, nu din cauza Internetului, ci pentru o cauză comună, ani la rândul căutată.[5]

În acest context, liderii Grupului celor opt¹¹, s-au reunit în orașul francez de coastă Deauville în perioada 26-27 mai 2011, unde au lansat un parteneriat cu țările din Orientul Mijlociu și Africa de Nord pentru a sprijini reformele politice și militare ale acestora. „Parteneriatul de la Deauville se bazează în mare măsură pe noul parteneriat al UE cu regiunea respectivă, astfel cum se arată în mod clar în declarația reuniunii la nivel înalt”, au afirmat într-o declarație comună președintele Consiliului European Herman Van Rompuy și președintele Comisiei José Manuel Barroso, care au reprezentat Uniunea Europeană la reuniunea la nivel înalt. Angajamentele economice inițiale includ garanții în valoare de 20 de miliarde dolari SUA din partea băncilor pentru dezvoltare multilaterală. 25% din această sumă va proveni de la Banca Europeană de Investiții. În plus, toți membrii G8 vor furniza un sprijin bilateral substanțial, care va include subvenții în temeiul bugetului UE pentru politica de vecinătate (7 miliarde euro, din care 1,24 miliarde euro reprezintă fonduri suplimentare, propuse de Comisia Europeană). Reuniunea la nivel înalt a recunoscut rolul Internetului ca instrument unic de promovare a democrației și de favorizare a creșterii economice. Pentru prima dată la nivel de lideri și în prezența unor antreprenori de prim rang din domeniul Internetului, s-a convenit asupra unei serii de principii-cheie privind orientarea dezvoltării Internetului, inclusiv libertatea și guvernarea multilaterală.

Această recunoaștere oficială la cel mai înalt nivel poate duce la schimbări radicale în modul de organizare, arhitectura, chiar și filozofia de utilizare a Internetului. Un lucru este cert, însă – rolul Internetului în viața oamenilor nu mai poate fi ignorat și acolo unde

¹¹ Membrii grupului G8 al puterilor economice sunt Canada, Franța, Germania, Italia, Japonia, Rusia, Regatul Unit, Statele Unite și Uniunea Europeană. Președinția acestuia (împreună cu cea a G20) este deținută în acest an de Franța. Liderii G8 se vor întâlni din nou în 2012, sub președinția Statelor Unite.

comunitatea internațională se aștepta poate cel mai puțin această tehnologie a influențat substanțial producerea unor schimbări ale ordinii de stat, fenomene percepute deocamdată ca fiind pozitive din punct de vedere geopolitic și social.

Pe de altă parte o strategie politică, și mai ales una cu caracter revoluționar, care nu se adaptează la soluțiile tehnologice este o strategie sortită eșecului. Ce era, așadar, de demonstrat? Că nu există o mișcare protestatară pe Internet, dar există o manifestare revoluționară facilitată de Internet (*Network Enabled Revolution*). Internetul nu creează revoluții, rețeaua este părtaș revoluționar în dinamica comunicării sociale.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Philip N. Howard, *The Arab Spring's Cascading Effects*, <http://www.miller-mccune.com/politics/the-cascading-effects-of-the-arab-spring-28575/>;
- [2] Courtney C. Radsch, *Core to Commonplace: The evolution of Egypt's blogosphere*, <http://www.arabmediasociety.com/?article=692>;
- [3] Will Heaven, *Egypt and Facebook: time to update its status*, http://www.nato.int/docu/review/2011/Social_Medias/Egypt_Facebook/EN/index.htm
- [4] William Saletan, *Springtime for Twitter: Is the Internet driving the revolutions of the Arab Spring?*, http://www.slate.com/articles/technology/future_tense/2011/07/springtime_for_twitter.html
- [5] *Primavara arabă – încarnarea protestelor de pe Internet?*, <http://dli.ro/primavara-araba-incarnarea-protestelor-de-pe-internet.html>

INTERVENȚIONISMUL. STUDIU DE CAZ: POLITICA EXTERNĂ AMERICANĂ ÎN CONTEXTUL PRIMĂVERII ARABE

INTERVENTIONISM. STUDY CASE: THE AMERICAN FOREIGN POLICY IN THE CONTEXT OF THE ARAB SPRING

Lector univ. dr. Iulian LĂZĂRESCU*

Realismul politic atribuie un domeniu mare de referință doctrinei intervenționiste, ce poate fi legitimată atât prin argumente de natură economică, cât și de natură politică. În timp, doctrina intervenționistă a suferit transformări importante, în concordanță cu reconfigurarea mediului internațional de securitate. Această lucrare analizează aspectele teoretice și juridice conexe respectivei doctrine, în încercarea de a înțelege modul în care ea a evoluat în timp, precum și perspectivele de evoluție viitoare. Mai mult decât atât, acest studiu urmărește evoluția politicii externe americane în Orientul Mijlociu, pe care o considerăm a fi un exemplu relevant pentru modul în care intervenționismul s-a transformat în ultimele decenii.

Cuvinte cheie: doctrina intervenționistă; intervenționism; Primăvara Arabă; securitate națională; politica externă americană.

Political realism has attached a large sphere of reference to the interventionist doctrine, which can be legitimized through both economic and political reasons. In time, the interventionist doctrine has undergone significant transformations, in accordance with the reconfiguration of the international security environment. This paper analyzes the theoretical and legal aspects connected to this doctrine, in the attempt to understand its evolution in time, as well as its perspectives for the future. Furthermore, the study addresses the evolution of American foreign policy in the Middle East, which we consider to be a relevant proof for the manner in which interventionism has changed in the last decades.

Keywords: interventionist doctrine; interventionism; the Arab Spring; national security; the american foreign policy.

Introducere

La nivel internațional, intervenționismul presupune amenințarea, coerciția sau forțarea unui stat de a-și schimba comportamentul sau politica guvernamentală. Intervenționismul poate încorpora activități directe precum folosirea amenințării armate și activități indirecte precum asasinatul politic, subversiunea, embargoul economic de toate tipurile (blocadă totală sau parțială, restricții de transport

* Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”.

etc.)¹. El reprezintă folosirea coerciției sau a amenințării cu forța pentru a schimba o situație politică sau culturală în afara jurisdicției politice sau a moralei entității intervenționiste. La rândul său, coerciția este o formă de intervenție ce implică o alegere care în mod normal nu ar fi acceptată și care lasă șansa a două opțiuni: una dorită de coercitor și una inacceptabilă celui supus coerciției. Doctrina intervenționistă este susținută de realismul politic, care o poate justifica la fel de bine din rațiuni economice cât și din considerații legate de echilibrul puterii. Acesta promulgă primatul interesului național în relațiile internaționale. Realismul politic poate fi văzut atât ca o datorie morală cât și ca regulă politică și presupune intervenția în beneficiul interesului național. Teoria implică faptul că statul trebuie lăsat singur pentru a căuta și a-și apăra propriul interes, că interesul poate fi susținut prin exercițiul puterii iar lumea poate fi caracterizată de competiția între state, ceea ce reduce totul, în esență, la principiul că cel mai puternic are dreptate. De regulă realității privind practica relațiilor internaționale folosesc următoarele argumente relativ la dezvoltarea necontrolată a unei puteri străine: aceasta poate fi sursa unui război, poate genera pierderea unor resurse economice sau creează premisele iminente ale unei invazii.

Intervenționismul militar are o lungă istorie, în perioada antebelică, când ocuparea Cehoslovaciei de către Germania nazistă a fost prezentată ca un act de autodeterminare al populației din Sudeți, de-a lungul Războiului Rece, cât și după încetarea acestuia. Justificarea acestor intervenții a fost făcută pe considerente morale, de legislație internațională, sau prin prisma intereselor marilor puteri. În acest fel URSS a intervenit în Ungaria, Cehoslovacia, Polonia și Afganistan, iar SUA în Vietnam, prezentând aceste acțiuni tipice unei superputeri politice ca acte de solidaritate. Argumente similare au fost folosite și pentru intervenția din Irak și Libia, precum și pentru presiuni și o eventuală viitoare intervenție în Siria sau Iran. Chiar și colonialismul clasic european a fost văzut ca un act uman și civilizator și în același timp ca o datorie religioasă și un act de creștinism.

Pe lângă justificările prezentate mai sus, există teoreticieni în drept care susțin că dreptul aparține numai indivizilor, iar națiunile și guvernele dobândesc drepturi și privilegii în virtutea puterilor acordate de popor. În acest mod argumentează că drepturile individuale le înlocuiesc, sau sunt privilegiate față de cele ale guvernelor. Drept urmare intervenția împotriva unui guvern care își terorizează cetățenii vine să restabilească ordinea firească, și are un suport moral justificabil. Cu toate acestea se nasc o serie de întrebări cu privire la moralitatea intervenției: Statele intervenționiste respectă ele însele în mod corespunzător drepturile omului pentru a avea „dreptul moral” de a se implica în respectarea acestora în altă țară? Care este punctul în care violarea drepturilor omului justifică intervenția și dacă aceasta este de natură a face mai mult rău decât bine? Acceptând că sunt încălcate drepturile omului, în cazul non intervenției, este aceasta un eșec moral sau o virtute?

Reglementarea juridică internațională a intervenționismului

Conform legislației internaționale în vigoare, Consiliul de Securitate poate hotărî ce măsuri care nu implică folosirea forței armate pot fi luat pentru a conduce la îndeplinirea

¹ Alexander Moseley, <http://www.iep.utm.edu/interven>, 16 aprilie 2001.

deciziilor sale și poate impune membrilor Națiunilor Unite să ia astfel de măsuri. Acestea pot include întreruperea completă sau parțială a relațiilor economice și a comunicațiilor, pe cale ferată, aeriană, navală, poștală, telegrafică, radio și altor mijloace de comunicații precum și întreruperea relațiilor diplomatice.² Drept urmare, în primă instanță se adoptă măsuri care să determine efecte în planul obținerii acelor rezultate pe care le urmăresc inițiatorii rezoluției. În cazul în care măsurile sunt inadecvate, sau au fost dovedite ca fiind inadecvate, pot fi luate măsuri cu forțe aeriene, navale sau terestre, atât cât este necesar pentru restabilirea păcii și securității internaționale. Aceste activități pot include demonstrații de forță, blocade și alte operațiuni ale forțelor aeriene, navale sau terestre ale membrilor ONU³.

Unul dintre cele mai controversate aspecte ale intervenției este cel referitor la erodarea suveranității statale. Se apreciază că procesul globalizării restricționează deja capacitatea guvernelor naționale de a administra economiile și a oferi securitate fără sprijin extern. Acest fenomen deschide calea intervenției ghidate de interese geopolitice ale marilor puteri la fel de bine ca și pentru cea ghidată de interesele umanitare. Principiul conform căruia comunitatea internațională are dreptul și responsabilitatea să intervină pentru a preveni abuzurile asupra drepturilor omului, este justificată sub motivația că statul țintă și-a disipat suveranitatea atunci când a eșuat în îndeplinirea responsabilităților sale de bază ce includ securitatea fizică și drepturile cetățenilor săi. Astfel se consideră că suveranitate statului în cauză trebuie suplimentată cu o „doză” de multilateralism bazat pe norme comune și principii acceptate de majoritate actorilor vieții internaționale.

Ceea ce a diminuat legitimitate intervenție SUA și a Marii Britanii în Irak, accentuând în special opoziția statelor din Orientul Mijlociu a fost asumarea arogantă a unei realități că există o lege pentru cei puternici și o lege pentru lumea în curs de dezvoltare. Faptul că o superputere refuză să semneze acordurile internaționale referitoare la Curtea Penală Internațională, la armele chimice și biologice este greu să convingă atunci când intervine „de bună credință” pentru a restaura democrația și a preveni proliferarea armelor de distrugere în masă în Irak.⁴ Schimbările vieții internaționale ce au loc la nivel global implică și soluții globale pentru situațiile de criză pe care nici o mare putere inclusiv SUA nu le poate susține unilateral, fapt confirmat în Irak unde acestea s-au confruntat cu realitatea că e mai ușor să câștigi un război decât să construiești pacea.⁵ Cadru legal reglementat de ONU și gestionat de Consiliul de Securitate cu privire la folosirea forței în relațiile internaționale a căzut victimă intereselor și forțelor geopolitice. Începând din 2003 principala întrebare pe care și-au pus-o marile puteri, în special SUA, a fost dacă să folosească forța, nu dacă este legitimă folosirea acesteia. Se apreciază că sfârșitul sistemului internațional de

² *Carta ONU*, cap. VII, art. 41.

³ *Ibidem*, art. 41.

⁴ Dr. A. Robin Luckham, *The International Community And State Reconstruction In War-Torn Societies – DCAF Conference Papers* la www.dcaf.ch, p. 15, august 2005.

⁵ *Ibidem*.

securitate a început în 12 septembrie 2002, când președintele George W. Bush supunând problema Irakului Adunării Generale a ONU și solicitând intervenția internațională împotriva Bagdadului pentru a determina dezarmarea, a menționat că va solicita Consiliului de Securitate rezoluția necesară avertizând că va acționa unilateral dacă ONU refuză să coopereze. O concluzie ce poate fi trasă din eșecul ONU este aceea că regulile trebuie să emane din comportamentul actual al statelor și că sistemul juridic internațional este voluntarist, în speță statele nu sunt conduse de legi pe care nu le acceptă.

O altă cauză concluzie este fundamentată de teoria realistă conform căreia statele nu sunt suveran egale. Acest fapt este demonstrat de evidențe întrucât acestea nu sunt egale în putere, bunăstare, în respectul dreptului internațional și cel al drepturilor omului. Deși acest principiu animă structura ONU, este contrazis de exemplu de accesul la armele de distrugere în masă. Pe același coordonat se înscrie și conceptul de *nouă suveranitate* al SUA care face ca această putere să nu accepte să se înscrie alături de celelalte națiuni în probleme precum protecția mediului prin refuzul semnării Protocolului de la Kyoto sau al Tratatului de la Roma privind Curtea Penală Internațională și face să se alăture unor țări precum Iran, Nigeria, Pakistan și Arabia Saudită în problema executării delicvenților juvenili. *Conceptul de Noua Suveranitate* a SUA se bazează pe trei linii de acțiune: primul este acela conform căruia emergența legislației internaționale este vagă și reprezintă un amestec în afacerile interne, al doilea condamnă procesul elaborării legilor internaționale și rezultatul său ca inacceptabil, al treilea consideră că politica SUA de a se situa în afara celorlalte state este o chestiune de putere, drept și datorie constituțională.

Noul intervenționism

Evoluțiile recente demonstrează că SUA și NATO tind să abandoneze practicile Cartei ONU referitoare la intervenția în conflictele locale. Acest proces se desfășoară în favoarea unui nou sistem mai tolerant față de intervenția militară și cu reguli mai dure ale căror trăsături țin mai mult de reacția rapidă la amenințare decât de deliberare și *agreement*. Fenomenul este legat de concepțiile apărute după Războiul Rece care promulgă căderea nonintervenționismului în favoarea noțiunilor moderne despre drepturile persoanei și justiție. Pe de altă parte adepții noului intervenționism aduc de partea lor ca argument acela conform căruia fundamentele pe care a fost redactată Carta ONU nu mai sunt valabile. În speță amenințările fundamentale la adresa securității internaționale nu mai derivă din conflicte armate ci din noile provocări: proliferarea armelor de distrugere în masă, terorismul, migrația ilegală, crima organizată transfrontalieră etc. În sprijinul noului intervenționism vin și argumente legate de faptul că în ciuda prevederilor Cartei ONU și a practicilor Războiului Rece de blocare prin dreptul de veto a Consiliului de Securitate de către marile puteri, vechile reguli nu au putut preveni confruntări precum cele din Vietnam și Afganistan. Beneficiile noului intervenționism și costurile abandonării procedurilor antiintervenționiste încă nu pot fi evaluate. Acestea implică riscuri prin înlocuirea unui sistem formal cu unul compus din principii vag exprimate și adoptate ad hoc pot avea consecințe

neașteptate și determina ca regulă practica unor operațiuni militare internaționale a căror legalitate este îndoielnică.

Intervenționismul american în contextul primăverii arabe

Într-un discurs devenit celebru din 1999, Tony Blair a formulat ideea conform căreia statele mai puternice ar trebui să utilizeze instrumentele pe care le au la dispoziție, inclusiv cele militare, pentru a proteja popoarele vulnerabile, slabe sau statele oprimate. Această idee a fost ulterior rafinată de o comisie internațională și încorporată într-o reglementare ONU sub denumirea de Responsabilitatea de a Proteja (RP) din 2009. Cu toate acestea, punerea în practică a acestei politici s-a confruntat cu dificultăți semnificative, în special datorită controverselor asociate celor mai recente intervenții americane din Irak și Afghanistan. Mulți experți însă consideră acest intervenționism liberal doar o altă formă de imperialism occidental. În ciuda încorporării sale într-o prevedere ONU, intervenționismul liberal este în continuare privit cu suspiciune de lumea non-Occidentală, în special de țările BRIC (Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud), în timp ce la rândul său statele occidentale critică utilizarea unei abordări similare de alți actori internaționali, precum Rusia și China⁶. Divergența opiniilor asupra Responsabilității de a Proteja s-a evidențiat marcant în cazul intervenției în Libia. Astfel, patru din țările BRIC au refuzat să voteze în favoarea deciziei de a interveni în Libia, susținând ideea unor politici non-intervenționiste. Atunci când NATO s-a folosit de mandatul ONU din Libia pentru a legitima schimbarea de regim, țările BRIC și-au întărit susținerea în favoarea non-intervenționismului⁷. Faptul că cea mai recentă rezoluție ONU la adresa Siriei nu a reușit să treacă de Consiliul de Securitate, este o altă dovadă că pentru mulți politicieni din țările BRIC, intervenția umanitară este asociată cu o violare a suveranității naționale. Astfel, deși intervenția în Libia ar putea fi considerată un succes, ea a generat un nor de suspiciune cu privire la eforturile umanitare occidentale, care va reprezenta un obstacol în calea implementării doctrinei Responsabilității de a Proteja în alte țări. Administrația Obama a încercat să dea Libia drept exemplu pentru redefinirea modului în care Statele Unite își formulează politica externă. Președintele și consilierii săi au invocat adesea Responsabilitatea de a Proteja în sprijinul deciziei de intervenție în Libia. În acest context se explică publicarea Directivei studiului prezidențial asupra atrocităților în masă care definea prevenirea masacrelor, precum celor din Libia drept „un interes central de securitate națională și responsabilitate morală fundamentală pentru SUA”. Pentru susținătorii RP, directiva prezidențială a constituit o dovadă că SUA își reconfigura abordarea privind atrocitățile din lume și instituționaliza RP drept bază pentru politica externă americană.

Mai mult decât atât, administrația Obama a solicitat o abordare multilaterală a intervenției pentru a diferenția acțiunile americane din Libia de unilateralismul ce a definit

⁶ *Foreign policy: intervention after Libya* în www.guardian.co.uk, 23 August 2011.

⁷ Chris Keeler, *The End of the Responsibility to Protect* în <http://www.foreignpolicyjournal.com/2011/10/12/the-end-of-the-responsibility-to-protect/>, 12 octombrie 2011.

politica externă a președintelui George Bush. Astfel a fost introdusă necesitatea satisfacerea unor condiții pentru a putea lua în considerare o posibilă intervenție americană într-un stat sau regiune: 1. prezența unei „capacități indigene” – existența unui grup local care să fie dispus să lupte pentru același obiectiv; 2. legitimitate recunoscută la nivel regional – solicitarea de intervenție venită din partea Ligii Arabe; 3. legitimitate internațională – mandat ONU; 4. diviziune clară a responsabilităților cu ceilalți actori politici implicați (fiind vizate aici în special statele europene). Doar când toate aceste condiții au fost satisfăcute, administrația Obama a decis să joace un rol important în operațiunile militare din Libia. Cu toate acestea, după atacurile inițiale, SUA s-a retras în fundal solicitând partenerilor din NATO să ducă greul operațiunii. Astfel încât, putem vorbi de un model de intervenție al Statelor Unite, elaborat pe baza principiului necesității și economisirii resurselor. Acest nou model conduce la atingerea a două obiective importante. În primul rând asigură existența unei alianțe locale care urmărește același scop ca și coaliția externă, ceea ce generează o legitimitate sporită pentru acțiunile întreprinse. Constatăm aici o diferență semnificativă față de situația Afghanistanului și Irakului, unde absența unei astfel de legitimității a avut un impact negativ asupra evoluției conflictului.

În al doilea rând acest nou model permite o împărțire a responsabilităților între America și celelalte state occidentale, ceea ce este în acord cu opinia publică americană care susține o politică axată pe economisirea de resurse. În comparație cu Irak și Afghanistan a căror cost a atins în jur de 1,3 triliarde de dolari, costurile operațiunii din Libia au fost mult mai scăzute, fiind estimate la aproximativ 1 miliard de dolari⁸.

În ciuda succesului din Libia, încercarea de a utiliza doctrina RP în Siria s-a soldat cu un eșec. Deși rezoluția propusă de ONU privind Siria nu autoriza uzul de forță sau acordarea de sancțiuni, ci era doar o puternică condamnare a violenței ea nu a reușit să treacă de Consiliul de Securitate. Principalele critici au venit din partea Chinei, care a afirmat că adoptarea unei astfel de rezoluții nu va conduce la soluționarea situației și a Rusiei care considera că această rezoluție ar reprezenta un mijloc de a legitima anumite sancțiuni deja adoptate unilateral, vizând pe termen mediu înlăturarea violenței a actualului regim sirian. Toate țările care s-au abținut de la vot – Brazilia, India, Africa de Sud și Libanul – au reiterat importanța găsirii unei soluții pașnice prin dialog, evidențiind importanța menținerii integrității teritoriale a Siriei. Este evident că această reacție a fost declanșată și de acțiunile NATO în Libia și reticența statelor occidentale în a elimina explicit posibilitatea unei intervenții militare în Siria.

Incapacitatea Americii și a aliaților acesteia de a adopta chiar o variantă moderată a rezoluției privind Siria este o dovadă clară a faptului că perspectiva administrației Obama asupra intervenționismului umanitar nu este una unanim acceptată la nivel internațional. Țările BRIC au decis că intervenționismul umanitar nu ar trebui să aducă atingere

⁸ Fareed Zakaria, *A New Era in US Foreign Policy* în <http://globalpublicsquare.blogs.cnn.com/2011/08/23/a-new-era-in-u-s-foreign-policy/>, 23 august 2011.

suveranității statelor și nu ar trebui să restrângă dreptul guvernelor de a decide în probleme naționale. Este interesant faptul că această opoziție puternică la adresa aplicării doctrinei RP în Siria a avut la bază implementarea aceleiași doctrine în Libia⁹.

Astfel încât putem spune că „primăvara arabă” a condus la dezvoltarea unui nou tip de intervenționism american, care nu va fi similar cu cel aplicat între 2009 și 2011 în Afghanistan ci va avea la bază lecțiile învățate din Libia. Obiectivul principal va fi în acest caz obținerea unor victorii rapide și decisive pe teren, care să împiedice prelungirea conflictului pe o perioadă lungă de timp, dând astfel șansa grupărilor locale să înlocuiască trupele americane în conducerea operațiunii.

De asemenea acest nou tip de intervenționism se va baza pe utilizarea cu precădere a forțelor aeriene, fiind încurajată o prezență limitată a trupelor americane pe teren, ceea ce va facilita dezvoltarea unei coaliții multilaterale. Concentrarea pe forțele aeriene și caracterul multilateral al intervenției va genera o mai mare legitimitate politică și va descrește riscul unor pierderi umane mari¹⁰.

BIBLIOGRAFIE

- www.foreignaffairs.org - Shashi Tharoor - Why America Still Needs the United Nations - Foreign Affairs-September/October 2003
- www.foreignaffairs.org - Michael J. Glennon - Why the Security Council Failed- Foreign Affairs, May/June 2003
- www.foreignaffairs.org - Peter J. Spiro - The New Sovereignists: American Exceptionalism and Its False Prophets, Foreign Affairs, November/December 2000
- www.foreignaffairs.org - Michael J. Glennon The New Interventionism: The Search for a Just International Law, Foreign Affairs, May/June 1999
- www.dcaf.ch - Dr. A. Robin Luckham - The International Community And State Reconstruction In War-Torn Societies - DCAF Conference Papers
- www.un.org - Fifty-ninth session - Report of the Secretary-General - In larger freedom: towards development, security and human rights for all;
- www.untreaty.org – Charter of the United Nation, cap VII
- www.iep.utm.edu – The Internet Encyclopedia of Philosophy- Interventionism
- www.foreignpolicyjournal.com
- <http://globalpublicsquare.blogs.cnn.com>
- www.guardian.co.uk.

⁹ Chris Keeler, *op.cit.*, în <http://www.foreignpolicyjournal.com/2011/10/12/the-end-of-the-responsibility-to-protect/>, 12 octombrie 2011.

¹⁰ *A New Approach To Interventionism* în <http://blog.psaonline.org/2012/01/17/a-new-approach-to-interventionism/>, 17 ianuarie 2012.

SECURITATEA DUNĂREANĂ – O NOUĂ VALOARE EUROPEANĂ

DANUBIAN SECURITY – A NEW EUROPEAN VALUE

Vlăduț BRÎNZĂ*

Dunărea este un factor integrator și dinamizator al extinderii Uniunii Europene. Complexul Marea Nordului-Rin-Main-Dunăre-Marea Neagră favorizează dezvoltarea economică și grăbirea integrării statelor din estul și sud-estul Europei în structurile europene și euroatlantice, precum și de antrenarea unor noi state în angrenajul cooperării internaționale, pe măsura încadrării regiunii limitrofe axului în circuitul economic, cât și geostrategic. Controlul Dunării și a conexiunii sale cu Marea Neagră înseamnă acces la piețe și surse de materii prime. Procesul de construcție a Uniunii Europene accentuează importanța Europei Centrale și de Sud-Est. Racordarea Uniunii Europene cu zona economică a Marii Negre determină un puternic sistem de cooperare și alianțe. Translatarea centrului de greutate pe axa danubiano-pontică generează o nouă valoare europeană: securitatea dunăreană. Pentru al doilea deceniu al acestui secol, este necesară reconfigurarea securității europene pe trei piloni: euroatlantic, mediteranean și dunărean.

Cuvinte cheie: complex strategic; securitatea Dunării; Uniunea Europeană; Dunărea; Marea Neagră.

Danube is an integration and speeding factor for the European Union extension. Northern Sea-Rhine-Main-Danube-Black Sea ensemble influences the economic development and the acceleration of the Eastern and South-Eastern European countries integration in European and Euro-Atlantic structures, as well as integration of some new countries in international cooperation chain, depending on the framing of the adjacent to the axe areas in economic and geo-strategic circle. Control of Danube and its connection with the Black Sea mean access to markets and raw materials resources. European Union building-up process is lightening the importance of the Central and South-Eastern Europe areas. Connection of the European Union with the economic area of the Black Sea establishes a strong system of cooperation and alliances. Moving of the gravity center on Danube-Pontic axe gives a new European value: Danube security. For the second decade of this century, there is necessary that the European security to be rearranged on three pillars: Euro-Atlantic, Mediterranean and Danube ones.

Keywords: strategically complex; Danube security; European Union; Danube; Black Sea.

* Doctorand, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”; e-mail: vladutz_brinza@yahoo.com

Dunărea, parte a complexului strategic fluvio-maritim european

Prin poziția sa geografică¹, prin debitul de apă și resursele economice ale bazinului său, *Dunărea este cel mai important fluviu european*. Deși, ca lungime și debit, este depășită de Volga, Dunărea are avantajul de a străbate pe orizontală continentul european, din partea occidentală a acestuia până la Marea Neagră. Poziționându-se relativ egal față de Marea Nordului, Marea Baltică, Marea Adriatică și Mediterană, și vărsându-se în Marea Neagră, Dunărea permite deschiderea unor căi de comunicație spre Asia Centrală. Aceste aspecte l-au determinat pe cunoscutul om de știință Grigore Antipa să afirme că „*Dunărea are o importanță și un rol mondial*”.

Dezvoltând ideile lui Antipa, se poate aprecia că Dunărea reprezintă astăzi un element esențial în strategiile economice care vizează atât ideea de integrare europeană, cât și pe aceea, mai largă, de conexare la Europa a unor importante regiuni din Asia și Orientul Apropiat². “Una din cauzele permanente ale războaielor din Europa din ultimele două secole a fost controlul egoist asupra căilor de navigație europene. Vorbesc despre Dunăre, despre strâmtoarele Mării Negre, despre Rin, despre canalul de la Kiel și despre toate căile de navigație interioară ale Europei care traversează două sau mai multe state” spunea la 9 August 1945, după Conferința de la Potsdam, președintele Truman.

Considerăm că istoria frământată a Europei a fost strâns legată de regimul juridic al Dunării, iar tabla de șah a jocurilor intereselor politico-diplomatice și economice a reflectat întotdeauna problemele acesteia. Și cum fluviul Dunărea nu este o simplă cale de apă, ci o puternică bază pentru infrastructura oricăror interese, problemele sale trebuie pe deplin înțelese. După 1990, eforturile de integrare europeană au revenit în actualitate, însă instabilitatea din Balcani, generată de dispariția Iugoslaviei, a făcut ca Dunărea să nu poată fi folosită pe deplin ca o axă a integrării europene. În condițiile politice de astăzi, există reale premise pentru ca Dunărea să asigure o integrare a țărilor din est în Uniunea Europeană. Aceasta ar permite o armonizare a economiei continentului, punând pe noi baze complementaritatea economică dintre Europa apuseană și cea răsăriteană³.

Un fluviu desparte și unește în egală măsură, iar Dunărea constituie atât frontiera naturală a mai multor state europene, cât și o excelentă, dar prea puțin folosită cale de navigație. Viziunea privind viitorul UE implică estomparea până la dispariție a frontierelor interne și sporirea comunicării între țări și regiuni. Dunărea are, astfel, vocația de a constitui coloana vertebrală a unei construcții macroregionale în care să se regăsească, în căutarea

¹ Alecsandru C. Sobaru, Gabriel I. Năstase, Chiriac Avădanei - coordonatori, *Artera navigabilă Dunăre-Main-Rhin. Strategii europene orizont 2020*, București, Editura Economică, 1998, cap.6 – prof.univ.dr. Florina Bran, lector univ. Mihai Oprețescu, pp. 99-105.

² Alecsandru C. Sobaru ș.a., *op.cit.*, pp.134-141.

³ Reunificarea Germaniei, precum și sfârșitul războiului din fosta Iugoslavie reprezintă factori favorabili pentru redefinirea rolului Dunării în Europa. Prin poziția sa geografică, statul german, traversat de Dunăre și Rhin se află în situația de placă turantă în centrul continentului, în măsură să reia colaborarea și cooperarea economică atât cu țările din răsăritul Europei, cât și cu cele din zona Caucazului și a Mării Caspice.

bunăstării comune, landuri, regiuni și state din UE, alături de țări care nu aparțin sau încă nu aparțin Uniunii. Prin perspectivele politice și economice pe care le deschide, cooperarea danubiană, în cadrul unei regiuni dunărene, mai mult sau mai puțin formale, mai mult sau mai puțin instituționalizate, se poate constitui într-o structură esențială a Europei unite și a lumii globalizate de mâine. Începând cu anul 1992, după finalizarea canalului Main-Dunăre, s-a realizat o nouă cale fluvială navigabilă cu o lungime de 3.540 km care traversează pe diagonală Europa, de la Marea Nordului până la Marea Neagră.

Complexul Marea Nordului-Rin-Main-Dunăre-Marea Neagră este un ansamblu de construcții hidrotehnice, cu funcții deosebite, amplasate de-a lungul a două mari fluvii ce traversează Europa, alcătuind o cale navigabilă care străbate continentul de la nord la sud pe teritoriul a unsprezece state și leagă Marea Neagră de Marea Nordului. Acest complex are ca elemente de bază fluviile Dunărea și Rin, conexate prin intermediul canalului Dunăre-Main, fluvii care se varsă unul în Marea Neagră (prin gurile naturale ce alcătuiesc Delta Dunării și prin canalul Dunăre-Marea Neagră), altul în Marea Nordului (prin gurile ce alcătuiesc Delta Rinului). Complexul este de o importanță majoră în sistemul european al căilor navigabile interioare și această situație nu se va schimba nici în viitor. În prezent, cu excepția a trei state riverane, Serbia, Republica Moldova și Ucraina, toate statele străbătute de componentele complexului sunt membre ale Uniunii Europene, ceea ce asigură condiții bune pentru a se investi în această cale navigabilă pentru a o transforma într-o coloană vertebrală a Europei pe deplin funcțională. Rinul și Dunărea constituie, în prezent, factorii integratori în amplul și complexul proces de multiplicare a relațiilor dintre țările riverane și celelalte țări ale continentului european, proces care reprezintă un factor dinamizator al extinderii Uniunii Europene. În condițiile în care Uniunea Europeană parcurge o etapă de redefinire a identității și a coeziunii interne și a necesității de a se afirma ca actor competitiv și dinamic într-o lume în continuă globalizare, pe fundalul „digerării” celui de-al cincilea val al extinderii, început în 2004 cu zece state și finalizat prin aderarea României și a Bulgariei la 1 ianuarie 2007, acest complex poate fi un factor de dezvoltare economică și de echilibru social. Aceasta deoarece Uniunea Europeană se află într-un proces de reconectare cu proprii cetățeni și de recâștigare a susținerii acestora pentru proiectul politic european, pe baze care să corespundă preocupărilor lor, la începutul secolului XXI.

În egală măsură, Uniunea Europeană caută răspunsuri credibile și eficiente în vederea întăririi rolului său extern, pe fondul parteneriatului, dar și al competiției strategice cu SUA și statele din Asia. Uniunea Europeană trebuie să facă față provocării de a se adapta permanent schimbărilor generate de o serie de factori, atât interni (extinderea, îmbătrânirea și scăderea populației, necesitatea adaptării instituțiilor Uniunii, eficiența, transparența și legitimitatea deciziei la nivel comunitar, comunicarea cu proprii cetățeni), cât și externi (criza economico-financiară mondială, criza resurselor naturale și de materii prime, competiția venind din partea celorlalți poli de putere și nu numai, amenințarea teroristă,

instabilitatea politică din statele Africii de Nord, amenințări care țin de mediul înconjurător, cum ar fi schimbările climatice, dezastrelor naturale, pandemii etc.).

La interferența intereselor economice, dar și politice, Dunărea reprezintă astăzi un punct cheie și pentru Alianța Nord Atlantică facilitând accesul la regiunea extinsă a Mării Negre. În acest context, complexul fluvio-maritim poate constitui un mijloc favorizant al dezvoltării economice și de grăbire a integrării statelor din estul și sud-estul Europei în structurile europene și euroatlantice. Importanța complexului este dată de factorul economic, în principal, dar nu trebuie neglijată nici valoarea acestuia ca aliniament și direcție strategică, incluzând rolul afluenților, al sistemelor hidrotehnice, al canalelor și lucrărilor de artă aferente. Prin deplasarea centrului de greutate spre Europa Centrală și de Sud-Est, determinată de procesul de construcție a Uniunii Europene, putem afirma că și din punct de vedere al securității apare o translație a centrului de greutate al acesteia pe axa danubiano-pontică, fapt ce ne îndreptățește să identificăm o nouă valoare a securității europene: securitatea dunăreană. Transformările care conduc la actualii parametri ai acestui areal de securitate trezesc un interes major pentru statele riverane și nu numai.

Uniunea Europeană, în realizarea tradiționalei strategii germane „Ostpolitik”, adică pătrunderea pe continentul asiatic prin subordonarea Europei Centrale și, mai ales a țărilor dunărene (lucru care s-a realizat în mare măsură), încearcă realizarea unui control al zonei. Prin axa danubiano-pontică, Uniunea Europeană dorește să mențină controlul și supremația „drumului mătăsii” și a axei energetice euroasiatice. NATO va urmări și se va implica în promovarea păcii și securității⁴ în regiune, interesele de securitate ale NATO putând fi afectate de alte riscuri de natură mai largă, incluzând actele de terorism, sabotajul și crima organizată, precum și întreruperea de fluxuri energetice vitale.

Arealul statelor fluvio-maritime Dunăre – Marea Neagră generează și va genera strategii geopolitice, geostrategice și geoeconomice cu implicații în sfera securității zonale și a dezvoltării proiectelor energetice și comerciale vitale Uniunii Europene. Pentru statele care nu se află în acest areal, accesul la axa ponto-danubiană se poate realiza prin rețele de canale navigabile conectate la sistem sau prin dezvoltarea rețelelor multimodale de drumuri și căi ferate. În viitor, partenerii euroatlantici au obligativitatea recunoașterii statelor importante regăsite pe axa ponto-danubiană, ca actori geopolitici importanți, în acest sens având rolul bine stabilit de a genera o reprezentare geostrategică bine conturată și o mai mare fermitate în implicarea acestor state în proiectele generate.

Complexul strategic Dunăre-Main-Rhin – axă și centru de greutate al securității europene

Relațiile europene au cunoscut o evoluție diferită în zonele străbătute de Complex. Astfel, dacă în zona Europei de Vest străbătute de Rin și Main, mărginită de Marea Nordului, după convulsiile produse de cel de-al II-lea Război Mondial acestea s-au stabilizat

⁴ The Alliance Strategic Concept, NATO Office of Information and Press, 1999, p.8.

prin înființarea unor organisme și organizații de cooperare economică, politică și militară, spațiul dunărean și cel al Mării Negre a cunoscut o lungă perioadă în care, atât în relațiile dintre statele din blocul comunist din zonă, cât și în relațiile lor cu alte state de pe acest culoar european, au evoluat în funcție de interesele URSS. În ultima perioadă, după destrămarea blocului comunist s-a constatat o evoluție pozitivă a relațiilor internaționale constituite în acest spațiu, de la forme rudimentare la forme complexe de cooperare, fără de care acesta nu ar avea identitate proprie. Inițial ideea construirii canalului Rin – Main – Dunăre a încercat să traseze o linie de demarcare chiar în inima Europei, pentru ca ulterior această linie să atragă atenția asupra unei idei simple și evidente: acest Complex este în Europa, iar cooperarea și colaborarea regională trebuie extinse la nivelul întregii Europe din și pentru realizarea conceptului de globalizare. Integrarea se constituie în principala modalitate de realizare a Uniunii Europene. Ea reprezintă un proces foarte complex prin care statele edifică o nouă comunitate ce se dorește a fi de tip unitar, monolitic. Integrarea europeană nu este, deci, o simplă alăturare a părților, ci o nouă construcție ce se realizează prin fuzionarea părților. Problema cea mai acută care se pune – cel puțin în această etapă – este dacă părțile rămân entități sau doar componente ale unei entități. Cu alte cuvinte, Europa Unită va fi o entitate de entități sau pur și simplu o entitate. Răspunsurile la această întrebare împart europenii în două. Unii văd o Europă fără frontiere, fără state politice, adică o Europă a regiunilor, o Europă federală, alții consideră că bătrânul nostru continent trebuie să devină o Europă a statelor, adică o entitate de entități.

În prezent prin dezvoltare, țările care beneficiază de “curs al Dunării” sunt tot mai integrate putând afirma rolul de factor integrator al complexului strategic, ce se constituie în vector pentru resurse și dezvoltare. Racordarea Uniunii Europene cu zona economică a Marii Negre determină un puternic sistem de cooperare și alianțe. În acest mod se pot asigura creșterea siguranței și a stabilității în zonă, conjugarea intereselor economice ale statelor și eliminarea decalajelor de dezvoltare existente. Controlul Dunării și a conexiunii sale cu Marea Neagră a însemnat și înseamnă acces la piețe și surse de materii prime, dar și ținerea sub observație a unor zone cunoscute a fi gazdă și, totodată, centre de expansiune a instabilității și crizelor. Prin cooperare dunăreană se poate diminua efectul factorilor de risc. Drept urmare, acest complex fluvio-maritim are o importantă dimensiune strategică și de cooperare în Europa deoarece permite atât conectarea complexă la spațiul pan-european prin trasee economice și de asigurare a securității regionale, cât și dezvoltarea cooperării regionale pe mai multe axe fixate pe acest culoar de transport.

Spațiul Complexului Marea Nordului-Rin-Main-Dunăre-Marea Neagră reprezintă punct de interes pentru Marile Puteri, indiferent de modul în care acestea consideră că trebuie să acționeze pentru realizarea propriilor interese. La interferența intereselor economice, dar și politice, Dunărea reprezintă astăzi un punct cheie pentru Alianța Nord Atlantică constituind facilitarea accesului la regiunea extinsă a Mării Negre din interiorul zonei, precum și pentru reprezentarea geopolitică a Uniunii Europene. În acest sens, s-au exercitat într-o primă fază eforturi comune de natură economică, politică, militară, socială și

a mediului ambient, pentru ca, mai apoi, să se caute soluții pentru dezvoltarea regională în contextul globalizării. Un alt argument în susținerea importanței complexului ca axă și centru de greutate al securității europene îl constituie elementele teoriei zonei pivot, dezvoltată la începutul secolului trecut de Halford Mackinder. În 1919, autorul, fost decan al Facultății de Științe Economice și Politice din Londra și vicepreședinte al Societății Regale de Geografie, publică lucrarea „Democratic Ideals and Reality” în care abordează într-un mod cu totul nou lumea. El operează cu noțiuni ca: Oceanul Planetar, Insula Mare a Lumii (formată din Eurasia și Africa), renunțând practic la împărțirea planetei în oceane și continente.

Oceanul Planetar reprezintă 3/4 din suprafața globului și era dominat la vremea respectivă de Marea Britanie (care deținea supremația oceanică). Din această cauză, teoriile sale vor viza în special zona de uscat, adică Insula Mare a Lumii, pentru ca vastele resurse ale acesteia să fie controlate tot de către această mare putere. Autorul consideră că Africa face parte din Insula Mare a Lumii datorită faptului că ea este perfect unită cu Asia (Canalul de Suez fiind făcut de om) și aproape unită la strâmtorile Gibraltar și Bab-el-Mandeb cu Europa. Având în vedere faptul că Insula Mare a Lumii deținea 2/3 din suprafața uscatului, că aici trăia majoritatea populației globului și că în plus cele mai mari bogății naturale se găseau tot aici, este de la sine înțeles de ce autorul elaborează un program de stăpânire a acestei zone. Din nefericire, din cauza condițiilor istorice (sfârșitul Primului Război Mondial, din care Anglia ieșise învingătoare) Mackinder nu a trezit interesul compatrioților săi, dar scrierile sale au avut un impact deosebit în Germania (care a văzut în ele o modalitate de a-și câștiga supremația pierdută în război). Mackinder vorbește despre heartland (inima lumii) care, după el, ar fi zona cuprinsă între Europa de Est (din Munții Urali sau de la Caspică și Volga) și Oceanul Pacific. Această zonă pivot este bogată în resurse naturale și deține o poziție-cheie în ceea ce privește comunicarea între diferitele regiuni ale globului. Inner (marginal) crescent reprezintă frontonul maritim alcătuit de statele care sunt situate în interiorul continentului, dar care au acces la Oceanul Planetar (Germania, Turcia, India, China). Outer (insular) crescent sunt statele care sunt exterioare zonei pivot (Marea Britanie, Africa de Sud, Japonia). Având în vedere toate acestea autorul stabilește trei condiții pentru dominarea lumii: „Cine stăpânește Europa de Est, stăpânește heartland; Cine stăpânește heartland, stăpânește Insula Mare a Lumii; Cine stăpânește Insula Mare a Lumii, stăpânește lumea”. Teoria s-a născut din temerile autorului față de pericolul provenit dintr-o eventuală aliere a statelor din Europa de Est și din zona pivot: Germania, Rusia și China. Tot el este cel care a sesizat că între Germania și Rusia nu există bariere naturale importante, fapt pentru care o eventuală expansiune a Germaniei în Est este foarte posibilă.

Din perspectiva multipolarității, putem privi edificarea Uniunii Europene, proiect inițial bazat pe motorul franco-german, ca alianță între o putere maritimă (Franța⁵) și una continentală (Germania) ca pe o încercare a puterilor europene de a realiza o uniune

⁵ Țară cu ieșiri largi la Marea Mediterană (în Sud-Est) și la Oceanul Atlantic (în Nord-Vest), în timp ce Germania are două mici ieșiri, în Nord, una spre Marea Baltică și una spre Marea nordului, ceea ce ne face să o considerăm în principal o putere continentală (de altfel, ea este percepută astfel de majoritatea specialiștilor în geopolitică).

politică de durată între ele, cu scopul de a forma un centru de putere politică și economică identificabile pe scena internațională a secolului XXI și nu numai atât, unul capabil să influențeze această scenă politică în interesul său. Pentru Uniune și implicit, pentru interesul vestic (Franța, Germania), esențial este să-și asigure o Insulă-Lume (identificabilă de noi drept regiunea bogată energetic a Asiei Centrale⁶) monolitică, gestionabilă în modalitatea condominium (împreună cu Rusia) sau prin aderarea Rusiei la Uniune și crearea EuroRusiei, proiect asumat de altfel de candidatul la Președinția Rusiei, Vladimir Putin.

Ca perspectivă a creșterii importanței complexului ca axă și centru de greutate al securității europene, subliniem potențialul de creștere adus de viitoarea integrare în Uniunea Europeană a statelor din Balcanii de Vest. Deși în ultimii 10 ani în Balcanii de Vest au fost înregistrați pași importanți în direcția reconcilierii, urmările războiului – probleme teritoriale, crime de război, refugiați etc. - sunt încă resimțite și, în anumite condiții, potrivit multor analiști, prezintă încă riscuri. De aceea, statele din zonă, în special cele mai fragile, și-au pus speranțele în aderarea la Uniunea Europeană și la NATO pentru asigurarea stabilității și păcii în regiune, pentru consolidarea independenței, suveranității și identității naționale. După cum se cunoaște, integrarea în Uniunea Europeană presupune nu numai reformarea sistemului politic, militar, economic, juridic, adaptarea la normele Uniunii, ci și rezolvarea prealabilă de către fiecare stat candidat a tuturor problemelor pendinte, de risc, în raporturile cu alte state din zonă, în special cu vecinii. Fără îndoială, dacă pe plan mondial nu intervin evenimente politice grave care să modifice echilibrul actual de forțe și construcțiile politice ce-l susțin, integrarea, cel puțin în Uniunea Europeană, a statelor din Balcanii de Vest va fi realizată. Țara noastră poate participa mai activ la consolidarea unui mediu favorabil stabilizării regiunii, poate reprezenta un exemplu și un îndemn pentru continuarea reformelor în Balcanii de Vest, sporirea prosperității și stabilității, intensificarea dialogului regional. Prin poziționarea sa geografică complexul a fost și rămâne o rută importantă de transport. Din perspectiva viitorului apropiat și ținând cont de importanța crescândă a Dunării ca arteră de transport, ar fi oportună realizarea unor rețele de canale, care să ducă la apariția unor noi căi europene de comunicație navală, cum ar fi Dunăre-Sava-Marea Adriatică, Dunăre-Morava-Vardar, care să îi sporească rolul de coloană vertebrală a cooperării pe multiple planuri între țările riverane și între statele Europei în general.

Ca urmare, perspectiva racordării bazinelor hidrografice ale Savei, Dravei și Moravei la complex, creează pentru acesta noi axe de legătură.

Introducerea securității dunărene în opțiunea de securitate și apărare europeană zonală, regională și națională

Opțiunea de securitate a acestui complex trebuie să fie însoțită și de o opțiune clară pentru apărare: responsabilitate UE pentru securitatea complexului și NATO pentru apărare.

Actuala arhitectură de securitate europeană reflectă trăsăturile esențiale ale mediului geopolitic în care se derulează: tranziția către sistemul internațional multipolar, competiția

⁶ Paul Claval, *Geopolitică și geostrategie, spațiul și teritoriul în sec. al XX-lea*, trad. Elisabeta Maria Popescu, Editura Corint, București, 2001, pp. 47-48; 52-53.

între puteri în spațiul euroatlantic pentru redistribuirea rolurilor; adâncimea integrării în UE; tentativele Federației Ruse de a menține statutul de mare putere pe arena mondială și de a ocupa poziții-cheie în structurile europene de securitate.

Securitatea se bazează atât pe stabilitatea politică, cât și pe cea militară, acestea fiind condiționări complementare. Un sistem mobil de securitate europeană va putea fi edificat numai dacă vor fi consolidate cele două componente. O politică de securitate bazată pe cooperare (specifică OSCE) și renunțarea la orice idee de a impune stabilitatea prin mijloace de confruntare. Scopul este promovarea cooperării în vederea prevenirii conflictelor în sfera politică și a reducerii pericolului confruntării armate. De asemenea, mai are scopul de a evita escaladarea potențialelor conflicte, punând un accent deosebit pe promovarea deschiderii și a transparenței.

Protecția strategică a ansamblului în cadrul UE și NATO se realizează prin următoarele modalități: prin grija factorului politico-militar național – care elaborează strategii pentru funcționarea, dezvoltarea și apărarea complexului; prin beneficiile protecției oferite de bazele și obiective militare existente în apropiere – categoriile de forțe amplasate în proximitatea complexului, atât cele NATO, cât și cele naționale, sunt în măsură să asigure o apărare eficientă a elementelor vitale ale acestuia; prin măsuri de protecție antiteroristă ale poliției complexului, derulate pe fiecare segment național al acestuia; prin protecția proprie a obiectivelor fluviale ce își desfășoară activitatea în complex – protecție asigurată cu forțe proprii, ori angajate; prin protecția satelitară oferită de NATO și prin servicii prestate de către SUA și Rusia. În acest scop sunt folosiți sateliți geostaționari, de rotație și de însoțire.

La nivel național, pentru fiecare segment, forțele de securitate ale complexului sunt conceptualizate, ori în bună parte, realizate. În prezent se poartă negocieri pentru realizarea unei forțe europene de securitate a complexului. La nivel național au fost elaborate: strategia de securitate a navigației de-a lungul arterei; strategia de securitate a infrastructurii complexului; strategia de intervenție antiteroristă; strategia de control a traficului.

Pentru securitatea de ansamblu a complexului rezolvarea trebuie să revină UE prin constituirea unor grupe acționale terestru-aeriano-fluviolo-maritime, care să îndeplinească misiunile principale preluate de la factorul de securitate național.

În contextul impunerii valorii de securitate dunăreană ca parte a securității europene considerăm că noua strategie de securitate a UE trebuie să aibă un capitol separat dedicat acesteia. Odată cu aderarea la NATO, strategia de securitate a României reflectă modificările care au loc în mediul de securitate intern și internațional, realitățile și tendințele globale. Ea este parte integrantă a securității europene și euroatlantice și constituie un tot unitar fundamentat pe efort național, pe acțiune comună, cooperare și parteneriat.

Securitatea națională se asigură prin eforturi proprii și prin cooperare cu aliații și partenerii, în conformitate cu prevederile programelor naționale, ale Strategiei de securitate a Uniunii Europene și ale conceptelor strategice ale Alianței. Ea vizează armonizarea eforturilor naționale cu angajamentele internaționale și identificarea modalităților de lucru

apte să prevină și să contracareze oportun amenințările. Eforturile vizează, totodată, promovarea democrației, păcii și stabilității în vecinătate și în alte zone de interes strategic, reducerea vulnerabilităților, dezvoltarea capacităților naționale și transformarea profundă a instituțiilor de securitate.

Strategiile zonale de securitate generate în cadrul proceselor politice de cooperare în regiunea Dunării în Europa Centrală și de Sud-Est precum Procesul de Cooperare Dunăreană, Pactul de Stabilitate din cadrul Procesului de Cooperare Dunăreană, Inițiativa NATO pentru Sud-Estul Europei (SEEI), Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (PSESE), Acordul pentru prevenirea și combaterea infrafracționalității (Acordul SECI), Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei (MPFSEE), Acordul Central European al Comerțului Liber (CEFTA), Grupul Vișegrad (V4), Inițiativa Central-Europeană (ICE) și Inițiativa de Cooperare Central-Europeană (CENCOOP) trebuie să-și axeze conținutul pe regiunea corespunzătoare din complex sau complementară complexului într-o armonizare cu noua componentă a securității europene, securitatea dunăreană.

România a susținut și va susține întărirea capacității de acțiune comună a UE, NATO, OSCE și Consiliului Europei în domeniul stabilizării regionale și sporirea gradului de coordonare a implicării în soluționarea problemelor din Balcani.

Complexul Marea Nordului-Rin-Main-Dunăre-Marea Neagră, deși în condițiile actuale geostrategice valoarea sa de obstacol s-a pierdut într-o mare măsură, are o valoare strategică deosebită pentru unele țări europene nemaritime (Serbia, Ungaria, Austria, Slovacia) deoarece le permite accesul la Bosfor, Gibraltar sau Marea Nordului și, de aici, la Oceanul Planetar. După scindarea Imperiului sovietic și după schimbările intervenite în Germania, de-a lungul său nu mai există zone de luptă, ci zone de legătură, în care cooperarea se amplifică pe multiple planuri.

Procesul de integrare în Uniunea Europeană a Balcanilor de Vest și a Europei de Est va fi de o complexitate deosebită. Pentru realizarea cu succes considerăm că se impun inițiative de securitate regională la Adriatică și la Marea Neagră, racordate securității dunărene. Securitatea, stabilitatea și cooperarea regională se vor îmbunătăți substanțial prin aplicarea cu fermitate de către întreaga comunitate de state din zonă a prevederilor Cartei relațiilor de bună vecinătate, stabilitate, securitate și cooperare în Europa de Sud-Est, adoptată de reuniunea șefilor de stat și de guvern de la București.

Pilon solid de stabilitate regională, țara noastră acordă o foarte mare importanță funcționării eficiente a structurilor de cooperare politico-economică instituite, dialogului statelor membre ale Inițiativei Central Europene (ICE), ale OCEMN, conferințelor economice regionale, afirmării vocației de integrare europeană a statelor regiunii, ca și modului în care lucrează structurile militare regionale.

O Europă Centrală și de Sud-Est puternic implicată în problemele securității și stabilității continentului nu poate fi decât opera comună a tuturor statelor regiunii, inclusiv a României, ce realizează o coerență deplină între politici, strategii și acțiuni.

Complexul Marea Nordului-Rin-Main-Dunăre-Marea Neagră poate constitui un mijloc favorizant al dezvoltării economice și de grăbire a integrării statelor din estul și sud-estul Europei în structurile europene și euroatlantice, precum și de antrenare a unor noi state în angrenajul cooperării internaționale, pe măsura încadrării regiunii limitrofe axului în circuitul economic, cât și geostrategic.

Racordarea Uniunii Europene cu zona economică a Mării Negre determină un puternic sistem de cooperări și alianțe. În acest mod se poate asigura creșterea siguranței și stabilității în zonă, conjugarea intereselor economice ale statelor, eliminarea decalajelor de dezvoltare existente.

Prin asigurarea securității și prin promovarea unui climat de pace, prosperitate și stabilitate și prin realizarea securizării „Drumului Mătăsii” se diminuează amenințarea reprezentată de riscurile convenționale și neconvenționale la adresa securității europene. Pentru a răspunde noilor riscuri și amenințări se impune un efort comun atât din partea statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice, cât și din partea statelor aflate pe axa Europa-Asia. În general, statele din aceste regiuni împărtășesc unele valori și principii democratice și au o istorie regională comună.

Rolul României ca beneficiar al unei mari părți din complex și mai ales din Dunăre, presupune inițiativă de securitate dunăreană prin convocarea și acordul țărilor dunărene pentru o strategie complexă în arealul Marea Neagră – Dunăre cu participarea actorilor interesați NATO, UE, Rusia, Turcia.

Concluzii

Complexul strategic Marea Nordului – Rin – Main – Dunăre- Marea Neagră creează o axă ce reprezintă „coloana” unui sistem geopolitic continental, care deschide drumul Uniunii Europene către Asia.

Complexul strategic poate lega polul înalt tehnologic occidental de polul estic (ruses) al resurselor generând un areal de integrare, dezvoltare și securitate atractiv în cadrul procesului de globalizare.

În actualul context de securitate se impune conștientizarea importanței securității dunărene în preocupările de securitate comună și colectivă. Pentru atingerea acestui deziderat propunem activități susținute prin media, dezbateră subiectului în activități academice, în forumuri științifice desfășurate la nivel național, regional și continental, precum și dezvoltarea unor proiecte cu finanțare din fonduri europene care să susțină studii pe această temă.

Inițiativele de securitate dunăreană pe segmente zonale: occidentală, central-europeană și sud-est europeană trebuie să realizeze conexiuni cu securitatea la Marea

Neagră și Marea Nordului. Fiecare strategie va trebui să arate riscurile, amenințările, interesele comune și colective de securitate, scopul, resursele alocate, managementul și să stabilească responsabilități.

Pentru deceniul al doilea al secolului XXI, considerăm necesară reconfigurarea securității europene pe trei piloni: euroatlantic, mediteranian și dunărean.

BIBLIOGRAFIE

- Constantin Onișor, *Europa 27*, Editura A.99, Iași, 2008.
- Teodoru Ștefan, Gheorghe Toma, Constantin Degeratu, Traian Liteanu, *Spațiul european sub impactul provocărilor globalizării*, vol. I și II, Repere evolutive, dimensiuni, realizări, Editura ANI, București, 2008.
- Iulian Lăzărescu, Constantin Onișor, *Complex strategic de securitate europeană*, Editura ANI, București, 2011.
- Alecsandru C. Sobaru, Gabriel I. Năstase, Chiriac Avădanei - coordonatori, *Artera navigabilă Dunăre-Main-Rhin. Strategii europene orizont 2020*, Editura Economică, București, 1998.
- Gabriel Vlase, Constantin Onișor, „*Securitate în Europa de Sud-Est – Actualitate și perspective strategice*”, Editura RAO, București, 2010.
- Paul Claval, *Geopolitică și geostrategie, spațiul și teritoriul în sec. Al XX-lea*, trad. Elisabeta Maria Popescu, Ed. Corint, București, 2001.
- Revista GeoPolitica nr. 39, *Axa Ponto-Danubiană – axă strategică*, Editura Top Form, București, 2011.
- Revista Gândirea românească nr. 3, București, 2009.

ANALIZĂ DE SECURITATE: PUTERILE EMERGENTE: BRICS

SECURITY ANALYSIS: THE EMERGING POWERS: BRICS

Cristina AVRAM*

Lumea este în schimbare și din ce în ce mai interdependentă. Această interdependență a condus la o creștere a cooperării internaționale, iar în această configurație, puterile emergente – Brazilia, India, Rusia, China și recent Africa de Sud – nu pot fi ignorate în procesul global de guvernare. Acest articol își propune să prezinte, plecând de la o abordare teoretică a conceptului de putere emergentă, poziționarea puterilor emergente (Brazilia, India, Rusia, China, Africa de Sud – BRICS) în sistemul global actual și modul cum acestea influențează distribuția puterii în sistem.

Cuvinte cheie: interdependență; puteri emergente; BRICS; India; Rusia; China.

The world is changing and is more interdependent. This global interdependence led to a real international cooperation and, in this configuration, the emerging powers - Brazil, India, Russia, China, and recently South Africa – can not be ignored in the global government process. This article aims to present, having as starting point a theoretical approach of the concept of emergent power, the positioning of emerging powers (Brazil, India, Russia, China, South Africa – BRICS) in the changing global system and how they are influencing the patterns of power in the system.

Keywords: interdependence; emergent powers; BRICS; India; Russia; China.

Introducere

Lumea este în schimbare. Globalizarea prin socio-efectele sale modifică ierarhia centrelor de putere, atât prin schimbarea modului în care protagoniștii își asumă și joacă rolurile, cât și prin accentuarea treptată a tendințelor de reconfigurare strategică a parteneriatelor, în funcție de interesele și obiectivele de securitate ale principalilor actori¹. Procesul globalizării este caracterizat prin interdependență și cooperare internațională, și în acest context puterile emergente ca Brazilia, Rusia, India și China nu pot fi ignorate în noua eră. Astfel, lumea secolului XXI devine din ce în ce mai multipolară, caracterizată de emergența acestor noi puteri (China, India, Brazilia, sau reafirmarea Rusiei), „momentul unipolar”² american sfârșindu-se, dar cu toate acestea încă nu se poate evoca o adevărată multipolaritate, SUA rămânând puterea

* Masterand al Universității Naționale de Apărare, București; e-mail: (cristina_avr@yahoo.com)

¹ George Poede, *Studii de securitate*, Ed. Cavallioti, București, 2005, p. 87.

² Charles Krauthammer, *The unipolar moment*, *Foreign Affairs*, vol7:1, 1990, pp.23-33.

dominantă, sau „singura superputere”³. Declinul american nu este o iluzie, dar trebuie înțeles în termeni relativi. Influența globală a SUA descrește datorită contrastului cu ridicarea altor actori de la nivel local, regional și global.

Deși există o mare incertitudine cu privire la ce țară va ajunge o putere majoră și când se va sfârși cu adevărat dominația SUA, se pot determina însă țările emergente care pot crea în secolul XXI un fel de multipolaritate asimetrică și care vor dori să se impună ca actori dominanți, mari puteri, puteri regionale sau puteri locale.

Puterile emergente – abordare teoretică

Sistemul relațiilor internaționale actual este bazat în continuare pe state suverane și pe relațiile dintre acestea. El a cunoscut și cunoaște evoluții foarte substanțiale, una dintre caracteristicile principale ale acestei perioade o reprezintă transformările legate de natura actorilor ce acționează în cadrul său. Odată cu apariția grupărilor și organizațiilor regionale, rolul central al statului s-a înscris pe o traiectorie descendentă. Deși statul rămâne principalul actor al relațiilor internaționale, sunt recunoscuți și actorii nonstatali, care sunt susceptibili de a avea putere de influență asupra relațiilor internaționale. Această tendință este însoțită de un multipolarism în dezvoltare, deja existând la nivel mondial o serie de mari puteri în ascensiune deopotrivă din punct de vedere militar și economic⁴.

În teoria relațiilor internaționale, **conceptul de putere emergentă** nu are o definiție unanim acceptată, existând o confuzie generală referitor la conceptul de puteri emergente, țări emergente, economii emergente sau piețe emergente, existând în acest sens, diverse accepțiuni.

Puterile emergente, sunt caracterizate de o preponderență regională, aspirația către un rol global și contestarea hegemoniei SUA. În particular, cooperarea dintre aceste state, și posibil alte puteri care sunt nemulțumite de o configurație unipolară a politicii internaționale, pot duce la crearea unei coaliții care are potențial să balanseze puterea americană. Ceea ce este evident la toate aceste puteri emergente este nemulțumirea față de structura existentă a politicii internaționale.

Unii analiști au încercat, de asemenea, să definească puterile emergente folosindu-se de o varietate de criterii, incluzând semnificația geopolitică și ponderea economică. Multe dintre acestea se regăsesc în țările BRIC, care posedă mijloacele economice pentru a-și face auzită vocea. Alții iau în considerare rezervele de schimb extern, de exemplu Brazilia și China. Unele influențează sau se poziționează ele însele să influențeze piețele economice globale, așa este cazul Rusiei și al Braziliei care pare să devină un mare jucător energetic, prin descoperirea terenurilor de petrol de către Petrobas în 2007, sau al Chinei care a devenit un centru manufacturier global și dezvoltă capacități tehnologice solide și stabile⁵.

³ Thomas Renard, *A BRIC in the world: emerging powers, Europe, and the coming order*, Egmont Paper, no. 31, Academia Press for Egmont - The Royal Institute for International Relations, 2009, Bruxelles, p. 3.

⁴ Teodor Frunzeti, Dorel Bușe, *Relații internaționale*, Ed. Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2011, pp. 51-52.

⁵ Mzukisi Qobo, *Emerging powers and the changing global environment: leadership, norms and institutions*, South African Institute of International Affairs, London, 2011, p. 6.

Astfel, noțiunea de „putere emergentă” este dată de o evaluare teoretică a comportamentului internațional al statelor ce este determinat de locul lor în sistemul internațional. Statele mici, în general, se aliniază, marile puteri încearcă să balanseze puterea, „puterile mijlocii” plutesc într-un univers postmodern irelevant, iar puterile hegemonice încearcă să controleze totul. Puterile emergente sunt distincte deoarece identitatea lor este dinamică; poziția lor este schimbătoare pe măsură ce puterea lor crește și, odată cu aceasta capacitatea lor de a produce efecte, deținând un anumit potențial sistemic revizionist. Interpretarea structurală a comportamentului unui stat este larg contestată, alternativele liberale considerând natura unității ca factor determinant al comportamentului său extern și prin modele mixte că politica externă a unui stat este produsul considerațiilor atât interne cât și internaționale. Între structura realistă și perspectiva liberală se regăsesc și interpretările regionale care sugerează că, comportamentul extern al statelor poate fi puternic influențat de contextul geografic imediat. Mai mult, interpretările sistemice tind să pună accentul pe *hard power*. Totuși, multe state, inclusiv unele puteri emergente, caută să-și întărească pozițiile în sistemul internațional prin exercițiul unei *soft power* – promovarea ideilor și a valorilor care sunt atrăgătoare pentru ceilalți⁶.

Pe de altă parte, discuțiile cu privire la puterile emergente fac în general trimitere la un fond economic, în acord cu teza lui Paul Kennedy, „Rise and fall of great powers”, potrivit căreia dezvoltarea economică este necesară și preliminară emergenței politice și militare⁷. Astfel o putere emergentă, este de așteptat să treacă printr-o fază de dezvoltare economică pentru a putea integra și domina o parte din economia globală. În această privință, conceptul de putere emergentă poate fi pus în corelație cu conceptul de piață economică emergentă folosit de Antoine van Agtmael, un analist al Băncii Mondiale, în 1980, pentru a caracteriza țările în tranziție rapidă, în curs de industrializare, cu rate economice în creștere care au oferit oportunități pentru investiții economice. Dar nu toate economiile emergente devin puteri emergente. „Dragonii asiatici” (Hong Kong, Singapore, Coreea de Sud și Taiwan) urmași de „Tigrii asiatici” (Indonezia, Malaezia, Filipine și Tailanda) sunt cazuri cunoscute de piețe economice emergente și nimeni nu consideră vreuna din aceste țări ca putere globală sau cel puțin regională. Motivul este că puterea nu înseamnă numai finanțe și economie, ci sunt mai mulți factori care trebuie luați în seamă⁸.

Emergența economică este legată de emergența puterii și poate fi văzută ca și precondiție necesară, dar nu este un mijloc și o condiție suficientă pentru puterea globală. Puterea unui stat, poate fi însă concepută pe trei nivele: 1) resurse și capabilități; 2) modul

⁶ Neil S. Macfarlane, *The „R” in BRICs: is Russia an emerging power?*, *International Affairs*, vol. 82, nr. 1, Ianuarie 2006, p.41.

⁷ Thomas Renard, *G20: Towards a new order*, *Studia Diplomatica*, vol.63, Nr.2, 2010, Academia Press for Egmont - The Royal Institute for International Relations, Bruxelles, p.8.

⁸ *Ibidem*, p.8.

în care puterea este convertită prin procesul național; și 3) puterea în rezultate sau modul în care acționează statul în anumite circumstanțe⁹.

Cele mai multe țări emergente sunt încă considerate astăzi ca țări în dezvoltare care trebuie să prindă din urmă lumea dezvoltată. Dincolo de faptul că aceste țări au în comun dezvoltarea, ele sunt însă caracterizate de diferențe fundamentale: 1) se află la niveluri de dezvoltare diferite. De exemplu, ele se găsesc în patru grupuri diferite referitoare la venitul/cap de locuitor, în clasificarea Băncii Mondiale: economii cu un venit scăzut (975\$ sau mai puțin), nu există date pentru vreo putere emergentă în 2010, deși India se regăsea în acest grup în 2007; printre economiile cu venit mijlociu (976\$-3855\$) se situa China și India; între economiile cu venituri mijlocii – superioare (3856\$ – 11905\$) se situează Brazilia, Rusia și Africa de Sud; între economiile cu venituri superioare (11906\$ sau mai mult) se situează Hong Kong, Singapore și Coreea de Sud¹⁰; 2) au un trecut istoric și cultural foarte diferit. China și Rusia sunt (foste) regimuri comuniste. India este un fost lider al țărilor nealiniat și o țară cu valori democratice și pluraliste. Brazilia și Africa de Sud împart un trecut autocratic pe două continente diferite; 3) au urmat căi diferite de dezvoltare care încă le influențează forma economiei lor de azi, arătând că există mai multe modele de dezvoltare, decât cel occidental. Brazilia și India, de exemplu, au folosit un model de industrializare prin substituirea importurilor; în timp ce China a urmat modelul de industrializare prin exporturi.

În concluzie, o putere emergentă este o țară – sau mai precis un actor – care își dezvoltă resursele și capacitățile în majoritatea dimensiunilor puterii și care este capabilă să convertească aceste resurse și capacități în putere globală. Accentuarea rezultatelor comportamentului său este importantă, deoarece o țară care nu dorește sau nu este capabilă să-și folosească capacitățile pe plan internațional, nu poate fi considerată o putere. Extensia acestor resurse și capacități, precum și dorința de a le transforma în putere determină dacă un actor va fi o putere globală, regională sau locală.

BRICS și rolul lor în sistemul global

Sistemul global a suferit schimbări semnificative în ultimele două decade, de la căderea zidului Berlinului. În timp ce puterile industriale ca SUA, Europa și Japonia sunt încă forțe conducătoare la nivel de decizie, se înregistrează totuși o redistribuire a puterii globale, o trecere către nonpolaritate, interpolaritate sau multipolaritate, existând în continuare incertitudinea cu privire la ce va fi în deceniile următoare și cine va deține puterea.

În acest sistem în schimbare, țările BRICS sunt văzute ca principalele puteri emergente. Această viziune se datorează lui Jim O'Neill, care în analiza sa pentru Goldman Sachs, „Dreaming with Brics. The Path to 2030”, acordă o mare importanță puterilor

⁹ Gregory F. Treverton, Seth G. Jones, *Measuring National Power*, National Security Research Division, Santa Monica, 2005, p.1.

¹⁰ Th. Renard, *G20: Towards a new [...] în op.cit.*, p.8.

emergente. Ulterior un alt studiu al Goldman Sachs „Building better global economic BRICS” compara rezultatele economice ale economiilor emergente (BRIC) cu cea a țărilor G7 (SUA, Japonia, Germania, Marea Britanie, Franța, Italia și Canada)¹¹ și considera creșterea lor raportată la dolar ca depășind creșterea țărilor G7 până în 2050, ce a fost ulterior revizuită la 2040¹².

BRIC, adică grupul format din Brazilia, Rusia, India, China, născut în 2009, la inițiativa Rusiei, având ca idee centrală instituționalizarea și politizarea acronimului „BRIC” creat de Goldman Sachs în 2001, iar din 14 aprilie - BRICS, la cel de-al treilea summit al BRIC, alăturându-se acestui club și Africa de Sud¹³, este acum parte a peisajului geopolitic global și reprezintă o coaliție heterogenă a unor puteri competitive ce împărtășesc un obiectiv politic fundamental comun: să erodeze revendicările hegemonice ale Vestului, prin protejarea suveranității politice a statelor. Ele nu caută să formeze o coaliție politică anti-occidentală, bazată pe o contrapropunere sau o viziune radical diferită a lumii, ci sunt preocupate să-și mențină independența de decizie și acțiune națională într-o lume care se află într-o interdependență crescută economică și socială.

Importanța crescândă a unei colaborări între statele BRICS a fost conștientizată tot mai mult și de liderii celor cinci state, ceea ce a făcut ca în ultimii ani statele BRIC să organizeze întâlniri de lucru oficiale. Dacă la data de 16 iunie 2009 liderii celor 4 state BRIC s-au reunit în Ecaterinburg, pentru a discuta diverse teme legate de criza economică din 2008, precum comerțul internațional, rolul dolarului ca monedă de rezervă și participare în organisme internaționale, printre altele, la reuniunea oficială din 16 aprilie 2010 din capitala Braziliei, cele patru mari puteri emergente și-au exprimat dorința creării unei noi ordini mondiale „democratică, justă și multipolară”. Mai mult, în declarația finală a summit-ului se precizează faptul că este nevoie ca instituții internaționale precum FMI, Banca Mondială și Consiliul de Securitate al ONU să fie reformate, astfel încât să reflecte mai mult importanța economiilor emergente¹⁴. Funcția primară a acestor întâlniri este aceea de a servi ca un forum de consultare sau ca un grup de presiune informală, înainte de a acționa mai eficace în cadrul unor instituții multilaterale formale. Astfel, pentru Brazilia, India și Africa de Sud aceste forumuri BRICS contribuie la consolidarea profilului lor internațional și le susține voința de a se proiecta ca puteri emergente, dincolo de statutele lor respective de puteri regionale. Mai mult, în cadrul instituțiilor internaționale, în special în cadrul ONU,

¹¹ Jim O'Neill, *Building Better Global Economic BRICs*, Goldman Sachs Global Economics Paper, 66, 30 noiembrie, 2001, în <http://www2.goldmansachs.com/our-thinking/brics/building-better.html>, accesat la 02.02.2012

¹² D. Wilson & R. Purushothaman, *Dreaming with BRICS: The Path to 2050*, Goldman Sachs Global Economics Paper, 99, 2003, <http://www2.goldmansachs.com/our-thinking/brics/bricsdream.html>, accesat la 02.02.2012

¹³ Folashadé Soulé-Kohndou – *IBSA, BRICS : l'Intégration des pays émergents par les clubs ?* – mai 2011 <http://www.ceri-sciences-po.org>, accesat la 01.02.2012

¹⁴ Dorel Bușe, *Centre și raporturi de putere în relațiile internaționale în epoca post Război Rece*, Ed. Universitatea Națională de Apărare, București, 2012, p. 229.

cooperarea între India, Brazilia și Africa de Sud (IBSA) vizează un dublu obiectiv, cel de legitimizare (dreptul de asociere și de incluziune în cadrul unui sistem al cărui proces decizional, le-ar integra, în special în cadrul Consiliului de Securitate) și cel de autonomizare (voința de a prezerva independența și autonomia de acțiune vis-a-vis de marile puteri). Obiectivul este deci, de a contribui la o reechilibrare a guvernantei mondiale¹⁵.

Dar, această coaliție puternic defensivă rămâne slabă în fața acțiunilor ofensive, întrucât statele suverane care o formează își urmează obiectivele naționale. Deoarece aceste state sunt încă neîncrezătoare unul față de celălalt, din motive diverse (rivalitatea sino-indiană), BRICS are probleme în interpretarea suveranității ca altceva decât un joc cu sumă nulă, în care se auto-includ. Acest atașament limitat față de suveranitate reprezintă atât punctul lor forte cât și cel slab¹⁶.

Mai mult, problema suveranității a devenit mai stringentă odată cu începutul „Primăverii Arabe”. La Națiunile Unite, BRICS a format un front unit împotriva țărilor occidentale pentru a preveni votarea unei rezoluții care ar fi încălcat suveranitatea statului opresiv. De acord ele au votat în favoarea Rezoluției 1970, care plasa Libia sub sancțiuni. Câteva săptămâni mai târziu, totuși, ele s-au abținut (cu excepția Africii de Sud) în timpul votului decisiv care croia drum intervenției militare a NATO. Abținerile BRICS au fost văzute ca un progres vis-a-vis de relativizarea suveranității statului pe baza responsabilității de a proteja. Optimismul politic al Occidentului s-a dovedit a fi prematur; într-un fel sau altul toate țările BRICS și-au exprimat părerea că NATO a depășit drepturile date de Rezoluția 1973 din Libia și și-au exprimat teama de a se repeta această măsură și în cazul Siriei. Ele doar au decis să se opună votului oricărei rezoluții care ar submina suveranitatea Siriei, opunându-se Occidentului fără să fie capabile să ofere o alternativă¹⁷.

În **termeni demografici**, BRICS deține două dintre cele mai populate țări și încă două cu populații considerabile: China deține 19,7% din totalul populației lumii, urmată de India cu 17,2%, de Brazilia – 2,8%, Rusia – 2,1% și Africa de Sud – 0,7%¹⁸. În ciuda **teritoriilor** lor vaste – Rusia – 17 milioane km², India – 3,2 milioane km², China – 9,3 milioane km², Brazilia – 8,5 milioane km² și Africa de Sud – 1 milion km² – BRICS diferă de la o țară la alta în privința resurselor, nivel de industrializare și impact asupra economiei globale. În plus, Rusia, India și China sunt puteri militare, în timp ce Brazilia nu s-a angajat niciodată într-o cursă a înarmărilor. Acestea au ca și caracteristici comune economia stabilizată recent; situația politică stabilă; nivele de producție și export în creștere; rezerve

¹⁵F. Soulé-Kohndou, *IBSA, BRICS : l'intégration des [...] în op.cit.* 01.02.2012

¹⁶ Zaki Laïdi, *The BRICS Against the West?*, Ceri Strategy Papers, no. 11- Hors Série, Noiembrie 2011, p.2, în http://www.ceri-sciences-po.org/ressource/n11_112011.pdf, accesat la 02.02.2012

¹⁷ *Ibidem*, p.8.

¹⁸ Cf. BRICS: Joint Statistical Publication, 2011 în <http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/otherdata/brics2011/P0201104125191303418.pdf>, accesat la 02.02.2012

însemnate de resurse minerale; investiții în sectoarele infrastructurii; PIB în creștere; indici sociali în proces de îmbunătățire; diminuare, deși lentă, a diferențelor sociale; accesul rapid al populației la sistemele de comunicații precum celulare și internet; piețe de capital ce primesc investiții străine etc. Toate aceste diferențe și asemănări sunt important de punctat pentru a se vedea de unde se trage eterogenitatea acestui grup care, în momentul de față, nu formează un bloc politic precum UE și nici o alianță comercială de tip Mercosur, cu atât mai puțin o alianță militară tip NATO, dar care a construit o alianță prin intermediul variilor tratate de cooperare semnate începând cu anul 2002¹⁹.

În ceea ce privește **competitivitatea**, potrivit *Raportului Competitivității Globale al World Economic Forum's*²⁰, aceasta este văzută ca un set de instituții, politici și factori care determină nivelul de productivitate al unei țări, care în schimb contribuie la îmbunătățirea nivelului de prosperitate pe care o economie o poate genera, producând standarde înalte de viață pentru cetățenii săi, în cadrul BRICS ea se reflectă astfel: în **Rusia** piețele de bunuri rămân ineficiente. Țara are politici anti-monopol inepte și condiții restrictive pentru proprietarii străini. Instituțiile Rusiei sunt considerate foarte slabe, dar domeniile precum infrastructura, educația și sănătatea sunt văzute ca domenii în care Rusia a făcut îmbunătățiri; **India** este slabă în sectoarele competitivității globale ale sănătății și al educației. Are rate ridicate de boală și moarte infantilă; mediul macroeconomic este încă caracterizat de deficit bugetar, datorie publică ridicată și inflație mare și are nevoie de o infrastructură îmbunătățită. Punctele forte sunt mărimea piețelor și a eficienței piețelor financiare; **Africa de Sud** se situează deasupra celorlalte țări BRICS în indexul competitivității globale, stând bine și la capitolul calitatea instituțiilor și eficiența piețelor. Țara este văzută ca inovativă și ca beneficiară de instituții de cercetare bune și de o bună colaborare a universităților cu sectorul afacerilor; **Brazilia** este de asemenea apreciată pentru eficiența pieței și pentru inovare, având ca puncte slabe eficiența piețelor de bunuri și stabilitatea macroeconomică²¹.

Legat de **libertatea economică**, potrivit Heritage Foundation Review ce calculează Indicele Libertății Economice²², aceasta este definită ca dreptul fundamental al fiecărei ființe umane de a-și controla propria muncă și prosperitate. Acest indice măsoară zece componente: libertatea mediului de afaceri, libertatea comerțului, libertatea fiscală, cheltuielile guvernamentale, libertatea monetară, libertatea financiară, drepturile de proprietate, libertatea față de corupție, libertatea muncii. În cadrul BRICS, acest indice este

¹⁹ D. Bușe, *op.cit.*, p.228.

²⁰ WEF, *Global Competitiveness Report 2010–2011*, <http://www.weforum.org/reports/globalcompetitiveness-report-2010-2011-0>, accesat la 02.02.2012

²¹ M. Qobo, *op.cit.*, pp.20-21.

²² The Heritage Foundation & *The Wall Street Journal*, *2011 Index of Economic Freedom*, Washington, DC & New York: The Heritage Foundation and Dow Jones & Company, Inc., 2011 în <http://www.heritage.org/index/>, accesat la 02.02.2012

redat astfel: **Africa de Sud** ocupă cel mai bun loc. Din 183 de țări evaluate, Africa de Sud ocupă locul 74 cu un scor de 62,7%, Brazilia – locul 113 (56,3%), India – locul 124 (54,6%), China – locul 135 (52%) și Rusia care ocupă cel mai rău loc – 143 cu 50,5%. În **Brazilia**, libertatea financiară cât și libertatea investițiilor este scăzută, cu un scor de 50%, regimul de investiții fiind marcat de restricții în mai multe domenii. Deși sectorul bancar este diversificat și competitiv, rămâne un domeniu în care statul se implică. Totuși, există și o participare străină în sectorul bancar, cu trei dintre cele zece bănci de top fiind deținute de străini. Corupția rămâne o problemă a guvernului, dar nu este la fel de semnificativă ca în Africa de Sud, India și Rusia. **Rusia** are un sector financiar subdezvoltat. Rusia posedă o piață de capital minusculă în care domină sectorul energetic. Investițiile străine suferă restricții severe, Rusia rămânând o economică puternic etatizată caracterizată de corupție. Corupția subminează eforturile de modernizare ale Rusiei, oficialii ruși, poliția și funcționarii publici fiind considerați cei mai corupți față de ceilalți din țările BRICS, situându-se astfel departe de o economie modernă. Cu toate acestea, Rusia încearcă să se alăture Organizației Mondiale a Comerțului și să acceadă în Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare. **India** stă prost la capitolul libertății mediului de afaceri, fiind considerată ca având o structură legală slabă. Libertatea investițiilor este de asemenea slab cotate, țării lipsindu-i transparența birocratică și capacitatea de a încheia contracte. India se confruntă cu o corupție erozivă în domeniul telecomunicațiilor și al contractelor puterii și ale apărării. **China** are o cotă negativă în domeniul corupției, corupția afectând sistemul bancar, financiar, guvernarea și construcțiile. Potrivit Băncii Centrale a Chinei, oficialii chinezi ar fi furat 120 miliarde\$ între 1990-2008. Țara are un sistem judiciar slab, cu decizii ale curții care au fost adesea ignorate. **Africa de Sud** se situează cel mai bine în raport cu celelalte state BRICS la libertatea economică, având o libertate financiară de 60%. Sectorul financiar reprezintă 20% din PIB-ul țării. Țara a dezvoltat foarte bine piețele de capital, dar are probleme cu lipsa transparenței și legi rigide care descurajează investitorii. Corupția este cea mai mare provocare ce subminează libertatea economică și posibil, viitoarea stabilitate economică din țară. Acești indici prezentați arată faptul că aceste țări sunt încă în curs de maturizare și că există amenințări la adresa nivelului de dezvoltare, dar și faptul că există diferențe între țările BRICS²³.

În termeni de **multipolarizare politică**, ponderea politică a țărilor BRICS este în creștere așa cum o arată atenția îndreptată asupra summiturilor BRICS din Rusia -2009 și Brazilia – 2010 și China – 2011. Împreună acum au o voce care cheamă la o lume multipolară și pluralistă, reflectând aspirațiile unui număr mare de țări care pun sub semnul întrebării legitimitatea organizațiilor internaționale actuale. În funcție de problemele abordate, ei se pot metamorfoza în alte cluburi acronimice, ca BASIC (Brazilia, Africa de

²³ M. Qobo, *op.cit.*, pp. 22-23.

Sud, India și China) sau IBSA (India, Brazilia și Africa de Sud) atunci când discută de cooperarea Sud- Sud între democrații.

Sunt multe divergențe și tensiuni între națiunile BRICS (de exemplu, India și China), pentru ca forumul să devină altceva decât un club cu o întâlnire o dată pe an. În ciuda notorietății clubului BRIC, totuși fiecare membru și-a câștigat notorietate în anii trecuți, în ciuda diferențelor între ponderile politice ale fiecărei țări. Rusia și China sunt deja membre permanente ale Consiliului de Securitate al ONU, aparținând astfel celui mai exclusivist club din lume. Oficial, ele sprijină o reformare a Consiliului de Securitate al ONU, pentru a include Brazilia și India, deși China s-a opus istoric vorbind, adeviziunii Indiei, iar sprijinul Beijingului este încă privit cu incertitudine. Brazilia a fost un membru regulat nonpermanent al UNSC (de zece ori din 1946), în timp ce India a fost reprezentată de șase ori, dar numai odată de la sfârșitul Războiului Rece (în 1991-1992). Țările BRICS, în special India, China și Brazilia sunt atrase de un alt domeniu al Națiunilor Unite: operațiile de menținere a păcii. Astfel ele și-au crescut simțitor contribuțiile umane la misiunile ONU (India – 9000 de soldați, Brazilia și China câte 2000 fiecare).

În privința **influenței regionale**, țările BRICS se situează pe poziții complet diferite.

China. În ultimii ani, prezența globală și influența Chinei au cunoscut o continuă creștere afirmând China, drept un jucător important pe scena geostrategică mondială. Consacrată deja ca o putere regională importantă, ea nutrește aspirații mai largi, dată fiind istoria sa de mare putere și viziunea că statul chinez este centrul lumii²⁴. În cadrul BRICS, aceasta este unul dintre cei mai importanți actori, cu un statut special, fiind o putere emergentă în adevăratul sens al cuvântului, dar departe de a fi cea mai emergentă putere dintre puterile emergente. Are ambiția unei mari puteri și are ambiția de a concura SUA prin mijloace pacifiste. Strategia Chinei față de BRICS vine din această perspectivă: joacă jocul integrării într-un sistem capitalist, fără să-și asume consecințe. Faptul că partenerii BRICS ai Chinei au sisteme politice diferite de al său –deoarece multe dintre ele sunt democratice – constituie un avantaj pentru China, deoarece permite Chinei să demonstreze Occidentului că atașamentul față de suveranitate nu este legat de natura sistemului politic. Cu alte cuvinte, China refuză interferența în afacerile sale interne, în special pe probleme legate de drepturile omului, nu pentru că nu ar fi democratică, ci pentru că consideră protecția suveranității ca fiind crucială pentru o ordine internațională stabilă. China are o poziție ostilă față de democratizarea sistemului internațional, un exemplu în acest sens este opoziția la creșterea numărului de membri permanenți ai Consiliului de Securitate. Întrucât cel mai favorizat actor ar fi în acest caz, India, care este membru BRICS dar care se bucură de sprijinul SUA. Ca rezultat, BRICS este o coaliție ciudată, în cadrul căreia membrii săi încearcă să se neutralizeze unul pe altul în cele mai strategice zone ale puterii. Datorită faptului că a devenit cea de-a doua mare economie a lumii, China și-a văzut crescându-i

²⁴ Teodor Frunzeti, *Geostrategie*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 213.

influența în relațiile economice cu celelalte țări BRICS. China este principalul partener comercial al Braziliei, Indiei și Africii de Sud. Această interdependență în cazul BRICS se adâncește, astfel. Dar aceste legături economice țin mai mult de înțelegerile bilaterale decât de integrarea acestor țări. Pentru toate țările BRICS, regiunea rămâne nivelul preferat al procesului de integrare economică.²⁵ Este de necontestat o superputere în Asia și care a început să-și extindă influența și în vecinătatea sa directă, confruntându-se cu Rusia (în Asia Centrală) și India (în Oceanul Indian) în sferile tradiționale ale acestora de influență. China este de departe statul cel mai bogat din regiune, cu un produs național brut (PNB) de 9,872 trilioane\$ este cam de 4 ori mai mare decât PNB-ul Rusiei. De fapt, China prin evoluția sa ulterioară poate să ajungă și chiar să întrecă SUA (datorită numărului imens de locuitori), numai puterea militară făcând diferența între aceste puteri, mai mult poate să-și convertească puterea economică în una militară dat fiind că în același timp, China își dezvoltă tehnologii competitive și moderne²⁶. China are trei imperitive geopolitice: 1) menținerea unității interne în regiunea Heartland-ului chinez; 2) menținerea controlului asupra regiunilor tampon; 3) protejarea regiunilor de coastă împotriva invaziilor străine²⁷, iar marea strategie a Chinei accentuează faptul că are o politică ce vizează integritatea teritorială (status-quo-ul) și încearcă să reasigure țările vecine că ascensiunea Chinei ca mare putere nu va fi însoțită de încercarea de a deveni hegemon regional. China a stabilit parteneriate strategice cu toate marile puteri în cadrul sistemului de relații internaționale – de la SUA și Japonia, la India și Rusia. Acest tip de politică s-a specificat că ar fi unul prin care China caută să-și mărească atractivitatea ca partener strategic, maximizându-și puterea regională și pregătind mediul internațional pentru obținerea statutului de mare putere. Stabilirea de parteneriate cu țările menționate reprezintă un mijloc de a construi interdependența în termeni de interese complementare și reducând astfel riscul confruntării, al izolării sau balansării²⁸.

Rusia este cel mai atipic actor al BRICS. Nu este o putere emergentă, în sens strict, ci mai degrabă o fostă superputere avidă să-și recâștige o parte din statutul său politic, pierdut odată cu încheierea Războiului Rece. La sfârșitul acestuia, Rusia are totuși niște avantaje. Unul este moștenirea sa ca mare putere a lumii sub țări și sub comuniști. Acest avantaj este semnificativ întrucât face să-i fie mai ușor față de ceilalți jucători, să se proiecteze pe scena globală, să aibă o viziune asupra mai multor probleme și să aibă fără îndoială o voce de spus pe scena internațională²⁹.

²⁵ Z. Lăidi, *op.cit.*, pp. 9-10.

²⁶ Vasile Paul, Ion Coșcodaru, *Centrele de putere ale lumii*, Editura Științelor Sociale și Politice, București, 2003, pp. 281-282.

²⁷ T. Frunzeți, *op.cit.*, p. 218.

²⁸ D. Bușe, *op.cit.*, p. 246.

²⁹ Z. Lăidi, *op.cit.*, p. 7.

Comparată cu celelalte țări BRICS, Rusia deține o poziție ambivalentă, sau chiar ambiguă. BRICS formează o coaliție care îi permite Rusiei să existe într-un grup mai larg atunci când interacționează cu Occidentul. Deci nu este nici o coincidență că Rusia a încercat să politizeze BRICS-ul în perioada când relațiile sale cu Washingtonul se deteriorau. Spre deosebire de ceilalți actori BRICS, Rusia este o putere globală fără să fie o adevărată putere regională. Dar ca și ceilalți parteneri, vede în acest grup un mijloc de a multilateraliza puterea în toate zonele în care poziția sa este vulnerabilă. Aceasta încearcă să-și protejeze statutul privilegiat pe care îl are cu SUA, în detrimentul celorlalți parteneri BRICS. Nu are nici un interes în a crește numărul membrilor permanenți în cadrul Consiliului de Securitate. Cert este că Rusia vede statutul ei de membru permanent la Consiliul de Securitate ca un avantaj în noua eră nucleară. Economic și demografic este însă slabă. Ca stat rentier, viziunea sa asupra sistemului economic internațional este dată de valoarea economiei sale care se bazează pe hidrocarburi. Are interesul de a se alătura Organizației Mondiale a Comerțului; dar ca orice stat rentier are un interes limitat de a respecta regulile comerciale. Din nou, Moscova s-a alăturat BRICS doar pe baza problemei legate de suveranitate. Moscova nu a primit nici sprijin, dar nici condamnări din partea BRICS pentru că a invadat Georgia în 2008 și nici nu a primit vreun răspuns din partea Chinei care este foarte strictă în respectarea integrității teritoriale a statelor recunoscute³⁰.

Rusia este, în esență, o putere regională, cu strânse legături cu statele fostei Uniuni Sovietice, care sunt instituționalizate prin varii organizații (Comunitatea Statelor Independente, Organizația Tratatului Securității Colective). O organizație – Organizația Cooperării de la Shanghai – prezintă un interes particular, întrucât aduce împreună Rusia, China și țări din Asia Centrală într-un forum ce ilustrează potențialul pentru cooperare dar și pentru competiția dintre Rusia și China în regiune³¹.

Referința la Rusia, este puțin probabil să poată deveni un hegemon potențial în Asia de Nord-Est, pe termen scurt, adică până în 2020. Chiar dacă Rusia ar beneficia de o creștere economică spectaculoasă, s-ar confrunța cu problema populației, mult mai puțin numeroasă decât a Chinei. Mai exact, China are de peste opt ori mai mulți locuitori decât Rusia, iar diferența se va mări în timp. În plus, problemele Rusiei sunt complicate încă și mai mult de faptul că are mari interese de securitate în Europa și la frontiera sudică, fapt ce limitează resursele militare pe care le poate aloca Asiei de Nord-Est³².

India se află într-o situație relativ inconfortabilă, fiind înconjurată de țări cu care împarte relații problematice (de exemplu, Pakistan sau China), în ciuda faptului că este cea mai mare țară din Asia de Sud și fiindcă nu poate să-și folosească leadershipul regional pentru a-și sprijini aspirațiile la puterea globală. Relația Indiei cu China (dintre „elefantul” indian și „dragonul” chinez) este asociată și parțial explicată de factori precum exotismul

³⁰ *Ibidem*, p. 7.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*, p. 7.

celor două state „elefant” și „dragon”, impresionantele lor atribute structurale de putere precum mărime demografică (tradusă militar în efectivele forțelor armate și economic în dimensiunile forțelor de muncă) sau suprafață, sau respectiv fulminanta lor dezvoltare economică din ultimii ani, profilarea lor tot mai accentuată în ultimii ani ca jucători de anvergură globală explică interesul în creștere exponențială pentru China și India la toate nivelurile și în multiple sfere de activitate³³. În acest context, se prognozează că factorul-cheie în modelarea configurației de putere și a dinamicii sistemului internațional tot mai vizibil multipolar va fi evoluția relației dintre cei doi „giganți” asiatici China și India.

Într-un *remake* spectaculos al „Marelui Joc” – celebra etichetă atribuită în urmă cu un secol de către Rudyard Kipling încleștării imperiale anglo-țariste din aceeași regiune, numeroși observatori aparținând familiei realiste de gândire din disciplina relațiilor internaționale anticipează pe termen mediu configurarea unui sistem internațional multipolar structurat ca o „balanță de putere” între două blocuri. Primul s-ar articula în jurul perechii Rusia-China și ar grupa *inter alia*, ca poli secundari de putere, Iranul, Pakistanul și grupul statelor Asiei Centrale „clasice” (recte cele 5 republici musulmane ex-sovietice) – state actualmente reunite aproape complet sub umbrela instituțională a Organizației de Cooperare de la Shanghai (SCO, *Shanghai Cooperation Organization*). Contrapus, al doilea bloc ar gravita în jurul celor doi poli majori SUA și India, extins fiind la rândul său cu alți poli secundari precum Japonia sau Coreea de Sud, în vreme ce Uniunea Europeană ar ocupa, în funcție de sursa interpretării, fie poziția de „balansier” (*balance-holder*) între cele două blocuri, fie pe cea de stat integrat celui de-al doilea bloc. În această grilă interpretativă, cvasitotalitatea opiniilor identifică relația dintre SUA și China drept principala axă de competiție, în vreme ce rivalitatea dintre SUA și Rusia, ipostaziată ca recrudescență episodică a antagonismului dintre superputerile Războiului Rece, este considerată a se estompa gradual pe măsura depășirii actualului context al creșterii prețului gazelor naturale care a fost instrumentalizat de Moscova ca „armă geopolitică”³⁴. În condițiile suplimentare în care relația Rusia-India nu poate fi încadrată în mod pertinent unui tip conflictual de interacțiune, ultima rivalitate – cea prezumptivă dintre China și India – va fi crucială în menținerea echilibrului intern dintre cele două blocuri ale sistemului. Altfel spus, o rivalitate între China și India este necesară în menținerea echilibrului, sau, și mai explicit, după pierderea influenței lor temporar instituite în Asia Centrală după 11 septembrie 2001, Statele Unite au nevoie mai mult decât oricând de o Indie de partea lor și opusă Chinei, pentru a balansa capabilitățile și influența însumate ale Chinei și Rusiei³⁵.

În această „țesătură”, probabil că termenul cel mai adecvat pentru a caracteriza relația sino-indiană este cel de „complexitate”. Dincolo de compatibilitatea remarcabilă a principiilor de politică externă ale celor două state (de la multipolaritatea dezirabilă a lumii la

³³ Simona Soare, *Regional security architecture in Asia-Pacific or new „tools” for old security problems*, în *Monitor Strategic*, Institutul pentru studii politice de apărare și istorie militară, București, nr. 1-2/2009, pp. 78-79.

³⁴ Ionuț Apahideanu, *Celălalt gigant de la răsărit – India*, în http://www.strategikon.ro/files/analize/The_other_giant_India.doc.pdf, accesat la 02.02.2012.

³⁵ *Ibidem*.

dorința reglementării pașnice a diferendelor internaționale), analiza empirică a evoluției relației bilaterale evidențiază un *rapprochement* spectaculos de natură să provoace cefalee la Washington. Vremurile în care China și India bunăoară se ciocneau militar la frontieră (1962) par o istorie îndepărtată. Inclusiv sub presiunea factorului economic, între timp au fost deschise puncte de trecere în toate cele trei sectoare ale frontierei comune, iar unele servicii de informații susțin că între cele două părți au fost inițiate discuții discrete privind reglementarea situației din Kașmir. În adâncirea unei interdependențe economice care - general valabil - reduce drastic probabilitatea unui conflict militar, volumul comerțului bilateral a crescut de la 300 de milioane USD la începutul anilor '90 la aproape 18 miliarde astăzi, China instaurându-se ca principalul partener de import (cu 7,1% din total) și al doilea partener de export (cu 8,9% din total) al Indiei după SUA și amenințând serios cu detronarea celor din urmă în câțiva ani³⁶.

Brazilia este fără îndoială un mamut în America de Sud, deși a eșut să se impună ca lider încă, unește națiunile Americii de Sud și este un membru fondator al MERCOSUR. Sub conducerea lui Lula și al ministrului de externe, Celso Amorim, Brazilia a jucat un rol important în emergența BRICS. Brazilia ca și Venezuela contestă „hegemonismul” SUA și acționează pentru implicarea ONU în conflictul intern din Columbia, unde s-au desfășurat deja forțe armate americane³⁷, iar mai recent, alături de Turcia a încercat să influențeze manevra politică de a contracara America cu privire la Iran, prin obținerea negocierii unei înțelegeri trilaterale cu Teheranul în privința problemei nucleare. Brazilia a înțeles însă că nu se află în poziția de a se implica în regiuni în care nu are interese și mai ales, și nu a fost capabilă să conteze pe Rusia, sau pe China atunci când s-a pus situația de a vota cea de-a treia rundă de sancțiuni împotriva Iranului. Ca rezultat, Brazilia s-a găsit izolată. În plus, deși împărtășește unele obiective comune cu China, aceasta nu-și poate construi o alianță strategică cu China datorită expansiunii sale economice și datorită refuzului de a susține Brazilia la obținerea unui loc permanent în cadrul Consiliului de Securitate³⁸.

Brazilia este considerată, la nivel internațional, o putere emergentă datorită contingentului populațional și a creșterii rapide a economiei din ultimii ani. Brazilia este a opta mare economie a lumii, înregistrând stabilitate economică și reușind să atragă tot mai multe investiții străine. În 2006, PIB-ul brazilian a atins cifra de 1,888 trilioane de dolari, întrecând state precum Spania, Canada, Italia sau Franța și apropiindu-se simțitor de Regatul Unit. Numai în perioada 2002-2007, exporturile Braziliei s-au triplat, crescând de la 60 miliarde de dolari la 216. De fapt, politica externă a Braziliei a oscilat în continuu între ambițiile regionale – Brazilia acționând deja ca mediator între regimurile pro-Washington

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Teodor Frunzeți, Vladimir Zodian (coord.), *Lumea 2011: Enciclopedie politică și militară*, Editura Centrului Editorial-Tehnic al Armatei, București, 2011, p. 575.

³⁸ Z. Lăidi, *op.cit.*, p.11.

(Columbia) – și cele din „noua stângă” (Venezuela, Bolivia, Nicaragua, Ecuador) și ambițiile globale ce s-au concretizat în alianțe cu alte națiuni mari pentru a se impune ca lider al Sudului³⁹.

Africa de Sud. În decembrie 2010, China invita Africa de Sud să se alătore BRIC, pentru ca la summitul ce a avut loc în China în aprilie 2011 să devină membru BRIC. Această decizie de a alătura Africa de Sud nu are numai fundamente economice, ci și alte dimensiuni importante, fiind importantă politic, din punct de vedere al potențialului geopolitic și din considerații strategice. Deși Nigeria era mai bine plasată ca nivel al PIB-ului, Africa de Sud a fost aleasă, care are aproximativ un PIB de 285 miliarde\$ comparativ mai mic față de cel al Rusiei sau Indiei (1600 miliarde \$), Brazilia (2000 miliarde\$) și China (5500 miliarde \$). Motivul este promovarea unui sistem internațional emergent policentric. Așa cum sublinia și Arkadi Dvorkovici, consilierul președintelui rus, importanța aderării Republicii Africa de Sud la grupul BRIC, „Este un eveniment crucial, geografia se extinde și nu este o simplă extindere, ci aderarea unui nou continent, astfel că în prezent, BRICS reprezintă patru continente: America de Sud, Asia, Europa și Africa”⁴⁰. Astfel prin acceptarea acestui nou membru, BRICS încearcă să devină o voce și să conteze în lumea internațională.

Din punct de vedere **militar**, indicatorii militari sunt priviți ca fiind mijloace depășite pentru măsurarea puterii, într-o lume în care războaiele sunt văzute ca „improbabile”⁴¹. Dar cum nimeni nu poate prezice ce va fi în următorii 20 de ani și cum surprizele sunt un factor constant al istoriei și cum tensiunile nu lipsesc între puterile emergente, de exemplu între China și Rusia sau între China și India, capacitățile militare rămân o componentă importantă a percepției puterii de către ceilalți actori. Astfel, indicatorii militari pot și trebuie folosiți la măsurarea puterii.

SUA sunt cel mai mare cheltuitor militar al lumii. În 2008, cheltuielile militare s-au ridicat la aproximativ 550 miliarde\$, care este aproape egal cu suma cheltuielilor militare a tuturor celorlalte țări luate împreună. În cadrul BRICS, China și Rusia conduc jocul cu cheltuieli de 63.643 milioane\$, respectiv 38.238 milioane\$, deși cheltuielile militare ale Chinei sunt subiectul unor vii dezbateri, India și Brazilia cheltuiesc mai puțin pe forțele lor armate (24.716 milioane\$, respectiv 15.477 milioane\$), dar ambele și-au dublat bugetul încă din 1990⁴².

Dincolo de numere absolute, cheltuielile militare au evoluat între 2000 și 2008. China este fără îndoială țara militarizată cel mai rapid, cu o creștere de 170% a cheltuielilor sale,

³⁹ Th. Renard, *G20: Towards a new [...]*, op. cit., pp. 13- 14.

⁴⁰ Cf. *BRICS: un nou format*, în *Vocea Rusiei*, <http://romanian.ruvr.ru/2011/04/13/48866951.html>, accesat la 03.02.2012

⁴¹ Cf. *A Secure Europe in a better world – European Security Strategy*, Bruxelles, 12 Decembrie 2003, p.3, în www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf, accesat la 03.02.2012

⁴² Th. Renard, „G20: Towards a [...]”, op. cit., pp.17-18.

în timp ce Rusia o urmează cu o creștere de 100%. India și Brazilia sunt încă departe de partenerii din BRICS, cu o creștere de 40, respectiv 20%. În ceea ce privește Occidentul, diferența dintre SUA și UE este grăitoare: în timp ce SUA și-au crescut cheltuielile cu 60% (ca o consecință a războaielor din Afghanistan și Iraq), statele membre UE luate împreună și-au crescut cheltuielile cu 6%⁴³.

Legat de forțele armate, China are cele mai numeroase forțe armate din lume cu peste 2 milioane de militari înrolați. UE și SUA împart cel de-al doilea loc cu mai mult de 1,5 milioane de militari înrolați. India ocupă cea de-a patra poziție cu 1,3 milioane. În comparație cu toate aceste forțe armate, Brazilia pare foarte slabă cu 325.000 de bărbați și femei în uniformă⁴⁴.

Un ultim indicator care este foarte ilustrativ în privința puterilor BRICS este **puterea nucleară**. Țara cu cel mai mare stoc de arme nucleare este Rusia (aproximativ 14.000), depășind SUA (5.400), deși Rusia are un număr relativ redus al celor operaționale (5.000 – Rusia, 4.000-SUA), iar noua înțelegere START semnată în aprilie 2010 plănuiește să reducă numărul acestora la 1.500 fiecare. China și India au mult mai puține arme nucleare (mai puțin de 200 operaționale – China și mai puțin de 50 – India), în timp ce Brazilia și-a abandonat programul nuclear din 1980 și a înscris o clauză în constituția sa ce interzice dezvoltarea armei nucleare⁴⁵.

În ciuda diferențelor semnificative între țările BRIC privind capabilitățile militare, ele rămân în principal, puteri regionale. China este fără îndoială jucătorul cel mai provocator, în timp ce Rusia poate conta pe arsenalul nuclear pentru prestigiul său, dar nici una dintre țările BRIC nu este în prezent capabilă să provoace SUA într-un război convențional.

Potențialul emergentilor

Care sunt însă posibilitățile puterilor emergente de a fi ascultate, de a face ca punctele lor de vedere cu privire la modul în care să funcționeze lumea multipolară să fie luate în considerare? Robert Strausz-Hupé referindu-se la factorii ce contribuie la constituirea *potențialului de putere al unui stat sau a unei grupări de state*, avea în vedere poziția geografică, resursele naturale, populația și gradul ei de instruire, voința națională, calitatea instituțiilor publice. Plecând de la aceste precizări Strausz-Hupé considera că Statele Unite este puterea care dispune de acești factori în modul cel mai performant, și ca atare, un echilibru la nivel global ar putea fi realizat prin crearea unei federații mondiale condusă de Statele Unite, în calitate de centru unic.⁴⁶ Însă, pe fondul declinului economic

⁴³ *Ibidem*, pp.17-18.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ Sergiu Tămaș, *Schimbări istorice în raporturile de putere, Sfera politicii*, nr. 165, <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/165/art01-Tamas.php>, accesat la 02.02.2012, apud Robert Strausz-Hupé: *The balance of tomorrow*, G.P. Putnam's Sons, N.Y. 1945

al țărilor occidentale, puterile emergente au devenit *principala sursă a creșterii economice la nivel global și în consecință un factor decizional important în cadrul grupului G-20*⁴⁷.

Grupul BRICS rămâne pentru moment „vârful de lance” al țărilor emergente și ca atare estimările privind tendința de creștere a PIB-ului pentru perioada 2010-2050, fără a lua în considerare posibilele cooperări sau alianțe între BRICS și alte mari piețe emergente, indică anul 2035 ca fiind momentul în care balanța se va modifica în favoarea țărilor din grupul BRIC⁴⁸:

	2010	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
G7	30.437	33.414	36.781	39.858	43.745	48.281	53.617	59.475	66.039
BRICS	8.640	13.653	20.226	28.925	40.278	55.090	74.483	98.757	128.324

În prezent, baza de plecare pentru calculul acestei tendințe s-a modificat. Astfel, nivelul PIB-ului pentru întregul grup BRICS luat în considerare a cunoscut o creștere semnificativă, el depășind nivelul estimat de 8.640, fiind undeva între 11,000 și 19,000 miliarde\$, în funcție de schema de calcul utilizată. De altfel, raportul Băncii Mondiale publicat la 11 septembrie 2011 estimează că între 2011 și 2025 media creșterii economice la nivel global se va situa pentru țările emergente în jurul valorii de 4,7% în timp ce media creșterii economice a țărilor dezvoltate va fi mult mai redusă, fiind estimată a fi de 2,3%. În aceste condiții, contribuția puterilor emergente la creșterea PIB-ului global de la 36%, cât este în prezent, se va situa în jur de 45-50%, sau mai mult.⁴⁹

Unii experți avansează ideea conform căreia modificarea ierarhiei puterilor economice se va produce mai repede și anume în 2016, când PIB-ul Chinei calculat în funcție de paritatea puterii de cumpărare va atinge nivelul de 19.000\$, în timp ce PIB-ul SUA va fi de 18.800\$.⁵⁰

Potențialul de presiune al puterilor emergente a crescut și datorită resurselor importante pentru creditarea investițiilor interne și pe plan internațional deținute. În octombrie 2011, situația rezervelor valutare, în cifre rotunjite, arăta astfel⁵¹:

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*, apud Goldman Sachs study : *BRICS and Beyond*, noiembrie 2007.

⁴⁹ *Ibidem* apud IBRD și World Bank: *Global Development Horizons. Multipolarity: The New Global Economy*, 17.05.2011, www.worldbank.org

⁵⁰ *Ibidem*, apud Ziarul financiar, 29 iunie 2011

⁵¹ *Ibidem*, apud www.ciattheworldfactbook.com, actualizate din presa economică în octombrie 2011

G-7	miliarde \$	BRICS	miliarde \$
Japonia	1.138	China	3.200
Germania	231	Rusia	510
Franța	182	Brazilia	352
Italia	170	India	312
Marea Britanie	114	Africa de Sud	50
Statele Unite	75		
Canada	64		
Total	1.974	Total	4.424

În timp ce puterile occidentale constrânse de presiunea crizei „datoriilor suverane” nu mai reprezintă o sursă sigură de creditare pentru țările aflate în dificultate, China împreună cu celelalte țări ale grupului BRICS utilizează importante rezerve valutare pentru a le investi în Uniunea Europeană, Africa și America de Sud. Banca Mondială, confruntată cu dinamica reală a piețelor internaționale, a admis necesitatea unor modificări, fiind posibil ca până în 2025, dominația dolarului ca monedă de rezervă internațională să fie înlocuită cu un sistem monetar tripolar constituit din dolar, euro și yuan⁵². Cel mai spectaculos rezultat al puterilor emergente îl constituie însă ritmul înalt de dezvoltare, în contextul succesiunii unei crize financiare globale, a unor faze de recesiune și a actualei crize a datoriilor suverane ale statelor occidentale.

Concluzii

În concluzie, se poate spune că odată cu sfârșitul Războiului Rece lumea s-a schimbat semnificativ, iar centrele de putere sunt în continuă schimbare. Dacă imediat după sfârșitul Războiului Rece s-a trecut de la bipolaritate la unipolaritate, cu SUA ca hegemon al scenei politice internaționale, odată cu globalizarea, după 2001 s-a început trecerea la multipolaritate, mai multe state dorindu-și acum să intre în cursa pentru putere și să-și facă simțită prezența ca mari puteri pe scena globală. Pe fondul înrăutățirii indicatorilor economiei puterilor occidentale, semnalul cel mai puternic al deschiderii unui nou ciclu geopolitic și geoeconomic global este dat de ascensiunea economiilor emergente și efectele posibile ale închegării de alianțe politico-economice preponderent „sud-sud”. Reechilibrarea raporturilor geopolitice globale pe calea constituirii unui nou pol de putere, care își afirmă voința de a contribui la ameliorarea conducerii afacerilor internaționale a devenit, în prezent, o realitate acceptată de puterile occidentale. Așa a apărut grupul BRICS, care deși este o coaliție cel puțin ciudată, în care diferențele și interesele strategice ale fiecărui

⁵² Ibidem, apud *Global Development Horizons. Multipolarity: The New Global Economy*, 17.05.2011 în www.worldbank.org

actor își spun cuvântul în afirmarea lor ca un tot unitar, acesta este un grup care în perioada următoare va reuși să suscite atenția celorlalți actori mondiali, atâta timp cât reprezintă mai mult de 15% din economia lumii și deține aproape 40% din populația globului.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Apahideanu Ionut, *Celălalt gigant de la răsărit – India*, în http://www.strategikon.ro/files/analize/The_other_giant__India.doc.pdf
- [2] Bușe Dorel, *Centre și raporturi de putere în relațiile internaționale în epoca post Război-Rece*, Editura Universitatea Națională de Apărare, București, 2012
- [3] Frunzeti Teodor, Dorel Bușe, *Relații internaționale*, Editura Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2011.
- [4] Teodor Frunzeti, *Geostrategie*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009
- [5] Frunzeti Teodor, Vladimir Zodian, *Lumea 2011: Enciclopedie politică și militară*, Editura Centrului Editorial-Tehnic al Armatei, București, 2011
- [6] Krauthammer Charles, „The unipolar moment”, *Foreign Affairs*, vol.7:1, 1990
- [7] Laïdi Zaki, „The BRICS Against the West?”, *Ceri Strategy Papers*, no. 11- Hors Série, Noiembrie 2011, în http://www.ceri-sciences-po.org/ressource/n11_112011.pdf
- [8] Macfarlane Neil S., „The ‘R’ in BRICs: is Russia an emerging power?”, *International Affairs*, vol. 82, nr. 1, Ianuarie 2006.
- [9] O’Neill Jim, „Building Better Global Economic BRICs”, *Goldman Sachs Global Economics Paper*, 66, 30 noiembrie, 2001, în <http://www2.goldmansachs.com/our-thinking/brics/building-better.html>
- [10] Paul Vasile, Coșcodaru Ion, *Centrele de putere ale lumii*, Editura Științelor Sociale și Politice, București, 2003
- [11] Poede George, *Studii de securitate*, Ed. Cavallioti, București, 2005
- [12] Qobo Mzukisi, *Emerging powers and the changing global environment: leadership, norms and institutions*, South African Institute of International Affairs, London, 2011
- [13] Renard Thomas, „A BRIC in the world: emerging powers, Europe, and the coming order”, *Egmont Paper*, no. 31, Academia Press for Egmont - The Royal Institute for International Relations, 2009, Bruxelles
- [14] Idem, „G20: Towards a new order”, *Studia Diplomatica*, vol.63, Nr.2, 2010, Academia Press for Egmont - The Royal Institute for International Relations, Bruxelles
- [15] Soare Simona, „Regional security architecture in Asia-Pacific or new „tools” for old security problems”, în *Monitor Strategic*, Institutul pentru studii politice de apărare și istorie militară, București, nr. 1-2/2009

- [16] Soulé-Kohndou Folashadé– IBSA, BRICS: l'intégration des pays émergents par les clubs ? – mai 201, <http://www.ceri-sciences-po.org>
- [17] Strausz-Hupé Robert: „*The balance of tomorrow*”, G.P. Putnam's Sons, N.Y. 1945
- [18] Tămaș Sergiu, „Schimbări istorice în raporturile de putere”, *Sfera politicii*, nr. 165, <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/165/art01-Tamas.php>
- [19] Treverton Gregory F., Jones Seth G., *Measuring National Power*, National Security Research Division, Santa Monica, 2005
- [20] The Heritage Foundation & *The Wall Street Journal*, *2011 Index of Economic Freedom*, Washington, DC & New York: The Heritage Foundation and Dow Jones & Company, Inc., 2011 în <http://www.heritage.org/index/>
- [21] WEF, *Global Competitiveness Report 2010–2011*, <http://www.weforum.org/reports/globalcompetitiveness-report-2010-2011-0>
- [22] Wilson D & R Purushothaman, „Dreaming with BRICS: The Path to 2050”, Goldman Sachs Global Economics Paper, 99, 2003, <http://www2.goldmansachs.com/our-thinking/brics/bricsdream.html>
- [23] BRICS: Joint Statistical Publication, 2011 în <http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/otherdata/brics2011/P020110412519191303418.pdf>
- [24] „BRICS: un nou format”, în *Vocea Rusiei*, <http://romanian.ruvr.ru/2011/04/13/48866951.html>
- [25] „A Secure Europe in a better world – European Security Strategy”, Bruxelles, 12 Decembrie 2003, p.3, în www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf
- [26] IBRD, World Bank: „Global Development Horizons. Multipolarity: The New Global Economy”, în www.worldbank.org
- [27] www.ciattheworldfactbook.com

CONFLICTE ÎNGHEȚATE. CONFLICTE PRELUNGITE

FROZEN CONFLICTS. EXTENDED CONFLICTS

Ana-Maria CRISTEA*
Diana-Luiza GULINESCU**

Aspectele conflictelor sunt de multe ori trecute cu vederea: cât de mult costă și care sunt efectele lor asupra societății civile? Provocările sunt pe frontul economic și pe cel al securității. Apariția acestor tipuri de conflicte în diferite zone strategice, în special în zone precum Asia Centrală au tendința să se metamorfozeze de la conflicte înghețate la prelungite și să devină o amenințare la adresa securității regionale, populației, a teritoriilor precum și a securității internaționale. Analizând conflictul din Nagorno-Karabakh am concluzionat ca principalii factori ai acestuia nu sunt economici deoarece zona nu posedă resurse naturale semnificative, nici politici, deoarece poziția geografică nu permite formarea unui stat puternic și viabil. Principalii factori care susțin conflictul fac referință în special la prejudiciile și problemele istorice adânc înrădăcinate.

Cuvinte cheie: factori; provocări; înghețat; Nagorno-Karabakh; securitate; conflict.

Aspects of conflicts are often overlooked: how much do they cost and which are the effects on civil society? Challenges on security and economic fronts. The appearance of this type of conflicts in different strategic areas, especially in areas like Central Asia tend to metamorphose from frozen to extended and to pose a serious threat to the regional security, populations, territory and to international security as a whole. Analyzing Nagorno-Karabakh conflict we concluded that the main triggering facts of this one are not economical, because the area do not have significant natural resources nor politicaly because the geographic position does not allow the creation of a strong and viable state. The main facts that sustain the conflict are referring especially to the prejudices and deputed historical problems.

Keywords: facts; challenges; frozen; Nagorno-Karabakh; security; conflict.

Una dintre marile probleme ale umanității este promovarea păcii și menținerea echilibrului internațional. În paralel cu pacea și securitatea există războiul și insecuritatea, cea mai gravă stare conflictuală fiind războiul. Prevenirea

* Masterand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”; e-mail: a.cristea.m@gmail.com

** Masterand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”; e-mail: diana.gulinescu@yahoo.com

războaielor, implicit prevenirea conflictelor, asigurarea păcii și cooperarea internațională reprezintă preocupări importante și constante în evoluția societății umane.

Conflictul reprezintă acea situație de ostilitate deschisă ori latentă între două sau mai multe părți. Studiul conflictelor, problemele războiului și cele ale păcii au constituit dintotdeauna un obiect de cercetare pentru școlile de gândire, iar pentru a înțelege importanța și sensul acestora a presupus apelul la discipline adiacente, ca de exemplu: politologia, economia, psihologia, relațiile internaționale, sociologia, știința militară și altele.

Conflictele înghețate nu sunt, în relațiile internaționale o soluție pe termen nedefinit. Ele nu pot fi lăsate neschimbate precum o fotografie sau un cadru de film când se apasă pe butonul telecomenzii politicii mondiale, ci din contră, trebuie luate în discuții și să se găsească leacul bolilor de care aceste conflicte suferă.

Aceste conflicte latente sunt în stare de hibernare, dar la un moment dat, ele pot izbucni, pot ieși din starea latentă și acest lucru ar putea duce la terifierea lumii care merge pe vârful picioarelor, sperând ca acest lucru să nu se întâmple.

În această lucrare, am utilizat atât metode cantitative, cât și calitative. Dintre metodele de cercetare folosite vom sublinia metoda analitică, care ne-a permis realizarea unei sinteze. O altă metodă este cea a analizei istorice, care a determinat examinarea profundă a conflictului din Nagorno-Karabakh, pornind de la primele evenimente declanșatoare ale acestui conflict și încheind cu influența acestui conflict asupra societății civile. O ultimă metodă de cercetare este cea context-analiză, care a fost utilizată pe tot parcursul lucrării, deoarece documentarea a vizat studiarea literaturii de specialitate, ziarelor și a surselor web, pentru a oferi o imagine ante și post declanșării conflictelor.

Ce este conflictul?

În general, conflictul apare ca o formă a interacțiunii umane prin care doi sau mai mulți membri ai unei colectivități intră în dezacord total sau parțial asupra unor probleme. Cu alte cuvinte, conflictul este amestecul intenționat al unui individ, al unui grup sau al unui actor internațional în eforturile de realizare a scopurilor unui alt individ, grup sau actor internațional. Deoarece scopurile celor două părți sunt de cele mai multe ori incompatibile, realizarea scopului de către una din părți face imposibilă realizarea acestuia de către cealaltă parte.

Reputatul analist german, profesorul Ragnar Müller, ne oferă însă un punct de plecare în momentul în care vrem să înțelegem acest concept¹.^[1]

Conflictul este parte fundamentală a vieții, el formează fondul al continuumului; conflicte vor exista întotdeauna și pretutindeni. Întrebarea decisivă este însă dacă aceste conflicte pot fi soluționate sau nu prin folosirea violenței.²

¹ Ioan Crăciun, *Prevenirea conflictelor și managementul crizelor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006, p. 16.

² *Ibidem*.

Care este relația dintre termenii de război, pace, violență, criză și conflict? Chiar dacă de cele mai multe ori aceste concepte sunt studiate și analizate separat, între ele există o relație și această relație este ilustrată în acea redare sistemică a reputatului analist german Ragnar Müller. Studiile analiștilor întâmpină mereu o problemă, mulți dintre ei nu au căzut de acord când începe pacea sau când se termină violența³. Figura 1 demonstrează că este posibilă delimitarea acestor noțiuni în mod corect doar punându-le în relație. În realitate pacea nu înseamnă absența conflictului în sine ci absența manifestării violente a acestuia.

Menținerea păcii și securității în lume a fost, conform Cartei Națiunilor Unite, principalul domeniu al activității ONU, iar după 1945, prin mijloace aflate la dispoziția sa, organizația a reușit să creeze condiții favorabile negocierilor, evitând în acest fel declanșarea unor conflicte care ar fi avut efecte dezastruoase.⁴ Din punctul de vedere al științelor militare, pe același continuum pace-război operează și Centrul Internațional pentru Prevenirea Conflictului⁵. Așa după cum se poate observa în figura numărul 2 [2] gradațiile reprezintă un fel de barometru al păcii și conflictului: pace stabilă, pace instabilă, criză, război, reconstrucție, criză postconflict, reconciliere. Delimitările acelor stadii sunt făcute doar din motive operaționale, demarcațiile dintre ele sunt vagi. Astfel, *criza* este definită ca un nivel al conflictului caracterizat de confruntări tensionate între forțele armate mobilizate, *criza postconflict* îi urmează stadiului de *război*. Trecerea de la un nivel la altul poate fi determinată de următorii factori: intensitatea și numărul nemulțumirilor; percepții și atitudini diferite ale părților unele față de altele; intensitatea emoțională și investițiile psihologice în pozițiile părților; nivelul mobilizării și organizării politice; coeziunea dintre liderii respectivelor părți și membrii grupărilor; densitatea comportamentelor ostile; gradul de amenințare sau de folosire a armelor; numărul susținătorilor fiecărei părți etc.⁶

Metodele și mecanismele de prevenire sau stingere a conflictelor au îmbrăcat diferite forme, în anumite dispute, ONU acționând prin intermediul forțelor de menținere a păcii, echipe de evaluare a situației (trimise de către Consiliul de Securitate sau Adunarea Generală), supravegherea alegerilor electorale, misiuni de îmbunătățire a relațiilor, echipe de mediere și reprezentanți speciali, în alte probleme fiind asigurată dezbateră în plen și un canal pentru diplomație pașnică.⁷

Există o multitudine de clasificări ale conflictelor, acestea fiind făcute în funcție de diferite criterii, dar unul dintre cele mai importante criterii este cel cu privire la statul-națiune. Din acest punct de vedere, conflictele se împart în conflicte interne sau intranaționale și conflicte internaționale.

³ *Ibidem*.

⁴ Dorel Bușe, Doina Mureșan, *Securitate și insecuritate în zona Balcanilor de Vest. Criza interetnică din Federația Iugoslavă*, ed. Centrului Editorial al Armatei, București, 2008, p.91.

⁵ Ioan Crăciun, *op.cit.*, p. 18.

⁶ *Ibidem*, p.19.

⁷ Dorel Bușe, Doina Mureșan, *op.cit.*, p.92.

Conflictele interne

În literatura de specialitate sunt întâlnite sub diferite forme, de exemplu războaie civile, războaie intrastatale, conflicte internaționale și altele, conflictele interne sunt conflictele care au loc pentru schimbarea structurii organizaționale a statului.⁸

Acest fel de conflict a izbucnit mult mai frecvent decât au izbucnit conflictele internaționale. După căderea Cortinei de Fier, aceste conflicte nu au fost în centrul atenției, dar cele de natură religioasă sau naționalistă au creat precedente periculoase sau au afectat statele vecine.

Charta de la Paris pentru o nouă Europă (1990) prevede intervenția armată din partea ONU în caz de catastrofă umanitară apărută în urma unui conflict intern.⁹

Conflictele interne își au izvorul într-o gamă largă de condiții ideologice, demografice, religioase, etnice, economice, social-culturale și politice.¹⁰

Printre sursele conflictelor interne se numără violența internă, naționalismul, mai mult de 95% din statele lumii cuprind în afară de națiunea dominantă și alte grupuri etnice, naționalități ori minorități naționale¹¹. Conflictele interne pot avea cauze ce țin de lider; cauze ce țin de mase; ce țin de clivaje. ¹²Un alt motiv îl reprezintă conflictul etno-național, cele mai multe din revoltele interne și războaiele etnice ce au loc în lume sunt mai puțin generate de motive politice sau economice cât mai ales de animozități etnice în general, cu rădăcini adânci în istoria regiunilor respective¹³, iar o altă cauză a conflictelor interne sunt motive de natură economică.

Conflicte internaționale

Conflictele internaționale sunt acele conflicte care implică mai mulți actori internaționali și depășesc granița unui singur stat. Ele pot fi: bilaterale (între două state), regionale, continentale sau mondiale. De asemenea în literatura de specialitate se mai întâlnesc și următoarele denumiri ale conflictelor internaționale și anume: conflicte armate internaționale, conflicte interstatale și războaie.

Conflictele au loc atunci când actorii interacționează și ajung la dispute asupra unor interese divergente, incompatibile. Conflictele sunt deseori percepute ca o luptă care trebuie câștigată. Ele dezvoltă adesea o dinamică internă care îngreunează, dacă nu chiar exclude, o reglementare pașnică, constructivă și nonviolentă. Adevărata problemă a conflictelor este pericolul permanent ca acestea să escaladeze: pe parcursul acestora se pune din ce în ce mai mult preț pe strategii de dobândire a puterii și pe uzul violenței. Conflictul devine prin urmare din ce în ce mai greu de controlat, până când scapă de sub control, trece pragul

⁸ Dorel Bușe, *Managementul crizelor și conflictelor regionale*, Ed. Fundației România de Măine, București, 2006, p. 63.

⁹ Teodor Frunzeti, Dorel Bușe, *Relații Internaționale*, Ed. Universității de Apărare "Carol I", București 2011, p.34.

¹⁰ Dorel Bușe, *op.cit.*, p.63.

¹¹ *Ibidem*, p. 64.

¹² Teodor Frunzeti, Dorel Bușe, *op.cit.*, p.34.

¹³ Dorel Bușe, *op.cit.*, p.64.

violentei, cauzând distrugere și suferință. Conviețuirea este astfel îngreunată, dacă nu chiar imposibilă, pe termen lung.

De-a lungul timpului, fizionomia conflictelor armate s-a modificat ca urmare a inovațiilor în tehnologia militar. După cea de-a doua conflagrație mondială, numărul statelor implicate în războaie majore a scăzut destul de mult, iar conflictele armate s-au restrâns la anumite zone geografice. Totuși, statele nu pot să încredințeze responsabilități de conducere unei instanțe centrale, în afară de cazul în care acea instanță este capabilă să-și protejeze statele pe care le tutează. Cu cât statele din sfera de influență sunt mai puternice și cu cât puterea fiecăruia este percepută ca o amenințare pentru celelalte, cu atât mai mare va trebui să fie puterea asumată la centru. Cu cât mai mare va fi puterea la centru, cu atât motivația statelor de a se angaja într-o luptă menită s-o controleze. Statele sunt într-o nesiguranță direct proporțională cu propria lor libertate. Dacă este dorită libertatea, trebuie acceptată insecuritatea.¹⁴ De la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, au fost purtate peste 160 de războaie. Rămâne să ne întrebăm dacă problema limitării și renunțării la violențe nu poate fi rezolvată și dintr-o altă perspectivă decât cea interstatală, dreptul internațional delegitimând uzul de forță, fără ca cineva să facă apel la această delegitimare, din cauza lipsei unei instanțe eficiente care să medieze în conflictele dintre state.

Conflicte înghețate în Caucazul de Sud

După căderea și dezintegrarea URSS, în aproape tot spațiul post-sovietic, s-au revitalizat vulnerabilitățile și amenințările la adresa securității, existente încă din perioada Războiului Rece. Vulnerabilitățile sunt date de sărăcie și politicile publice precare, iar amenințările sunt date de conflictele deja existente între state, neînțelegerile teritoriale, problema asigurării apei și competiția pentru piețe de desfacere a resurselor energetice, care amplifică posibilitatea izbucnirii de noi conflicte cu repercusiuni majore asupra securității regionale.

Situația socio-economică în Caucazul de Sud este, după oricare standard acceptat, nesatisfăcătoare. Conflictele înghețate, nerezolvate până acum, au cimentat o atitudine de provincialism privind politica bazată pe clanuri, a monopolurilor economice și a cartelurilor care subminează comerțul liber și concurența. Emigrația, în special în Rusia, crima organizată, problemele de sănătate publică reprezintă probleme alarmante pentru guvernanți, care subminează statalitatea.

Sub conducerea președintelui Vladimir Putin, Federația Rusă s-a lansat într-un efort constant de re poziționare pe scena internațională. Precizate în 2004, scopurile Moscovei au fost urmărite cu tenacitate în 2005-2007: dreptul la propria sa sferă de influență („vecinătatea apropiată”), egalitatea strategică cu SUA, respingerea unipolarității și promovarea multipolarității (acordurile de cooperare cu China și India, cu ASEAN și

¹⁴ Dorel Bușe, *Centre și raporturi de putere în Relațiile Internaționale în epoca post Război Rece*, Ed. Universității de Apărare „Carol I”, București, 2012, p. 18.

Organizația Conferinței Islamice etc.), ambiția de a edifica un „pol mondial de putere“ și o societate cu o „cale proprie de dezvoltare“, cu valori parțial diferite de modelul occidental, participarea Federației Ruse la soluționarea problemelor cruciale ale lumii (de la dosarul nuclear nord-coreean la cel iranian etc.).¹⁵ Tensiuni s-au manifestat frecvent în relațiile ruso-georgiene și, mai nou, în raporturile ruso-azere. Avanzposturi ale influenței ruse se mențin în Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud sau Armenia.¹⁶

Distribuirea puterii și problemele de succesiune la putere sunt la fel, elemente care amenință stabilitatea politică în Caucazul de Sud. Georgia rămâne puternic descentralizată, în Azerbaidjan, clasa politică se confruntă cu provocările date de continuarea manipulării pasiunilor naționaliste privind regiunea Nagorno-Karabakh sau de provocările date de nașterea islamismului politic¹⁷. În Armenia, elita politică, caracterizată de naționalismul alimentat de litigiul Nagorno-Karabakh, devine mai vulnerabilă, datorită scăderii sprijinului popular și nemulțumirilor de ordin socio-economic.

Caucazul de Sud prezintă vulnerabilități care se pot transforma în amenințări reale la adresa securității regionale cu implicații la nivel internațional. Conflictul înghețat din Nagorno-Karabakh destabilizează Caucazul de Sud și poate pune sub semnul întrebării funcționarea rutelor energetice alternative dintre Caspică, Asia Centrală și Occident. De aici și interesul deosebit al Federației Ruse, SUA, UE și NATO pentru soluționarea acestui conflict. În raporturile Rusiei cu marile puteri, UE este tratată cu atenție deosebită, exploatându-se dependența sa de importurile energetice, precum și deosebirile de interese dintre „Vechea și Noua Europă“, UE (cu precădere Germania) lansează strategii proprii de penetrare politico-economică în zonele Mării Negre, a Caucazului, Asiei Centrale, se implică în soluționarea „conflictelor înghețate“.¹⁸ Un compromis definitiv pare însă greu de acceptat de către Armenia și Azerbaidjan, la Baku se exercită, mai ales, presiuni ruse condiționându-se neoficial „neutralitatea pozitivă“ a Moscovei de menținerea Azerbaidjanului în afara oricărui angajament clar și de substanță cu Occidentul.

STUDIU DE CAZ: CONFLICTUL DIN NAGORNO KARABAKH

Scurt Istoric

„Amarnic am plătit pentru această deplinătate a forțelor, amarnic a fost prețul pentru zdrobirea încrederii noastre, o zdrobire care ne reamintește de 9 ianuarie 1905. Noi primii locuitori din Karabakh, apoi locuitorii Armeniei, au înaintat la palatul de iarnă, la piața Lenin în Stepankert și la piața teatrului în Yerevan, convinși că puterea supremă ne va înțelege. Am înaintat cuvinte de adevăr în tărâmul socialismului, în poporul Rusesec, în Perestroika,

¹⁵ Teodor Frunzeti, Vladimir Zodian, *Lumea 2011, Enciclopedie Politică și Militară (Studii Strategice și de Securitate)*, Ed. Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2011, p. 538.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Niklas L.P.Swanstrom, *Asia 2018-2028 Development Scenarios*, Institute for Security and Development Policy, V. Finnbodav. 2, Stockholm-Nacka 13130, Sweden, www.isdp.eu, accesat la data de 13.01.2012.

¹⁸ Teodor Frunzeti, Vladimir Zodian, op.cit., p.540.

cu tablouri ale secretarului general al partidului, M.S.Gorbaciov. Dar asupra noastră a fost deschis focul. Focul a fost soluția cea mai nepotrivită a Uniunii Sovietice, minciuni create cu ajutorul informațiilor din mass-media, o propagandă întunecată, care a mărturisit o rea tănuire despre partea Azerbaidjanului. Focul era sângăit (Silvia Kaputikan 1988)".

Regiunea Nagorno-Karabakh a stârnit dispute majore între noile state independente Armenia și Azerbaidjan încă de la primele proclamări ale independenței acestora, în 1917-1918. Disputa și istoria confuză a Karabakhului poate fi observată în propriul nume. Karabakh actualmente este un amalgam de turci și persani. „Kara“ înseamnă negru în turcă și „bao“ înseamnă grădină în persană. Contemporanul final „bakh“ provine de la rusificarea cuvântului „bag“, cuvântul „Nagaro“ înseamnă simplu, munte, în limba rusă. Astfel în numele regiunii pot fi găsite 3 limbi diferite, de fapt limbile celor 3 puteri care au dominat istoria regiunii. Regiunea este numită Artsakh în Armenia și Yugari sau Daqliq în Azerbaidjan. Istoria graniței dintre azeri și armeni este subiectul disputei, în special originea populației și afilierea la un stat. Regiune populată în majoritate de armeni, înconjurată de regiuni majoritar azere, aceasta a fost mărul discordiei între cele două state caucaziene, lucru ce a și condus la prăbușirea lor sub asediul forțelor bolșevice.

Armenia a încercat să anexeze teritoriul cucerind zonele adiacente locuite de azeri, ceea ce a dus la un conflict direct între cele două state emergente. Puterea sovietică a încercat să mențină echilibrul și incertitudinea regională, înființând în 1923 regiunea autonomă omonimă în cadrul R. S. Azerbaidjan, dar și acordând acestei republici enclava Nahicevan situată între R. S. Armeană și Iran.

Ca urmare a slăbirii controlului Moscovei asupra republicilor unionale la sfârșitul anilor '80, în februarie 1988, Consiliul Național din Nagorno-Karabakh, format în majoritate din etnici armeni, a votat unificarea regiunii cu R. S. S. Armeană, acuzând o pretinsă politică de colonizare a etnicilor azeri în regiune. Ca urmare a acestui act au izbucnit violențe etnice între armenii și azerii din regiune, ceea ce a determinat Moscova să acorde autorităților de la Baku puteri sporite pentru a interveni și calma situația. Situația a fost complicată de decizia Sovietului Suprem al R. S. S. Armeană care a hotărât, în 1989, în ședință comună împreună cu Consiliul Național din Nagorno-Karabakh, unificarea acestei regiuni cu Armenia. A urmat un conflict armat între forțele militare emergente ale celor două republici, care au beneficiat de rezervele de armament sovietice abandonate de trupele unionale.

Declararea independenței celor două foste republici sovietice în 1991 a condus la desfășurarea unei conflagrații tipice între două state. Azerbaidjanul deținea la început superioritatea logistică și a efectivelor. Armenia a profitat, însă, de conjunctura favorabilă a formării Comunității Statelor Independente, la care Azerbaidjanul nu a aderat din primul moment, și a aderat la această structură ceea ce i-a permis să solicite trupe CSI de menținere a păcii care au ocupat regiunea Nagorno-Karabakh, permițând avansarea trupelor armene în teritoriul azer.¹⁹

¹⁹ Ibidem.

Războiul 1992-1994

Până la începutul anului 1992, zidul de putere creat de dizolvarea Uniunii Sovietice a dus la pierderea ultimului factor care conținea conflictul. Astfel, cu retragerea anterioară a forțelor sovietice iminente, Karabakhul, a devenit scena episodului cunoscut sub numele de „război full-scară”. Partea armeană, care a pregătit în sine soluționarea conflictului prin mijloace militare, nu pierde niciun moment să acționeze. De la începutul anului, începând cu luna februarie, în satele azere din Malybeili, Karadagly și Agdaban s-au înregistrat peste o sută patruzeci de decese, dintre care nouăzeci și nouă erau civili. Această cucerire a fost primul pas dintr-o serie de atrocități care au urmat în timpul cuceririi armene din Karabakh și din jurul zonelor acestuia.

Șocul Genocidului și influența asupra populației civile

Atacul a fost efectuat în mod ostentativ ca răspuns la focul de artilerie de la capitala Karabakhului la orașul armean Stepanakert, aflându-se la doar șapte kilometri distanță. Cu toate acestea, evenimentele care au urmat au arătat o altă parte a cuceririi. Genocidul a fost victima purificării etnice în cele mai proaste feluri. O mare parte a populației civile a orașului, în număr de șapte mii, înainte de atac a fost mutilată și ucisă, iar cea rămasă a fost forțată să fugă peste munți să se refugieze. Ca și în cele mai multe cazuri de purificare etnică, atrocitățile efectuate de către agresor au servit în dublu scop: forțarea populației să fugă și niciodată să nu se mai întoarcă și, de asemenea, intimidarea altor locuitori din satele vecine să își părăsească locuințele, temându-se de acțiuni similare.

Mortalitățile genocidului sunt dezbătute; armenii, firească, au tendința de a diminua și estima numărul civililor decedați. În plus, surse armenie învinuiesc azerii pentru utilizarea genocidului ca o bază pentru atacurile cu rachete asupra Stepanakert. Mai mult, vina azerilor de utilizarea rezidenților genocidului ca scuturi umane și susținerea că au fost prinși în foc încrucișat, mai degrabă decât masacrați. Alți autori, inclusiv experți în apropierea regiunii pentru poziția armeană, se lansează într-o emoție de apărare cu încărcătură a politicilor din partea armeană de purificare etnică, părând să aibă dificultăți înțelegerea că ambele părți la conflict comit atrocități și că nici una dintre fețe nu este fără vină.²⁰

Un citat din Christopher Walker, autorul mai multor cărți privind Armenia, este elucidat: „Într-o acțiune controversată, armenii au preluat controlul asupra Khojalu în februarie 1992. Acuzațiile de masacru ale populației civile a orașului au fost făcute, dar mai multe evenimente de capturare din jurul său nu au fost raportate pe larg. În primul rând, armenii au avertizat oamenii din Khojalu că aceștia planificau să ia orașul și le-au spus să renunțe. În al doilea rând, la o săptămână după capturarea orașului armenii au invitat azerii să pretindă morții lor. Nici una dintre aceste acțiuni deschise nu este caracteristică unui grup care dorește să realizeze un masacru”²¹. Walker pare să-și apere părerea spunând că de

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Christopher Walker, *The Armenian Presence in Mountainous Karabakh*, în John F. Wright, Suzanne Goldenberg și Richard Schofield *Transcaucasian Boundaries*, London: UCL Press, 1996, p. 109.

avertizarea unei populații de o viitoare invazie depinde orice vină pentru atrocitățile comise în viitor. Într-un fel, acest lucru se ridică la ceea ce implică faptul că locuitorii orașului au renunțat într-un mod destul de ciudat de a descrie un refugiu forțat să părăsească țara sa de origine fiind numai vina lor în cazul în care au fost brutalizați. Aceasta, la rândul său, nu este altceva decât o justificare a purificării etnice și cucerire militară de teren. În ceea ce privește al doilea argument efectuat de Walker, trebuie remarcat faptul că genocidul a înregistrat moartea a aproximativ șapte mii de oameni. O săptămână este în mare măsură suficientă pentru a șterge urmele unui masacru. În plus, musulmanii spun că mortul trebuie să fie îngropat în grabă, de preferință în termen de 24 de ore, ca urmare a oricărui organism la care azerii ar fi putut avea acces după masacru, acesta fiind îngropat în termen de o săptămână de la masacru.

Raportul Drepturilor Omului de la Helsinki arată în mod clar implicarea întregii unități a armatei armene din Karabakh pe o bază non-voluntară. Declarațiile prizonierilor de război armeni au confirmat acest lucru. Deși au existat un număr mare de voluntari atât din Armenia, cât și din diasporă în ansamblu, problema implicării trupelor armene este importantă din punct de vedere juridic. În luna mai, orașele Shusha și Lachin s-au cucerit, creând un coridor între Armenia și Karabakh. Până atunci, cele două entități au fost separate printr-o prezență militară azeră în coridorul dintre Karabakh și Armenia, care a îngreunat livrările armenilor pentru a ajunge la Karabakh. Astfel, din punct de vedere logistic, această legătură a fost crucială pentru dezvoltarea viitoare a războiului. De asemenea, din punct de vedere militar și politic, acest eveniment a fost de maximă importanță. Pentru fiecare scop practic, Karabakhul ar fi putut fi acum integrat în Armenia deși din motive politice această integrare este încă negată.

Un buget comun a intrat deja în vigoare pentru cele două entități și în prezent peste 85% din bugetul Karabakhului este furnizat de către guvernul Armeniei. Refuzul reprezentanților armeni pentru a discuta chiar și a renunța la zona Lachin în cadrul negocierilor internaționale arată importanța critică a acestei chestiuni pentru partea armeană. Această dezvoltare a condus la o contra-ofensivă azeră în iunie 1992, care a dus la recuperarea regiunilor Agdere/Mardakert și Shaumian din Nordul Karabakhului. Această contra-ofensivă azeră s-a dovedit a fi de scurtă durată. Armenii, după ce și-au regrupat forțele și au adunat tărie au organizat o ofensivă la scară largă în februarie 1993 care a recucerit multe regiuni ale Agdere, regiunea Mardakert pierdută în iunie 1992, de asemenea și flancul de Est al regiunii Kelbajar a Republicii Azerbaidjanului a fost capturat. Între timp, în Sudul și Estul Karabakhului au început să izbucnească lupte sub formă de dueluri de artilerie și raiduri sporadice. Căderea regiunii Agdere/Mardakert pare să fi fost un eveniment legat de politica internă azeră. Ofensiva din iunie care a adus regiunea înapoi sub controlul Azerbaidjanului a fost locul de acțiune al mai multor armate, mai mult sau mai puțin private. Acestea l-au inclus și pe Surat Husseinov, managerul unei fabrici de textile, care a fost de

acord să investească averea pentru sprijinirea noilor forțe militare formate în Azerbaidjan²². Astfel, a fost numit colonel și a condus formațiunile armatei, care au fost sub controlul său personal mai degrabă decât sub controlul conducerii militare azere. Întrucât aceste forțe diferite, bine organizate de standardele din Azerbaidjan au reușit să cucerească Agdere/Mardakert, ostentativ Husseinov nu a reușit să-și apere spatele împotriva contra-ofensivei armenice din Kelbajar²³.

În martie și aprilie 1993, armenii din Karabakh, au avut o ofensivă majoră, de această dată susținută de către forțele armate ale Republicii Armene. După aceste victorii militare impresionante, armenii au anunțat o încetare a focului la 16 aprilie. Între timp, atenția internațională a crescut și Boris Yeltsin a încercat să poarte discuții tripartite pentru a pune capăt luptelor. În acest timp conflictul a depășit orice previziuni; numărul de azerii strămutați cu forța de la începutul conflictului a fost aproape de un milion și părea din ce în ce mai clar că armenii din Karabakh nu au fost mulțumiți de controlul Nagorno Karabakhului și nici măcar de un coridor cu Armenia. Ceea ce au vrut a fost o cusătură a Nagorno Karabakhului cu Armenia de la Nord la Sud pentru a face un fapt împlinit integrării sale cu Armenia. Mai mult decât atât, ei au reușit să se izoleze de restul Azerbaidjanului printr-un cordon sanitar anterior zonelor azere, care după ce a fost golit de populația civilă a permis armenilor să aibă o zonă tampon spre Azerbaidjan.

Cu toate acestea, o reacție internațională, embrionară, a fost în curs de dezvoltare. Se pare că cei mai mulți actori de pe scena internațională, inclusiv ruși, armenii au crezut că au mers prea departe. În această atmosferă, Consiliului de Securitate al ONU a adoptat Rezoluția 822, care a solicitat retragerea forțelor de ocupație din Kelbajar. Rusia, Statele Unite și Turcia în comun au propus un plan de pace, care a fost acceptat de ambele guverne din Armenia și Azerbaidjan. Cu toate acestea, armenii din Karabakh, au refuzat să accepte orice plan de pace. Acest lucru poate fi interpretat ca un indiciu al controlului guvernului armean asupra aliaților săi din Karabakh.

Conflictul militar armeano-azer, început în anul 1992, nu a putut fi oprit decât în 1994, prin medierea unui acord de încetare a focului și interpunere a unei forțe de menținere a păcii a Comunității Statelor Independente. Începând cu anul 1992, negocierile de pace sunt purtate în cadrul Grupului de la Minsk al CSCE, la acea vreme, format din Rusia, Franța și SUA.

Concluzii

În concluzie, în contrast cu convorbirile oficiale, este larg răspândit și adânc înrădăcinat scepticismul în ambele societăți atât armeană, cât și azeră în soluționarea pașnică a acestui conflict. Modelul de gândire în rândul multor cetățeni obișnuiți este remarcabil. Un argument des auzit este că teritoriile „luate cu sânge” pot fi recuperate „doar cu sânge”. Atitudini privind Nagorno-Karabakh sunt deșănțate și foarte emoționale.

²² Thomas Goltz, *Azerbaijan Diary*, M.E Sharpe, Statele Unite ale Americii, 1999, pp. 150-153.

²³ *Ibidem*, pp. 325-328.

Informații despre conflict și procesul de pace sunt adesea transportate într-un extrem de filtrat mod de manipulare, determinând dezinformare și interpretare, adâncă neîncredere față nu numai unul de altul, dar, și de conducerile lor comune. Elitele conducătoare sunt adesea văzute ca interesate de utilizarea conflictului pentru a justifica organele de securitate puternice și a păstra puterea, mai degrabă decât să încerce o pace care corespunde cu interesele naționale autentice.

Factorii care au generat criza și care, totodată, o alimentează nu sunt nici de natură economică, zona neposedând resurse naturale semnificative, nici de natură politică, deoarece așezarea geografică nu permite organizarea unui stat viabil și puternic. Acești factori țin mai mult de mentalități și psihofixații istorice, de prejudecăți și stereotipuri negative în ceea ce privește imaginea *Celuilalt*. Conflictul din Nagorno-Karabakh a reprezentat primul război etnic care a erupt în fostul spațiu al URSS ca urmare a cererilor din partea populației armene, aflate pe teritoriul Azerbaidjanului, de revendicare teritorială către altă republică din URSS, Armenia.

O altă concluzie este faptul că Nagorno-Karabakh reprezintă teritoriul cu cele mai grave litigii dintre conflictele Caucazului de Sud. Din cauza acestui conflict, Armenia și Azerbaidjanul nu au nici un fel de relații diplomatice, iar între ele există o zonă tampon de 200 de kilometri lungime. Totodată, frontiera Turciei cu Armenia este închisă, căile ferate sunt de asemenea închise, iar construcția unor noi conducte de petrol la Marea Caspică ocolește Armenia. În prezent, în regiunea disputată, Nagorno-Karabakh, se derulează construcția unei entități statale cu structuri politice de conducere proprii, majoritatea factorilor de decizie din provincie susținând necesitatea independenței totale față de Azerbaidjan.

Conflictul armeano-azer privind regiunea Nagorno-Karabakh este întreținut de lipsa de concesi din partea ambelor părți, armene și azere, dar și de lipsa unui oarecare compromis dintre statele care stau în spatele Armeniei și Azerbaidjanului, Rusia și, respectiv Turcia.

În ultimii doi ani, părțile implicate în conflict s-au întâlnit de șapte ori la masa tratativelor în prezența Moscovei, însă fără succes. În 24 iunie 2011, în urma summitului Azerbaidjanului, miniștrii de externe ai țărilor implicate în conflict s-au întâlnit la Moscova, nici la acest summit nu a avut loc un progres semnificativ în ceea ce privește rezolvarea situației din Nagorno-Karabakh. La sfârșitul negocierilor, Baku și Erevan s-au acuzat reciproc că împiedică realizarea acordurilor încheiate, iar președintele Azerbaidjanului, Ilham Aliev, a promis că va elibera Karabahul de Munte cu orice mijloace, chiar și cele militare.²⁴

²⁴ <http://romanian.ruvr.ru/2011/07/07/52906122.html>, „Baku și Erevan prezintă noi propuneri în privința Karabahului de Munte”, accesat la data de 13.01.2012.

BIBLIOGRAFIE

Lucrări de specialitate

- Bușe Dorel, *Managementul crizelor și conflictelor regionale*, Editura Fundației România de Măine, București, 2006.
- Bușe Dorel, *Centre și raporturi de putere în Relațiile Internaționale în epoca post Război Rece*, Editura Universității de Apărare "Carol I", București, 2012.
- Bușe Dorel, Mureșan Doina, *Securitate și insecuritate în zona Balcanilor de Vest. Criza interetnică din Federația Iugoslavă*, Editura Centrului Editorial al Armatei, București, 2008.
- Crăciun Ioan, *Prevenirea conflictelor și managementul crizelor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.
- Dardykin S. and R. Lynev, *Izvestiya, Current Digest of the Soviet Press*, vol. XL nr. 13, 24 martie 1988.
- Frunzeti Teodor, Bușe Dorel, *Relații Internaționale*, Editura Universității de Apărare "Carol I", București, 2011.
- Frunzeti Teodor, Zodian Vladimir, *Lumea 2011, Enciclopedie Politică și Militară (Studii Strategice și de Securitate)*, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2011.
- Goltz Thomas, *Azerbaijan Diary*, M.E. Sharpe, SUA, 1999.
- Swanstrom Niklas L.P., *Asia 2018-2028 Development Scenarios*, Institute for Security and Development Policy, V. Finnbodav. 2, Stockholm-Nacka 13130, Sweden.
- Walker Christopher, *The Armenian Presence in Mountainous Karabakh, Transcaucasian Boundaries*, Editura London: UCL Press, 1996.

Surse web

- www.isdp.eu
- <http://www.araratonline.com>
- <http://romanian.ruvr.ru>
- <http://dadalos.org>
- <http://www.caii-dc.com>

ANEXE

Figura 1

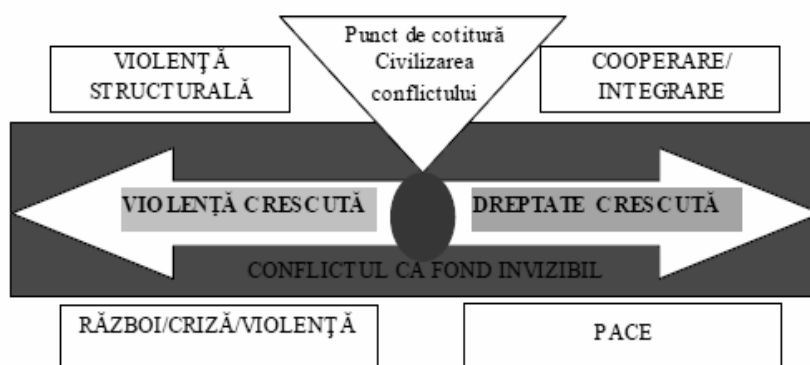

Fig. 1. Continuunul pace – război

Sursa: http://www.dadalos.org/frieden_rom/grundkurs_2/frieden.htm

Figura 2

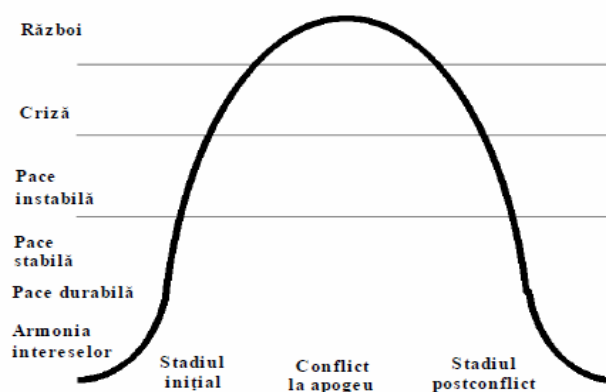

Fig. 2. Stadiile de evoluție a continuumului pace – război

Sursa: <http://www.caui-dc.com>

GLOBALIZAREA ȘI REGIONALIZAREA SECURITĂȚII

THE GLOBALIZATION AND REGIONALIZATION OF SECURITY

Iulia Florina NENTU
Căpitan Laura SIMIONESCU

Globalizarea este un proces multidimensional: tehnologiile în domeniul informației se dezvoltă și se răspândesc cu o rapiditate uimitoare și permit posibilitatea de prosperitate economică, libertate politică, de promovare a păcii și a democrației. Pe de altă parte, acestea pot duce la fragmentare socială, la crearea unor vulnerabilități critice și la stări de criză sau conflict. Amenințările locale devin acum, cu ușurință, regionale sau chiar globale. Există amenințări globale cărora cooperarea regională nu le poate face față, dar există și amenințări regionale pentru care cooperarea globală nu are instrumentele necesare pentru a le contracara, cooperarea regională fiind mai eficientă.

Cuvinte cheie: globalizare; regionalizare; securitate; cooperare; zona extinsă a Mării Negre.

Globalization is a multidimensional process: information technology and other fields develop and spread with amazing rapidity. On the one hand, these developments allow the possibility of economic prosperity, political freedom, promoting peace and democracy, but on the other hand, they can lead to social fragmentation, to the creation of critical vulnerabilities and to states of emergency or conflict. Local threats are now easily becoming regional or even global. There are global threats which regional cooperation cannot cope with, but there are also regional threats for which global cooperation does not have the necessary tools to counter them, regional cooperation being more effective.

Keywords: globalization, regionalization, security, cooperation, the Wider Black Sea Area

Globalizarea – abordare conceptuală

Globalizarea este, în prezent, sursa multor controverse în domeniul relațiilor internaționale, în ceea ce privește raportarea la realitate, conținut și impactul pe care îl poate avea. Deși aceste dezbateri au plecat de la studii legate de economia politică globală, a început să se accentueze interesul în analiza fenomenului de globalizare ca și impact asupra securității naționale și internaționale.

Un excurs temporal în geneza conceptului de globalizare îl localizează, prin anii '60-'70, ascuns sub noțiunea de „internațional”, pentru ca ultimele decenii să-l impună prin sintagme ca „economie globală”, „guvernare globală” ș.a.m.d., aducându-l abia după 1990 în sfera globalistpostmodernistă, cu denumirea actuală, atât de intens dezbătută și

mediatizată.¹ Fiind un fenomen de amploare și intens dezbătut, este ușor de înțeles că o încercare de a găsi o definiție universală a globalizării nu ar duce la nicio concluzie. Dacă vom încerca să găsim o definiție în Dicționarul explicativ al limbii române, vom fi dezamăgiți – termenul „globalizare” nu există în acest dicționar. Totuși, Marele dicționar de neologisme 2000 definește verbul „a globaliza” astfel: „a reuni într-un tot elemente disparate; a judeca o problemă în ansamblu. (cf. fr. globaliser)”. Așadar, unul din cuvintele cheie este „ansamblu”.

Așa cum precizează și Roxana Ciurcanu, „în lipsa unei definiții riguroase, globalizarea tinde să devină un clișeu, o idee grandioasă, care cuprinde absolut tot ce se întâmplă în jurul nostru și care nu poate fi explicată coerent, sau cauza tuturor problemelor cu care se confruntă economia mondială și societatea contemporană.”² Termenul de globalizare poate fi folosit în diferite domenii. În context economic, se referă la reducerea sau chiar eliminarea barierelor de la granițele dintre state pentru a facilita traseul bunurilor, capitalului, a serviciilor și a forței de muncă (deși încă există anumite bariere în ceea ce privește forța de muncă). Termenul poate face referire și la circulația transfrontalieră a unor idei, limbaje sau culturi populare. În această lucrare vom încerca să analizăm fenomenul de globalizare din perspectiva securității naționale și internaționale. În ceea ce privește securitatea post-Războiul Rece, se acordă o mare atenție amenințărilor asimetrice, proliferării armamentelor de distrugere în masă, criminalității transfrontaliere și mediului natural ca amenințare, dar și inegalității globale ca amenințare la adresa securității umane. După evenimentele de la 11 septembrie 2001, terorismul transfrontalier a devenit un punct prioritar pe agenda securității internaționale. Toate aceste aspecte sunt, în mod clar, legate de globalizare, nu doar în ceea ce privește aspectul economic, ci și ca idee de activitate socială interconectată, de circulație a bunurilor și a oamenilor, în special privind ideea de transfrontalier atât ca oportunitate, cât și ca amenințare.

Studiul raportului dintre globalizare și reconstrucția sau reconfigurarea identităților politice, economice, culturale, militare, de alianță, multinaționale și ale centrelor de putere este extrem de edificator pentru impactul acestui proces atotcuprinzător într-o lume globalizantă. Dezvoltarea rețelelor globale determină o interdependență statală în anumite industrii. Piețele financiare se globalizează. Apar alianțele strategice globale, dar și noi actori ce doresc să devină competitori globali.³ Deși puterea economică deține un loc central în studiul globalizării, termenul nu este sinonim cu liberalizarea economică. Această

¹ Vasile Popa, *Implicațiile globalizării asupra securității naționale*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2005, p. 7.

² Roxana Ciurcanu, *Economia mondială între globalizare și regionalizare*, în *Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Științe Economice*, Tomul L/LI, 2004/2005 apud general-locotenent prof. univ. Dr. Teodor Frunzeti, *Globalizare sau regionalizare?*, Impact Strategic, Nr.2/2011, București, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

³ Dan Nica, *Uniunea Europeană în era societății informaționale și globalizării*, www.mie.ro/media/Romana/2003/Publicatii/ro/ue/informatizare.htm apud Vasile Popa, *Implicațiile globalizării asupra securității naționale*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2005, p.11.

perspectivă tinde să marginalizeze rolul statelor în procesul de globalizare prin perceperea statelor ca victime ale globalizării în loc să se facă o analiză a interacțiunii dintre state și globalizare.⁴ Lucrările care tratează fenomenul de globalizare subliniază transformarea statelor industrializate din Nord, iar astfel de tendințe nu sunt tocmai compatibile cu literatura de specialitate în domeniul securității.

Drept urmare, este absolut necesar să se dezvolte o conceptualizare a globalizării securității. Altfel spus, trebuie să fie redefinită relația dintre globalizare și securitate. Per ansamblu, globalizarea securității trebuie să fie văzută ca evoluând în fiecare din dimensiunile securității – economică, militară, politică, socială și de mediu. Departe de a fi un proces liniar, cu o dezvoltare uniform accelerată, procesul de globalizare este însoțit de numeroase efecte secundare, care, nestăpânite la timp, pot destabiliza, chiar ireversibil, sistemul. Riscurile și amenințările la adresa procesului, care apar brodate pe vulnerabilități greu de intuit și eliminat în timp oportun, generează o stare de nesiguranță, de insecuritate, a dezvoltării lui. Astfel, globalizarea conține și motorul amplificării insecurității ei. Aceasta datorită faptului că procesul „nu numai că a transformat caracteristicile riscurilor, pericolelor și amenințărilor deja existente, ci a creat unele noi, specifice”. Din această perspectivă, apare, ca o condiție sine qua non a reușitei globalizării, *globalizarea securității* procesului. Departe de a fi o simplă metaforă, globalizarea securității presupune un răspuns global nu numai la riscuri, pericole și amenințări, ci și la cerințele de gestionare a acestora și de monitorizare și reducere a vulnerabilităților lui.⁵ Așadar putem defini, foarte pe scurt, globalizarea securității ca fiind un răspuns la globalizarea amenințărilor la adresa sa. În cele ce vor urma vom enumera câteva dintre efectele globalizării ce au dus la fenomenul de globalizare a securității.

Impactul globalizării asupra securității

Globalizarea are o sumă apreciabilă de efecte, pozitive și negative. Ca elemente pozitive, se evidențiază: amplificarea și liberalizarea comerțului, a investițiilor și fluxurilor financiare, extinderea valorilor democratice, apărarea identității individuale, protecția mediului înconjurător, dar și „libera circulație” a securității... Dar globalizarea are și efecte negative, cum sunt: scăderea siguranței la toți indicatorii, globalizarea fenomenelor cronice locale și regionale, mondializarea marii criminalități organizate (traficul de arme, droguri, persoane), radicalizarea fanatismelor etnice și religioase, a terorismului.⁶ Și în ceea ce privește impactul globalizării asupra securității globale și naționale există părți pozitive și părți negative. Piața globală poate genera bogăția și prosperitatea, însă acolo unde gradul de dezvoltare nu este uniform, se poate ajunge la tensiuni politice și la riscuri de

⁴ Bryan Mabee, *The Globalization of Security. State Power, Security Provision and Legitimacy*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2009, p.4.

⁵ Grigore Alexandrescu, *Globalizarea securității – o simplă metaforă?*, Sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională Strategii XXI/2007, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București 2007, p.25.

⁶ Vasile Popa, *op. cit.* p.15.

instabilitate. În contextul procesului de globalizare, comunicațiile și tehnologiile noi pot fi utilizate deopotrivă de state, instituții și persoane oneste și de rețele ale crimei organizate, organizații și grupări teroriste, acestea din urmă realizându-și, astfel, propaganda proprie sau difuzându-și amenințările, dar și procedând la spălarea banilor (prin sistemul e-Money) sau afectând securitatea statelor, prin spargerea sistemelor de protecție a computerelor. Globalizarea naște insecuritate pe cele mai diverse căi: ale terorismului politic transnațional, ale traficului ilegal de arme și mijloace letale neconvenționale, de droguri și persoane, ale migrației clandestine, ale proliferării armelor de distrugere în masă, ale agresiunii economico-financiare și provocării de catastrofe de mediu.⁷

Mediul de securitate internațional este, în prezent, încărcat de riscuri și amenințări grave – terorism și teroare a armelor de distrugere în masă, dispute interetnice și rivalități religioase, crimă organizată transfrontalieră, stări de tensiune și conflict întreținute de forțe destabilizatoare în multe zone ale lumii, tulburări interne, ca și unele evenimente neprevăzute, ca inundații, cutremuri, secete etc., fiecare în parte și toate la un loc constituind riscuri de instabilitate și insecuritate pentru comunitatea internațională. Asigurarea securității colective este, de aceea, obiectivul care a reunit eforturile ONU și ale celorlalte organizații internaționale, care a sporit solidaritatea statelor lumii, cooperarea și colaborarea lor, ducând la reglementări comune, structuri, proceduri și capacități de combatere a provocărilor secolului XXI, la un răspuns eficient la crize și la amenințările și instabilitățile regionale, zonale și globale.⁸

În concluzia acestui capitol putem sublinia faptul că multitudinea de dimensiuni ale globalizării necesită o nouă abordare a securității. Noile amenințări transfrontaliere cu rădăcini în diferite elemente ale globalizării implică prea multe riscuri ca să fie ignorate. Pentru a preveni și a ține sub control amenințările rezultate în urma procesului de globalizare este important să folosim aspectele pozitive ale acestui proces, și anume prin cooperare internațională în domeniul securității, prin promovarea creșterii economice și prin răspândirea democrației.

Regionalizarea securității

Securitatea regională este o necesitate impusă de numeroase determinări: provocările fenomenului globalizării, dificultățile mari pe care le întâmpină, în prezent, statele din regiune, pe plan economic, etnic, în problemele de mediu și nu numai. În Orientul Mijlociu, de exemplu, deficitul economic și securitar, în opinia analiștilor, nu pot fi soluționate pe căi-șablon, prin soluții exterioare de forță, care să genereze fenomene de respingere, resentimentare. Problema musulmană trebuie „privită într-o perspectivă regională, mai degrabă, decât globală, și printr-o prismă geopolitică, iar nu teologică”. În „noii Balcani globali”, spațiu cuprins între Golful Persic și Xinjiang, Brzezinski vede o principală provocare pentru SUA cel puțin o generație de aici înainte. Bulversată de

⁷ *Ibidem*, p.19.

⁸ Grigore Alexandrescu, *op. cit.*, p. 26.

violență, in justiție socială, spor demografic masiv, regiunea va trebui să-și clădească securitatea prin cooperarea SUA cu partenerii săi tradiționali: Turcia, Israel, India, Rusia. Numai că aceștia au propriile probleme interne de securitate și, mai mult, au o agendă de securitate ce nu corespunde de fiecare dată cu cea a Americii.⁹

Cooperarea regională a devenit un fenomen din ce în ce mai important în relațiile internaționale în ultimii ani. În timp ce globalizarea continuă să evolueze, putem la fel de bine să afirmăm că trăim într-o eră a regionalizării. O privire obiectivă asupra relației securitate regională – securitate globală reliefează existența, între cei doi termeni ai procesului, a unei congruențe și complementarități reale, materializate printr-o continuă completare și susținere reciprocă, singura capabilă să ducă la instaurarea și menținerea unui climat autentic de pace și stabilitate zonală, continentală și internațională. Securitatea regională, care este, practic, o însumare a securității entităților economice, etnice, statale și de altă natură din zonă, se clădește pe implicarea statelor, pe baza conceptului „probleme regionale comune – soluții prin cooperare regională”, în combaterea riscurilor și amenințărilor actuale generate de procesul globalizării.¹⁰ Ca parte integrantă a procesului de globalizare, regionalizarea reprezintă o tendință a relațiilor internaționale din zilele noastre.

Regionalizarea nu trebuie văzută ca un concept care rivalizează cu fenomenul de globalizare. Dimpotrivă, trebuie încurajată colaborarea între Națiunile Unite și organizații regionale în prevenirea conflictelor și menținere sau instaurarea păcii. Regionalizarea statelor este acum considerată ca un element al integrării, prin stabilirea unui raport Comunitate-Regiune, care are ca scop corectarea sau prevenirea dezechilibrelor regionale, acordând legitimitate regiunilor și acelor instituții care le reprezintă interesele. Acest proces este gândit ca un factor de democratizare și de valorificare a specificităților culturale.

Regionalizarea securității – rolul organizațiilor regionale în menținerea păcii internaționale și a securității în regiunea lor - se află în prezent în centrul discuțiilor atât în cadrul Națiunilor Unite cât și în cadrul organizațiilor regionale. Rolul global al acțiunii numeroaselor organisme de cooperare regională existente în zonă – a se vedea Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, Procesul de Cooperare a statelor din Sud-Estul Europei, Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei, Conferința miniștrilor apărării din Europa de Sud-Est, GUUAM –, care au capacitatea de a genera noi inițiative, inclusiv în domeniul securității și apărării regionale, indică o relație biunivocă regional – global, susținută de instituții de anvergură, gen ONU, OSCE, NATO, UE etc.¹¹

Regiunile sunt atât surse cât și soluții pentru multe din amenințările la adresa securității. Există anumite amenințări contemporane care pot fi văzute mai degrabă ca fiind de natură regională decât globală sau, altfel spus, se observă o trecere a amenințărilor la nivel local. Totuși, regionalizarea securității nu exclude posibilitatea ca mai multe sau doar

⁹ Vasile Popa, *op. cit.*, p.21.

¹⁰ *Ibidem*, p.23.

¹¹ *Ibidem*.

anumite probleme ale securității să fie în același timp globale, fiind astfel tratate de instituții multilaterale, cum ar fi Organizația Națiunilor Unite. Însă trebuie să conștientizăm că unele surse regionale de insecuritate pot fi controlate mai eficace și eficient de instituții regionale, existând cazuri în care ONU să nu fie tocmai potrivite pentru anumite nevoi și interese ale unei regiuni.

Amenințările la adresa securității regionale sunt, în mare parte, de natură militară. Amplasarea acestui tip de amenințări apare în absența unei ordini prestabilite, care să întărească sau să dea naștere la reglementări general-acceptate privind folosirea sau amenințarea cu folosirea forței militare. În acest context, observăm că securitatea regională este amenințată de elemente nu numai interne, ci și externe precum: prezența militară nedorită a Rusiei în Cecenia; conflictul din Osetia de Sud; conflictul din Transnistria; conflictul dintre Armenia și Azerbaijan în enclava Nagorno-Karabach; nefinalizarea conflictului din Bosnia-Herțegovina; campania împotriva terorismului din Afghanistan; războiul din Irak; economia subterană, corupția etc.¹² Bineînțeles că amenințările regionale sunt într-o continuă schimbare, acestea fiind diferite de la o zonă la alta. Unele amenințări considerate inițial globale pot deveni regionale, și invers. Însăși regiunile se pot schimba în funcție de natura amenințărilor, de interesele regionale etc. Astfel, putem concluziona că securitatea regională și cea globală trebuie să rămână în strânsă legătură pentru o mai bună contracarare a amenințărilor, indiferent de natura lor.

Securitatea în regiunea extinsă a Mării Negre

Mediul de securitate în regiunea Mării Negre este supus unei serii de transformări sub două aspecte: impactul extinderii NATO și UE asupra regiunii și dezvoltarea cooperării dintre statele riverane. Viziunea asupra securității în zonă împarte țările riverane în următoarele categorii: **țările membre NATO și/sau UE**, Bulgaria, România și Turcia, care își structurează strategiile de securitate în funcție de statutul și rolul internațional implicate de apartenența la aceste organizații; **Federația Rusă**, care are o viziune distinctă despre securitate, izvorâtă din poziția sa în relațiile internaționale.

Riscuri, pericole și amenințări la adresa securității în regiunea extinsă a Mării Negre

Europa se află într-o perioadă plină de provocări derivate nu numai din transformările ce se desfășoară în mediul de securitate național, zonal, regional, global, ci din reconfigurările instituționale de mare amploare. Zona Mării Negre și Balcanii reprezintă principala țintă a tuturor proceselor în desfășurare sau care sunt prognozate și, din aceste motive, evaluarea vulnerabilităților, dar și a riscurilor, pericolelor și amenințărilor¹³ la adresa

¹² Alexandra Sarcinschi, Cristian Băhnăreanu, *Redimensionări și configurări ale mediului de securitate: zona Mării Negre și Balcani*, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2005, p. 30.

¹³ Amenințările la adresa securității regionale sunt, în mare parte, de natură militară. *Amenințarea*, reprezintă o declarație a unei intenții de a pedepsi sau a răni o persoană, în special în cazul în care aceasta nu dorește un semn sau o avertizare asupra unui posibil necaz, pericol etc.

securității regionale constituie punctul de plecare pentru formularea politicilor regionale ale actorilor statali și suprastatali. Într-o astfel de analiză este necesar să se urmărească o serie de indici și indicatori ai stabilității și securității regionale, dintre care cei mai importanți considerăm a fi: stabilitatea politică internă; dezvoltarea economiei de piață; alocarea resurselor; accesul la resurse strategice; respectarea drepturilor și libertăților fundamentale; calitatea vieții; realizarea controlului civil democratic asupra forțelor armate; stadiul reformei organismului militar; implicarea în conflicte armate (la nivel național, zonal, regional sau global); posesia, folosirea sau producerea de armament nuclear, biologic sau nuclear; diferențele de natură culturală între valorile naționale și cele ale vecinilor; participarea și colaborarea în plan regional și global; degradarea mediului etc.

Securitatea regională – Zona Mării Negre și Balcani

Stabilitatea internă a statului constituie un factor esențial pentru capacitatea sa de a coopera în plan internațional și, mai mult, securitatea internă este un factor determinant al calității securității regionale. Există pericolul ca, în timp ce unele state își consolidează democrația, altele să fie gestionate deficitar, astfel încât fie s-au fărâmițat, fie au fost fărâmițate sau au fost marginalizate sub presiunea externă a integrării europene și euroatlantice. În același timp, securitatea regională o influențează direct pe cea globală, determinând organizațiile și instituțiile internaționale să adopte politici de stabilizare, dezvoltare și securizare a regiunii respective. Procesul se desfășoară, așadar, în ambele sensuri: regional – global – regional.

În cazul regiunii Mării Negre și Balcani, războaiele din Kosovo și Cecenia au contribuit la configurarea noului mediu de securitate internațional: teritoriile, populațiile și resursele vaste ale puterilor din regiune nu mai constituie avantaje în geopolitica secolului XXI, în schimb, factori, precum războiul informațional și „efectul CNN” contribuie la stabilirea regulilor jocului în această regiune fragmentată.

În același timp, noul mediu de securitate a suferit două schimbări esențiale:¹⁴ **1.** o nouă structură internă, ca urmare a creșterii numărului statelor europene prin sfărâmarea Iugoslaviei, Cehoslovaciei și a Uniunii Sovietice; **2.** o nouă percepție vis-à-vis de frontiera estică a Europei, datorată lărgirii spațiului euroatlantic către est.

În cadrul acestei noi realități, apar noi probleme majore ce se referă direct la identitatea politică, economică și militară europeană. Este evident faptul că asemenea probleme sunt legate, pe de o parte, de extinderea NATO și a UE și, pe de altă parte, de transformările post-Război Rece suferite de statele din regiunea Mării Negre și Balcani. În celălalt sens, de la global la regional, restructurarea dinamicii geopolitice europene a avut două efecte principale asupra regiunii Mării Negre și Balcani. Europa de Sud-Est nu mai este formată doar din Balcani, ci și din Georgia, Armenia, Azerbaidjan, Turcia și Cipru și, în schimb, Balcanii formează o parte sudică a Europei Centrale, care, la rândul ei va fi divizată

¹⁴ Loucas Ioannis, *The New Geopolitics of Europe and Black Sea Region*, în *Security Dynamics of the Black Sea Region: Greek Geo-Political Perspectives*, Coord M. Sheehan, Conflict Studies Research Centre, 2000.

în patru geosisteme: geosistemul scandinav, format din Finlanda, Suedia, Norvegia și Danemarca; geosistemul german, compus din Germania, Austria, Polonia, Ungaria, Republica Cehă, Slovacia, Slovenia și Croația; geosistemul italian: Italia și Malta; geosistemul balcanic: Bosnia-Herțegovina, Serbia-Muntenegru, Macedonia, Albania, România, Bulgaria și Grecia.

O altă dovadă a relației reciproce dintre mediul de securitate regional și cel global este și noul concept de regiune extinsă a Mării Negre.

Interesele României în regiunea Mării Negre

În Strategia de Securitate Națională a României¹⁵, sunt definite obiectivele de securitate pentru țara noastră: menținerea integrității, unității, suveranității și independenței statului român; garantarea drepturilor și libertăților democratice fundamentale, asigurarea bunăstării, siguranței și protecției cetățenilor României; dezvoltarea economică și socială țării, în pas cu dezvoltarea contemporană. Fie că este vorba de securitatea internațională, cea regională, zonală sau națională riscurile și amenințările, în general, se plasează în zona neconvenționalului – terorismul, crima organizată, traficul de persoane, droguri, arme, materiale radioactive, corupția etc. Structurile naționale își asumă la modul cel mai responsabil necesitatea de a contribui la gestionarea securității europene și euroatlantice, în mod particular de a găsi soluții eficiente și durabile la crizele sau stările conflictuale din Balcanii de Vest și zona extinsă a Mării Negre.

În Capitolul VI al „Strategiei de Securitate Națională a României”, intitulat „România – vector dinamic al securității și prosperității în regiunea Mării Negre”, este definit obiectivul clar al României în ceea ce privește regiunea Mării Negre. „Construirea unui climat de securitate, stabilitate și prosperitate în zona Mării Negre reprezintă o direcție distinctă de acțiune a acestei strategii.” Interesul României este acela de a se învecina cu state stabile, democratice și prospere deoarece numai acestea sunt capabile să mențină pacea și buna-înțelegere în relațiile dintre ele, să creeze comunități regionale pluraliste și să aibă un comportament predictibil în domeniul securității. Interesul statului român în zonă este, în același timp, și interesul Uniunii Europene. România și-a afirmat dorința și a dovedit capacitatea de a fi un vector de stabilitate, democrație și de promovare a valorilor celor două organizații, NATO și UE, în zonă, demonstrând totodată că poate fi un factor de coagulare a aspirațiilor statelor ex-sovietice. Interesele politice rezidă din faptul că Marea Neagră asigură pentru România ieșirea la Oceanul Planetar (sursă de putere politică și economică), oferind posibilitatea construirii statutului de putere maritimă mijlocie ca urmare a avantajelor geostrategice furnizate de ieșirea la mare și de deținerea unui segment foarte important al căii de comunicație fluvio-maritimă pe care-l reprezintă Dunărea, precum și participarea la organizațiile politice constituite de statele riverane Mării Negre. Țara noastră are un interes strategic fundamental ca statele din regiunea extinsă a Mării Negre să existe

¹⁵ *Strategia de Securitate Națională a României, România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă.* București, 2007.

într-un mediu stabil de securitate. Odată cu aderarea la Uniunea Europeană, frontiera de est a României a devenit granița de est a Uniunii și acest lucru determină obligații sporite în ceea ce privește securizarea zonei.

Contribuția României la asigurarea securității în regiunea extinsă a Mării Negre

României îi revine un rol esențial în securizarea frontierei estice a NATO și UE. România își propune să devină un vector de stabilitate, democrație și valori euro-atlantice spre regiunea Mării Negre, la fel ca și spre Balcanii Occidentali, și o ancoră a acestor regiuni spre occident¹⁶. România își asumă un angajament pe termen lung de a investi în extinderea ariei de democrație, a economiei de piață, a valorilor ce caracterizează o societate deschisă cât mai departe, la est. Așa cum se afirmă și în Strategia de Securitate Națională a României pentru promovarea acestei inițiative, România va coopera strâns cu statele riverane Mării Negre – Bulgaria, Georgia, Federația Rusă, Turcia și Ucraina – cu alte state din vecinătatea apropiată, precum și cu alte state membre ale comunității euroatlantice. Concomitent, România va sprijini activ procesul de constituire, în acest spațiu, a unei euroregiuni de dezvoltare aptă să faciliteze cooperarea cu statele membre ale Uniunii Europene, să stimuleze dezvoltarea infrastructurii energetice și de transport, să promoveze comerțul, investițiile și mecanismele economiei de piață. În ceea ce privește conflictele înghețate, România va promova strategii politice și diplomatice active și se va implica mai eficient în funcționarea mecanismelor ce vizează soluționarea lor prin mijloace pașnice. Ineficiența unora dintre mecanismele folosite până în prezent pentru soluționarea conflictelor impune necesitatea reanalizării lor și o implicare mai activă a statelor și organizațiilor ce pot aduce o contribuție pozitivă în acest scop. În cadrul relației cu Federația Rusă, România urmărește dezvoltarea unui dialog în cadrul căruia vor prima pragmatismul și buna cooperare pe plan economic.

În viziunea statului român, Asia Centrală trebuie să devină un perimetru al convergenței și al construcției, în acest sens fiind necesară crearea unor punți de cooperare Europa – Marea Neagră – Marea Caspică – Asia Centrală.

Concluzii

Este esențială studierea securității naționale și internaționale din perspectiva globalizării și integrării, pentru că oferă posibilitatea structurării unei strategii de răspuns, care, pornind de la cauzele crizei generalizate, să reducă insecuritatea statelor. Întrucât există o determinare globală și regională a securității naționale, concomitent cu procesul de deschidere dinamică a statelor spre exterior și de sporire a conlucrării și cooperării internaționale în domeniu, eforturile multiple ale comunității internaționale se cer îndreptate spre pacea, securitatea și stabilitatea regiunilor și ale lumii. În ceea ce privește domeniul securității, ar trebui să dețină prioritate programele și proiectele ce au drept scop accelerarea integrării statelor în structurile europene și euroatlantice, eficientizarea

¹⁶ *Ibidem.*

strategiilor de prevenire și luptă împotriva noilor riscuri, pericole și amenințări la adresa regiunii. Aceste forme de cooperare și dialog trebuie încurajate și dezvoltate în continuare utilizându-se modalitățile și instrumentele de securitate europene, euroatlantice și eurasiatice. Marea Neagră este un liant strategic pentru țările riverane, cu efect sinergic în menținerea unui mediu de securitate stabil, favorabil dezvoltării economico-sociale și cooperării regionale. Acest mediu poate avea influențe în sens pozitiv asupra zonelor conflictuale cronice din Caucaz, Transnistria și chiar din Orientul Apropiat. Extinderea frontierei NATO și UE la Marea Neagră a creat premisele transformării acestui spațiu într-un nod de confluență și de comunicare, între Est-Vest și Nord-Sud. România, ca membru NATO și al Uniunii Europene, ar trebui să se implice mult mai activ în transformarea spațiului Mării Negre într-o regiune de stabilitate, atât prin pârgurile date de poziția sa strategică la intersecția Balcanilor cu Caucaz, cât și printr-o cooperare și colaborare mai strânsă cu statele UE și cele riverane. Astfel, România poate oferi consultanță țărilor aspirante la statutul de membru NATO și membrilor PFP. În plus, țara noastră trebuie să continue misiunea asumată de lider în eforturile regionale de contracarare a pericolelor și amenințărilor asimetrice, precum terorismul și armele de distrugere în masă. Concomitent, ea poate constitui o poartă spre Occident, promovând valorile transatlantice ale democrației, păcii și securității în zona Mării Negre și în Orientul Mijlociu.

BIBLIOGRAFIE

- *** *Black Sea Synergy – A New Regional Cooperation Initiative*, Communication from Commission to the Council and the European Parliament, Bruxelles, 2007.
- *** Declarația Summit-ului NATO de la București, 2-4 aprilie 2008.
- *** *Politica Europeană de Securitate și Apărare*, Departamentul pentru Integrare Euroatlantică și Politică de Apărare, 2006.
- *** *Strategia de Securitate Națională a României, România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă*. București, 2007.
- Alexandrescu Grigore, *Globalizarea securității – o simplă metaforă?*, Sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională Strategii XXI/2007, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- Ciurcanu Roxana, *Economia mondială între globalizare și regionalizare*, în *Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Științe Economice*, Tomul L/LI, 2004/2005 *apud* general-locotenent prof. univ. Dr. Teodor Frunzeti, *Globalizare sau regionalizare?*, Impact Strategic, Nr.2/2011, București, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

- Frunzeti Teodor, *Optimizarea securității prin cooperare în zona extinsă a Mării Negre*, în Constantin Moștoflei (coord.), *Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre*, Sesiune de comunicări științifice, Editura Universității Naționale de Apărare Carol I, București, 2005.
- Idem, *Globalizare sau regionalizare?*, în revista Impact Strategic, Nr.2/2011, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2011.
- Ioannis Loucas, *The New Geopolitics of Europe and Black Sea Region*, în Security Dynamics of the Black Sea Region: Greek Geo-Political Perspectives, Coord. M. Sheehan, Conflict Studies Research Centre, 2000.
- Mabee Bryan, *The Globalization of Security. State Power, Security Provision and Legitimacy*, Palgrave Macmillan, Marea Britanie, 2009.
- Mureșan Mircea, *Zona Mării Negre – spațiu de securitate european și euro-atlantic*, în Revista Impact Strategic, nr. 2/2007, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- Nica Dan, *Uniunea Europeană în era societății informaționale și globalizării*, www.mie.ro/media/Romana/2003/Publicatii/ro/ue/informatizare.htm în Vasile Popa, *Implicațiile globalizării asupra securității naționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.
- Popa Vasile, *Implicațiile globalizării asupra securității naționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.
- Sarcinschi Alexandra, Băhnăreanu Cristian, *Redimensionări și configurări ale mediului de securitate: zona Mării Negre și Balcani*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.

IN MEMORIAM

HERVÉ COUTAU-BÉGARIE (1956-2012)

- membru de onoare al Academiei Oamenilor de Știință din România -

Marele om de știință și strategist militar francez Hervé COUTAU-BÉGARIE s-a născut la 22 noiembrie 1956 la Angers (Maine-et-Loire) și a murit în 24 februarie 2012. Trecerea prematură în eternitate, la numai 55 de ani, a domnului Hervé Coutau-Bégarie, în urma unei necruțătoare boli, ne-a îndurerat profund pe noi, cadrele didactice și studenții ai Universității Naționale de Apărare „Carol I”, precum și pe membrii Secției Militare a Academiei

Oamenilor de Știință din România, a cărui membru de onoare este.

Cavaler al Legiunii de Onoare, director de cercetări al Școlii de Război, președinte al Comisiei Franceze de Istorie Militară, profesor al Cursului Superior de Stat Major, Hervé Coutau-Bégarie a fost un mare prieten al Universității Naționale de Apărare „Carol I” și al României. Mare enciclopedist al gândirii strategice și un suflet altruist, a dăruit universității Tratatul de Strategie, lucrare de mare valoare teoretică și practică, pentru a fi studiat de cadrele didactice și studenții universității noastre.

Fost elev al Institutului de Studii Politice din Bordeaux, a Școlii Naționale de Administrație și titularul unui doctorat de stat în științe politice, a fost director de cercetare în strategie a Școlii de Război, director de studii la Școala Practică de Înalte Studii și profesor la Sorbona. A fondat Institutul de Strategie Comparată și a fost directorul publicației Revistei Strategice, codirector al colecției Biblioteca Strategică, membru al Comitetului Științific al Revistei Nordicii și asistentul lui Paul-Marie Couteaux la Jurnalul Liber al Radioului Courtoisie.

Căpitan de fregată în rezervă, Hervé Coutau-Bégarie este cavaler al Legiunii de Onoare al Ordinului Meritul Maritim și al Ordinului Artelor și Literelor. El este de asemenea membru al Academiei Regale de Științe Navale din Suedia și membru de onoare al Academiei Oamenilor de Știință din România. Hervé Coutau-Bégarie a fost căsătorit cu Claire și tatăl a doi copii: Paul și Agathe.

Reprezentanții francezi din domeniul academic, pe bună dreptate, spuneau că o fântână a științei a murit sau că o stea a științei s-a stins. Această stea era în special una care permitea marinarilor să ia „capul de compas” al Strategiei maritime. A mers pe drumuri neexplorate ale științei strategice. Enciclopedie vie a gândirii strategice, pasionat de problemele navale, Hervé Coutau-Bégarie este o figură binecunoscută în învățământul militar superior francez și român, în special la Școala de Război. Hervé Coutau-Bégarie conducea Institutul de Strategie și al Conflictelor. El a fost autorul a numeroase opere și

articole. Lui i se datorează în special marea biografie a amiralului Darlan, voluminosul tratat de Strategie în 7 ediții și operele complete ale amiralului Castex. Convingerile sale l-au situat la dreapta spectrului politic, ceea ce i-a adus numeroși „prieteni” care fără îndoială i-au închis numeroase porți, chiar acolo unde știința lui ar fi fost utilă. Avea darul să vorbească deschis și să spună lucrurilor pe nume.

De mulți ani el a luptat cu durerea făcând un efort considerabil pentru a vorbi, din dorința de a împărtăși vastele cunoștințe publicului său. Hervé Coutau-Bégarie a fost foarte apreciat în România și a ținut conferințe în Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, a fost iubit de români. Aici, în România, s-a distins prin vastele sale cunoștințe în domeniul strategiei. Om de o cultură militară și strategică enciclopedică, posedă de asemenea un spirit ascuțit de o mare elocvență și un umor subtil care captivau auditorul pe timpul conferințelor sale.

A fost comparat cu Clausewitz și Sun-Tzu. Avea un talent oratoric excepțional și era o plăcere să-l asculți și să discuți cu un astfel de om. Dispariția prematură și dureroasă a lui Hervé Coutau-Bégarie a lăsat un mare vid în știința strategiei contemporane.

Publicații

- Problema portavioanelor, *Economica*, 1990.
- Puterea maritimă sovietică, *Economica*, 1983.
- Fenomenul „noua istorie”. Strategia și ideologia noilor istorici, *Economica*, Paris, 1983, 354 pagini.
- Dezarmarea navală, *Economica*, 1995.
- Istoria maritimă în Franța, *Economica*, 1998.
- Opera lui Georges Dumezil, *Economica*, 1998.
- Puterea maritimă, Fayard, 1998.
- Patrimoniul mobilier, *Economica*, 1999.
- Lupta pentru Imperiul Mării, *Economica*, 1999.
- Scrisori și note ale amiralului Darlan, *Economica*, 1999.
- Mări și oceane, 2 volume, *Economica*, 1999.
- Fenomenul noii istorii, *Economica*, 1999.
- Evoluția gândirii navale, vol. VII, *Economica*, 1999.
- Decadența occidentului, Editura Perrin, 2000.
- Gândirea strategică și umanismul, *Economica*, 2000.
- Geostrategia Pacificului, *Economica*, 2001.
- Tratatul de strategie, Ediția a III-a, *Economica*, 2002.
- Cel mai bun dintre ambasadori, teorie și practică a diplomației navale, *Economica*, 2007.

Colonel (r) prof. univ. dr. Eugen SITEANU

ÎN ATENȚIA COLABORATORILOR !

Pentru o mai bună procesare a articolelor și pentru introducerea revistei în baza de date internațională CEEOL, dorim respectarea următoarelor cerințe **obligatorii**:

- ✓ **titlul articolului – română și engleză;**
- ✓ **abstractul – română și engleză;**
- ✓ **cuvinte cheie (5-6) – română și engleză;**
- ✓ **instituția din care provine autorul;**
- ✓ **e-mail, telefon, fax (o adresă de contact);**
- ✓ **bibliografie.**

1. *Textul*. Se introduce în Microsoft Word, folosind fontul Times New Roman și tastatura standard românească. Nu sunt acceptate fonturile care au mapări neobișnuite (în care caracterele cu diacritice - ș, ț, ă, î și Ș, Ț, Ă, Î - înlocuiesc alte caractere - [,], @, ~, \ ș.a.m.d.). Textul în limba română trebuie să aibă în mod obligatoriu diacritice. Articolul trebuie cules, pur și simplu, fără nicio altă formatare în afara sublinierilor, acolo unde este cazul, folosind bold și italic. Paragrafele vor fi delimitate de un Enter, părțile articolului fiind separate între ele prin două-trei paragrafe goale.

2. *Ecuatiile*. Indiferent de locul pe care îl ocupă în cadrul articolului, ecuațiile se introduc numai în Microsoft Equation Editor. La limită, se acceptă ecuații scrise de mână, numerotate și trimise separat de restul articolului).

3. *Figurile*. Sunt acceptate formatele vectoriale standard. În cazul figurilor produse cu o altă aplicație decât Microsoft Word (de exemplu, Corel Draw sau în AutoCAD), fișierele respectivelor aplicații vor fi trimise împreună cu restul articolului. Figurile trimise în format electronic vor fi desenate la dimensiunile la care pot fi tipărite, iar dimensiunea textului trebuie să fie între 8 și 12 puncte tipografice. Sunt acceptate și figuri desenate de mână, pe foi separate de restul articolului, cu condiția ca desenele să fie clare și să poată fi ușor identificat locul din cadrul articolului în care trebuie să se regăsească.

4. *Imaginile*. Imaginile scanate trebuie incluse atât în documentul Microsoft Word, cât și trimise separat. Nu se recomandă folosirea imaginilor preluate de pe Internet, deoarece acestea nu satisfac cerințele necesare pentru tipărirea lor (având o rezoluție mult inferioară celei necesare pentru un tipar de calitate). Imaginile de calitate au o rezoluție de minimum 200 dpi. Pentru formatele JPEG și GIF, aveți în vedere ca, în urma compresiei, calitatea imaginii să devină rezonabilă.

5. *Numerotarea*. Ecuatiile, figurile, tabelele, titlurile din bibliografie vor fi numerotate cu cifre arabe, astfel:

- între paranteze pătrate pentru bibliografie;
- între paranteze rotunde pentru formule;
- prin exponent, în cazul notelor de subsol;
- precedate de denumire, în cazul observațiilor, figurilor, tabelor etc.

Rugăm autorii să redacteze articolele atât în limba română, cât și în limba engleză.

Vă mulțumim !

Redacția

Revista de Științe Militare

EDITOR
Secția de Științe Militare
a
Academiei Oamenilor de Știință
din România

CONSILIUL EDITORIAL
PREȘEDINTE DE ONOARE
general (r.) prof. univ. dr. H.C. Vasile CÂNDEA

PREȘEDINTE
general (r.) prof. univ. dr. Eugen BĂDĂLAN

VICEPREȘEDINTE
general-locotenent prof. univ. dr. Teodor FRUNZETI

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI
general-locotenent prof. univ. dr. Teodor FRUNZETI
general de brigadă (r.) prof. univ. dr. Viorel BUȚA
contraamiral fl. (r) prof. univ. dr. Marius HANGANU

MEMBRI
general (r) prof. univ. dr. Anghel ANDREESCU
general maior (r) prof. cons. dr. Constantin MINCU
general de flotilă aeriană prof. univ. dr. Florian RĂPAN
general de brigadă (r.) prof. univ. dr. Viorel BUȚA
locotenent-colonel dr. Cristophe MIDAN, Franța
general (r) prof. univ. dr. Mircea MUREȘAN
general (r) dr. Mihail POPESCU
dr. Karina MARCZUK, Polonia
prof. univ. dr. Adrian GHEORGHE, SUA
colonel (r) prof. univ. dr. ing. Eugen SITEANU

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor-șef
Colonel drd. Vasile ANGHEL
editura@unap.ro

Redactor
Colonel (r) prof. univ. dr. ing. Eugen SITEANU

Tehnoredactor
Liliana ILIE

Tipar executat
la Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I"
Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
e-mail: editura@unap.ro
Tel./Fax: 319.59.69; 319.48.80/0215

Revista de Științe Militare apare trimestrial

COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri,
fără perceperea taxelor aferente, cu condiția indicării
precise a numărului și datei apariției revistei din care provin.

Coperta I: Generalul de corp de armată, Ion SICHITIU

Generalul de corp de armată, Ion SICHITIU (născut la 19 ianuarie 1878, Schela Rugi, județul Gorj; decedat la 29 aprilie 1952, închisoarea Aiud, județul Alba), a urmat Școala fiilor de militari din Craiova, Școala de ofițeri de artilerie, geniu și marină (1897 – 1899, șef de promoție), Școala specială de artilerie și geniu din Charlottenburg, Germania (1902 – 1904) și Școala Superioară de Război (1909 – 1911), pe care a absolvit-o ca șef de promoție, avându-i colegi pe Ion Antonescu și Florea Țenescu.

A fost numit șeful Statului Major General, la 1 februarie 1937. De asemenea, a deținut postul de ministru al agriculturii și domeniilor (14 ianuarie 1941 – 19 martie 1942), după ce a fost trecut în rezervă, la 1 februarie 1938.

A fost decorat cu: Medalia „Carol I”; „Crucea Comemorativă de Război”; „Avântul Țării”; Ordinul „Steaua României” în grad de ofițer; „Coroana României”, clasa a III-a; „Legiunea de onoare” în grad de cavaler (Franța); „Coroana Imperiului Britanic” (Marea Britanie); „Coroana Italiei” (Italia).

Coperta II: Columna lui Traian. Sursă: Muzeul Militar Național, prin amabilitatea domnului Neculai Moghior, șeful Secției Documentare.

Coperta IV: In memoriam: Hervé Coutau-Bégarie (născut la 22 noiembrie 1956, decedat la 24 februarie 2012) – membru de onoare al Academiei Oamenilor de Știință din România.

*Pentru publicarea de materiale promoționale în cuprinsul revistei,
rugăm agenții economici și pe toți cei interesați să se adreseze redacției
pentru a conveni forma de colaborare.*

